

Papeški svet za kulturo

•

Papeški svet za medverski dialog

•

JEZUS KRISTUS,
PRINAŠALEC
ŽIVE VODE

•

Cerkveni dokumenti

**Papeški svet za kulturo
Papeški svet za medverski dialog**

**JEZUS KRISTUS,
PRINAŠALEC ŽIVE VODE**

Družina
Ljubljana
2003

CERKVENI DOKUMENTI 104

Papeški svet za kulturo, Papeški svet za medverski dialog: JEZUS KRISTUS, PRINAŠALEC ŽIVE VODE. Naslov izvirnika: Pontificio consiglio per la cultura: JEZUS CHRIST THE BEARER OF THE WATER OF LIFE, Città del Vaticano 2002. Prevod in uvodna beseda: Drago Ocvirk. Redakcija: Rafko Valenčič. Lektorica: Marija Bratina. Oprema: Lucijan Bratuš.

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina, d. o. o. Urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina, d.o.o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo: dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Ljubljana, d. d., decembra 2003.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

261.6

JEZUS Kristus, prinašalec žive vode / [pripravila] Papeški svet za kulturo [in] Papeški svet za medverski dialog ; [prevod in uvodna beseda Drago Ocvirk]. - Ljubljana : Družina, 2003. - (Cerkveni dokumenti, ISSN 1318-1262 ; 104)

Prevod dela: Jezus Christ the bearer of the water of life

ISBN 961-222-487-0

1. Pontificio consiglio per la cultura 2. Pontificio consiglio per il dialogo inter-religioso
127531264

NOVA DOBA NASILJA?

Številni novodobski spisi trdijo, da človek ne more (direktno) ničesar storiti, da bi spremenil svet, vse pa lahko stori, da spremeni sam sebe. Zato razumejo spreminjanje posameznikove zavesti kot (posredno) pot za spreminjanje sveta. Najmočnejše orodje za spreminjanje družbe je osebni zgled. (...) Ko človek gleda vase, ne le da *pozna* svet, marveč ga tudi *spreminja*. Bolj ko gleda človek v svojo notranjost, manjša postaja politična arena. Ali se to resnično sklada z govorjenjem o demokratičnem sodelovanju v novem svetovnem redu ali pa je to pretanje no jemanje oblasti ljudem, zaradi česar so bolj ranljivi in se zato z njimi lažje manipulira? Ali sedanje ukvarjanje s svetovnimi vprašanji (ekološki problemi, ropanje naravnih virov, preveliko število prebivalcev, gospodarski prepad med severom in jugom, velikanske zaloge atomskega orožja in politična nestabilnost) spodbuja angažiranje v drugih enako resničnih političnih ali socialnih vprašanjih ali pa to angažiranje zavira? Star rek, »da se urejena ljubezen začne pri sebi«, je lahko pravšnja protitež za preveč egocentrično razumevanje teh vprašanj. Nekateri opazovalci nove dobe odkrivajo za navidezno brezbriznostjo do politike neizprosno avtoritarnost. Tudi David Spangler sam opozarja na eno od senc nove dobe, ki je: »nevarno predajanje nemoči in neodgovornosti zaradi pričakovanja prihajajoče nove dobe, namesto da bi bili dejavni ustvarjalci v polnosti živete ga življenja.«¹ dokument *Jezus Kristus, prinašalec žive vode* (2.4., 2. odstavek).

¹ David Spangler, *The New Age*, Mornington Press, Issaquah, 1988, 14.

Konec osemdesetih je A. Giddens primerjal svet z džaganatom.² To je zaprt voz brez krmila, ki ga hindujci uporabljajo ob praznovanju in v katerega se nagnetejo ljudje. Voz spustijo po hribu med množico, ki praznuje. Kdor se mu v razigrani množici ne umakne, ga povozi. Na koncu se prevrne ali raztrešči, tako da je med potniki precej ranjenih, tudi mrtvih. S to podobo Giddens opozarja, da je naš svet nepredvidljiv in nevaren. Pred štirimi leti je napisal delo *Pobegli svet*,³ v katerem je svojo misel še zaostрил. Svet, kakršnega je ustvarila evropska civilizacija, je z današnjo vrsto kulture (imenuje jo *radikalna modernost*) ušel človeku. Zato smo v primerjavi s predniki pred novimi nevarnostmi, ki niso več sad naravnih dejavnikov (vreme, potres ipd.). »Nekatere nevarnosti kot npr. globalna ekološka nevarnost, širjenje atomskih snovi ali zlom svetovnega gospodarstva, so resnično katastrofalne. Druge nevarnosti nas zadevajo kot posameznike bolj neposredno, denimo tiste v zvezi s prehrano, z medicino ali celo zakonskim stanom.«⁴

V spremenjenih okoliščinah so človekove duhovne težnje drugačne kot nekoč in se tudi drugače izražajo, kakor smo bili vajeni. Katoličani smo iskali ustrezne odgovore za moderno kulturo vse 20. stoletje. Koncil je sad takšnih iskanj in predvsem spodbuda za nadaljnje razglabljanje. Pri tem se moramo opirati tako na vero kot na razum, naroča papež v okrožnici,⁵ kjer brani razum pred invazijo proti-racionalnosti, pred katero ni danes varna niti Cerkev. Tudi v Cerkvi je namreč neko splošno protirazumsko razpoloženje in pretirano poveličevanje čustev, doživetij in topline.

² Prim. A. Giddens, *The Consequences of Modernity*, Polity Press, Cambridge 1991. D. Ocvirk, *Vidiki poslanstva v džaganatu*, Bogosl. vestn., 55 (1995) 487-505.

³ A. Giddens, *Runaway World. How Globalisation is Reshaping our Lives*, Profile Books, London, 1999.

⁴ A. Giddens, *Runaway World*, n. d., 34.

⁵ Janez Pavel II., *Vera in razum*, Cerkevni dokumenti 80, Družina, Ljubljana, 1999

Nemalo hudih pretresov je tudi med protestanti, kjer se številni upirajo prevladujoči liberalni smeri svojih Cerkva in zagovarjajo vrnitev k Bibliji. Tako so nastale zlasti v ZDA številne fundamentalistične Cerkve, ki odločno zavračajo modernost.⁶ Nekateri jih imenujejo »skupnosti biblične vere«,⁷ da bi se lažje znašli med neštetimi verskimi tokovi danes. Spet drugače je z ljudmi, ki so opustili krščansko izročilo, a v praznini ateizma, nesmisla in nihilizma ne morejo vztrajati. Zato se oprimejo sleherne rešilne bilke, pa četudi je to praznoverje in vraževerje, staro poganstvo in gnoza, pa zahodnjaku prikrojena vzhodna verstva in »filozofije«, prav pridejo tudi vesoljci in leteči krožniki ... Ker se skupnosti s tovrstno religioznostjo razlikujejo od različnih zvrsti krščanstva in jih ni mogoče uvrstiti med »skupnosti biblične vere«, jih nekateri imenujejo »skupnosti absolutnega védenja«. Ta zvrst skupnosti se v glavnem prekriva z razpršeno »duhovnostjo« z imenom New Age ali »nova doba«. Ime »nova doba« izvira iz temeljne zamisli, da kozmične sile urejajo naše življenje. Po zodiaku smo zadnjih dva tisoč let v znamenju Rib, ki se končuje, ker bo Zemlja kmalu zaplula v zna-

⁶ Prim. J.-L. Schlegel, *La loi de Dieu contre la liberté des hommes. Intégrismes et fondamentalismes*, Seuil, Paris, 2003.

⁷ Prim. R. Bergeron, *Vivre au risque des nouvelles religions*, Médiapaul, Montréal, 1997. Med »skupnosti biblične vere« sodijo: Jehovove priče, Božja vesoljna cerkev, Cerkev življenje in prebujenost, Svetišče čudežnega prebujenja Svetega Duha, Poslanstvo Svetega Duha, Krščanski tabernakelj. Nedavno so me župljani vprašali, ali je knjižica z naslovom *Zakaj Bog to dopušča? Trpljenje*, katoliška. Izdala jo je ustanova *Evangelij za vsak dan*. Na njen naslov sem poslal naslednje vprašanje: »Zanima me, v kakšni povezavi ste s Katoliško cerkvijo in z Ekumenskim svetom Slovenije?« in dobil odgovor: »EVD je izvenkonfesionalno gibanje in ni v formalnem smislu povezano z nobeno cerkvijo kot institucijo. Po našem globokem prepričanju, ki temelji na učenju Svetega pisma, obstaja namreč samo ena prava Kristusova cerkev, cerkev kot njegovo telo, v duhovnem smislu, to pa so vsi tisti, ki so doživeli novo rojstvo in živijo v res pristni osebni povezavi z Jezusom ...« Ta odgovor navajam, ker je tipičen za te »skupnosti biblične vere«.

menje Vodnarja. Doba Rib je doba krščanstva in nasilja, doba Vodnarja pa bo doba miru in harmonije, ker nam bodo to omogočile kozmične sile, ki so v vsakem zodiaskem znamenju drugačne.

O teh spremembah na religijskem področju govori tudi Giddens, ki posebej poudarja proti-racionalnost novih »duhovnosti«. »Doba, ki je kakor naša, bo neogibno sprožila religijsko obnovo in različne novodobne filozofije, ki se postavljajo proti znanstvenemu pogledu. Nekateri ekološki misleci so postali sovražni do znanosti in celo do racionalnega mišljenja na splošno zaradi ekološke ogroženosti. Toda to stališče ni kaj prida smiselno, kajti brez znanstvenih raziskav še vedeli ne bi za te grožnje.«⁸

O novi dobi govori tudi rimski dokument *Jezus Kristus, prinašalec žive vode*, ki ga imate v rokah. Vse, ki delujejo v pastoralni, želi po eni strani seznaniti z novo dobo in pokazati na njene razlike s katoliško vero, po drugi strani pa jim pomagati do boljšega razumevanja pristnega katoliškega nauka in duhovnosti. Le tako bodo namreč mogli stopati v spoštljiv in ploden dialog s sodobniki, ki iščejo smisel svojega življenja, vero, ki bi jih navdihovala in prinašala upanje, ter občestvo, v katerem bi lahko delili svoje izkušnje z drugimi, bili deležni ljubezni in jim jo tudi sami izkazovali. Dokument torej osvetljuje novo dobo iz katoliškega zornega kota; je pregleden in jasen, čeprav na trenutke težaven za človeka, ki mu je nova doba tuja. Sam bom tu osvetlil *družbeno in politično vlogo nove dobe*, ki se je dokument le dotakne, čeprav se posebnega razmerja nove dobe do družbe zaveda, kakor je razvidno iz uvodne misli. Za novo dobo tako značilno ukinjanje človeku lastne politične dejavnosti in prepuščanje urejanja in vodenja družbe kozmičnim silam prej vodi v nasilje kakor v mir in harmonijo, ki jo nova utopija/ideologija tako velikodušno obljublja.

⁸ A. Giddens, *Runaway World*, n. d., 34-35.

Proti modernemu družbenemu projektu

Nova doba, kakršna je danes v svojih temeljnih idejnih sestavinah, ki jih dokument *Jezus Kristus, prinašalec žive vode* odlično predstavlja, ogroža tri bistvene oblike družbene vezi in sožitja. Prvo – razum – je omenil že Giddens; druga je družina, tretja pa družba. Številna združenja proti »sektam«, ki jih ustanavljajo starši, katerih otroci so v kakšni novodobski skupnosti, ali liste »nevarnih sekt«, ki so jih izdelale nekatere države, kažejo na težave, ki jih novodobske skupnosti povzročajo družinam. V širokem razponu vprašanj, povezanih s družbeno vezjo, bom tu odgovoril le na eno: *ali novodobska gibanja prispevajo kaj ali ne k nastajanju bolj pravične in mirne družbe oziroma človeštva?* Pri tem si bom pomagal z osnovnimi vrstama družbene imaginarnosti: utopijo in ideologijo.

»Če ideologija varuje in ohranja stvarnost, jo utopija postavlja pod vprašaj v njenih temeljih,« piše Paul Ricoeur. »Utopija je v nekem smislu izraz vseh možnosti kakšne skupine, ki jih je obstoječa ureditev odrinila v pozabo. (...) so sanje o drugačni vrsti družine, o drugačnem prisvajanju stvari in njihovega uživanja, o drugačni organizaciji političnega življenja, o drugačnem načinu življenja verskega življenja. (...) na področju religije, utopija niha med ateizmom in praznovanjem, med sanjami o novem krščanstvu in sanjami o novi prvinski sakralnosti.«⁹

Zamiseli o družbi, ki jo ima naša civilizacija, sloni na treh utopijah. Prva je *puritanska* iz 16. stoletja, ki je zaznamovala anglosaški svet in je botrovala nastanku ZDA. Zanj sta značilni dve sestavini: disciplina in skupno podrejanje zakonu je prva sestavina, druga pa je prepričanje, da ni svobode brez skupnega podrejanja zakonu.¹⁰

⁹ P. Ricoeur, *L'idéologie et l'utopie: deux expressions de l'imaginaire social, v: Du texte à l'action. Essais d'herméneutiques, II.*, Seuil, Paris, 1986, 388.

¹⁰ Prim. E. Fuchs, *L'éthique protestante*, Labor et Fides, Geneva, 1990, 71.

Nihče ni torej nad zakonom, ne posameznik ne oblast. Na tem načelu stoji sodobna demokracija. V 17. stoletju se razvije *znanstvena* utopija. Svet je treba obravnavati objektivno, si o njem napraviti predstavo, ki (kar najbolj) ustreza stvarnosti. S takšnim znanstvenim znanjem lahko uporabljamo zakonitosti sveta, da bi ga spremenili, kar je ena od namer našega družbenega načrta. In končno, še *razsvetljenska* utopija 18. stoletja. Ta je razglasila vse ljudi za enakopravne in ukinila privilegije, hkrati pa razglasila razum za najvišjo avtoriteto tudi na družbenem in verskem področju.

Sčasoma so te utopije postale del družbene stvarnosti in se prelevile v ideologije. Ideologija pa ima drugačno, nasprotno nalogo kot utopija. Ni več alternativa, temveč utemeljitev obstoječe družbe takšne, kakršna je. In prav takšna, kakršna je, je dobra, najboljša, zato je sleherna sprememba odveč oziroma škodljiva. Nova doba se pojavi kot kritika teh utopij, spremenjenih v ideologije in se predstavlja kot nova utopija, alternativa temu, kar so omogočile prejšnje.

Nova doba postavlja pod vprašaj *puritansko* disciplino in togost, povezano z izključevanjem npr. »lenuhov«, zavrača odtujenost naravi in poveličevanje dela na račun meditacije in kontemplacije. Še več, novodobske gnostične, vzhodnjaške in ezoterične skupnosti v celoti zavračajo puritanski tip družbe, ki je, ekonomsko gledano, kapitalističen. Čeprav je *znanost* veliko prispevala k razvoju človeštva, pa sanj o njeni odrešilni moči in nesmrtnosti, ki jo bo prinesla, ne sanjamo več. Tudi dvom o dosegljivosti objektivnosti, ki ga je kvantna fizika še okrepila, je znanoستي vzel precej verodostojnosti. Kartezijanski ideal vse bolj spodrivajo vzhodne religije, še zlasti budizem, ki poudarjajo mistično izkušnjo in eno s svetom, zaradi česar se zdijo sorodne s sodobno fiziko in biologijo. Jasno je postalo tudi, da znanost pač ne more dati verodostojnega odgovora na vprašanje smisla. In prav tu zeva v naši kulturi neizmeren prepad, ki ga nova doba poskuša zapolniti.

Od *razsvetljenske* utopije ni ostalo veliko, čeprav se njena trojica – svoboda, enakost in bratstvo – vedno znova ponavlja za ideološko utemeljevanje razmer na Zahodu in v vsem svetu. Resnica pa je, ko papež ne neha ponavljati, da so bogati vedno bogatejši na račun revnih vedno revnejših. Od obložene mize niso izključene le milijarde revežev v tretjem svetu, marveč tudi brezposelni, tujci in še kdo na bogatem Zahodu. Svoboda, ki je izločila enakost in solidarnost, je svoboda le za peščico bogatih in suženjstvo za druge. Največ škode pa je razsvetljenstvo storilo z razvrednotenjem različnih izročil, njihove poetične, simbolne in mitske razsežnosti. Tehnično-znanstvena racionalnost, ki je v marsičem izboljšala življenje, mu je izsrkala življenjski sok, to je poetičnost, simbolnost in mitskost.

Za kakšen družbeni projekt gre?

Toda nova doba nima monopola nad kritiko utopij/ideologij, ki so ustvarile in utemeljujejo zahodni družbeni projekt, in mu tudi ni edina alternativa. Že omenjene »skupnosti biblične vere« so fundamentalistični odgovor na stranpota modernega družbenega projekta; takšno kritiko podaja tudi pokoncilska Cerkev in nakazuje alternativo. Če pustimo ob strani fundamentalizme in se ustavimo pri družbenem projektu nove dobe, bomo ugotovili, da je ta projekt več kakor vprašljiv, in to vsaj iz dveh razlogov.

Najprej gre za odnose v teh skupnostih samih, ki so nepresojni, ponavadi močno hierarhični in strukturirani okrog voditelja. Njegova »izkušnja«, »razsvetljenje«, »beseda« ... je odločilna, njegova volja ukaz. On je zavest in vest članov skupnosti, po njem in zanj se uresničujejo. V takšnih skupnostih ni zakona, ki bi bil nad voditeljem ali bi bil trajen. Vse je odvisno od njegove samovolje. Kako naj se v takšnih okoliščinah strukturira človekova osebnost, ko ni ne zakona ne možnosti misliti s svojo glavo

in delovati po svoji volji? Totalitarizem znotraj skupine lahko vodi v skrajnosti, kot so skupinski samomori in pomori. Novembra je minilo 25 let, od kar so člani *People's Temple* Jima Jonesa storili kolektivni samomor (1978). Med 914 mrtvimi je bilo 276 otrok.¹¹ Skupine pripadnikov *Sončnega templja* Luca Joureta delajo samomore v različnih časih in krajih ...

Med skupinami, ki so svoje uničevalne naklepe usmerile navzven, proti družbi, je najbolj znana *Aum Shinrikyo* (*Aum Najvišja Resnica*). Voditelj Shoko Asahara je članom ukazal, naj spustijo strupeni plin v tokijski podzemni železnici. Iz teh dejanj je mogoče sklepati, da morala – osebna in družbena – nima mesta v novi dobi, ker naj bi vse urejale in vodile kozmične sile. Če se človek uskladi s temi silami, bo postal »dober«, in ko bodo »dobri« vsi, bo »dobra« tudi družba. Ne gre torej, da bi si posameznik prizadeval za spremembo (grešnih) struktur, ki porajajo zlo, marveč le za to, da vibrira na istih valovnih dolžinah kot vesolje, da pride do »Višje zavesti«, »Razsvetljenja«, da se končno dojame kot »bog«. »Za novo dobo je značilna Ramthajeva doktrina,« pravi Pacwa. »Ni ne prav ne narobe, preprosto je, kar je, zato ti ni treba sprejeti resnice od nikogar. Sam lahko ustvariš svojo resnico, kar je zate sprejemljivo in resnično.' Številni drugi imajo enako amoralnost. Pokojni Sri Radžniš je rekel: 'Moj ašram ne dela razlike med demonskim in božanskim.' Po učenju Swami Vivekanande 'sta dobro in zlo eno in isto.' (...) To široko razširjeno amoralno verovanje dela novodobski nauk tako privlačen.«¹²

Nekateri sicer ločijo med različnimi sektami ali kulti in novo dobo. Vendar mislim, da je vseeno vredno prisluhniti M. Lacroixu, ki meni drugače. »Veliko opazoval-

¹¹ http://www.religioustolerance.org/dc_jones.htm, 30. 11. 2003.

¹² M. Pacwa, *Catholics and the New Age. How Good People Are Being Drawn into Jungian Psychology, the Enneagram, and the Age of Aquarius*, Servant Pub., Ann Arbor, 163.

cev je že opazilo, da nova doba služi kot zaslon in zagotovilo za dejavnosti sekt. Toda tako predstavljanje teh povezav je optimistično pretiravanje, ker predpostavlja, da naj bi bila na eni strani čista in neoporečna nova doba, na drugi pa od zunanjih vplivov zlorabljen in pokvarjen nova doba. Poleg tega predpostavlja, da bi bilo mogoče z malo dobre volje ločiti zrnje od plev. Toda vprašamo se lahko, ali ni povezava med sektami in novo dobo v resnici veliko globlja. Ni mogoče, da ne bi poznali vznemirljivih podobnosti, ki obstajajo med tema gibanjema. Skupno jim je strastno iskanje; hranijo se v istih hrepenenjih. Nagovarjajo iste ljudi in imajo isti jezik. Glavne ideje nove dobe (mesijansko pričakovanje, komuniciranje z nadnaravnimi silami, razvijanje človeškega potenciala, spreminjanje osebnosti, razširjanje zavesti, zahteva po celovitosti, občutek zlitosti) so hranljiva tla, kjer večina sekt srka svoje bistvo. Jasno je, da se lahko razpršena nova doba vsak trenutek zgosti v trdne dogme. Nova doba je kot nedoločeno, tekoče, brezoblično ideološko okolje, kjer se lahko nenadoma oblikujejo in strukturirajo trda in sektaška gibanja.«¹³

Isti poznavalec nove dobe poziva k obrambi zahodne civilizacije. »Prejeli smo v dediščino čudovito civilizacijo. (...) Še zlasti moramo ohraniti ideal svobodnega in racionalnega človeka in model bratstva, ki spoštuje posameznika, kajti to dvoje je ustvarilo veličino Zahoda. Pomembno je obvarovati to dediščino pred zastrupitvijo s planetarno ideologijo, ki je vedno bolj vsiljiva in od katere je nova doba verjetno le prva manifestacija.«¹⁴ To svarilo ni odveč, če pomislimo, kako sta se v 20. stoletju nacizem in komunizem – utopiji/ideologiji, ki sta človeka kot osebo utopili v rasi ali v zgodovinskih zakonitostih – pomorila desetine milijonov in povzročila neizmerno gor-

¹³ M. Lacroix, *La spiritualité. Le New age et les sectes*, Plon, Paris 1995, 43-44.

¹⁴ M. Lacroix, n. d., 199.

je vsemu človeštvu. Omenjeni samomori ali poskusi pomora velikega števila ljudi nikakor niso zanemarljivi pojavi, ki ne bi imeli ničesar skupnega z logiko nove dobe.

Priložnost za prenavo

V zvezi s projektom bolj človeku naklonjene družbe je nova doba izziv za Cerkev. Po eni strani bo morala Cerkev še veliko storiti, da bi vernik imel v njej sami pomen, ki mu ga daje vera in je zapisan v številnih dokumentih. Prenava (grešnih) struktur v Cerkvi v Kristusovem duhu mora biti sočasna s prenavo posameznikov, da bo obrodila sad. *Ecclesia semper reformanda* pomeni, da mora biti vera utopična do razmer in svoje ideološke upodobitve v skupnosti vernih in tako ohranjati v njej napetost med uresničevanjem božjega kraljestva in njegovim prihajanjem, med že in še ne.

Cerkev mora to isto napetost vnašati v družbeno življenje, če hoče, da bo ljudem kaj pomenila in se ji bodo pridružili. V srednjem veku je prevladala ideološka funkcija Cerkve tako, da je bila eno s srednjeveško družbo, imenovano *Christianitas*, *kristjanstvo*. Današnji pojem religije se je izoblikoval sočasno z moderno nacionalno državo, ki je za potrebe svoje absolutnosti opredelila religijo in ji odredila mesto v zasebnosti.¹⁵ Krščanska vera, stlačena v takšen pojem, ni imela več ne ideološke ne utopične vloge. Glede na družbo se je zdelo, da je vseeno, ali je ali pa je ni, in tako so začeli čutiti tudi posamezniki. Vendar prav pojav nove dobe kaže, da je religijskost imanentna družbenosti in da je a-religijska družba samoprevara.

Moderni projekt družbe očitno ne more uspeti z absolutizacijo dela, tehnološkega razuma in kapitala, ker je takšno početje samo po sebi iracionalno. Prezre

¹⁵ Prim. J. Le Goff, *L'Europe est-elle née au Moyen Age?*, Seuil, Paris, 2003.

namreč večji del tega, kar človek je, in zato ni sposoben ustvariti družbe, kjer bi se človek kolikor toliko dobro počutil. Puritansko, znanstveno in razsvetljensko utopijo/ideologijo je treba nadgraditi, a ne tako, da zavržemo to, kar so te poveljevale, marveč tako, da vse to umestimo v širši kontekst človeškega. To pa vsebuje poleg dela tudi praznovanje, poleg tehno-znanosti tudi poetično, simbolno in mitsko, poleg svobode tudi odgovornost, poleg političnega tudi religijsko, poleg ekonomije prostega trga še ekonomijo solidarnosti ... Tu vidim Cerkev in vse (nefundamentalistično in neintegristično) krščanstvo kot pomemben dejavnik med tistimi, ki hočejo takšno utopijo uveljaviti in jo v javnosti napraviti privlačno in zaželeno, obenem pa jo obvarovati, da bi se uresničila v skrajnih, absolutističnih ali totalitarnih oblikah, ki jih utopija/ideologija kozmične nove dobe napoveduje.

dr. Drago K. Ocvirk,
prof. osnovnega bogoslovja

**Papeški svet za kulturo
Papeški svet za medverski dialog**

**JEZUS KRISTUS,
PRINAŠALEC ŽIVE VODE**

KRŠČANSKI PREMISLEK O »NEW AGE«

PREDGOVOR

Pričujoča študija obravnava zapleten pojav »nove dobe« (*New Age*), ki vpliva na številne vidike sodobne kulture. Študija je *začasno poročilo* in sad skupnega razmisleka *Delovne skupine za nova religijska gibanja*. To skupino sestavljajo člani različnih ustanov Svetega sedeža: Papeški svet za kulturo, Papeški svet za medverski dialog (glavna nosilca tega dela), Kongregacija za evangelizacijo narodov in Papeški svet za edinost kristjanov. Ta razmišljanja so v prvi vrsti namenjena vsem, ki delujejo v pastoralni, da bi mogli razložiti, kako se novodobsko gibanje razlikuje od krščanske vere. Študija vabi bralce in bralke, naj upoštevajo, kako novodobska religioznost nagovarja duhovno lakoto sodobnih moških in žena. Priznati bi bilo treba, da izvira privlačnost, s katero novodobska religioznost očara nekatere kristjane, vsaj delno iz pomanjkanja resne pozornosti v njihovih skupnostih za teme, ki so resnično del katoliške sinteze. Te teme so: pomembnost človekove duhovne razsežnosti in njene vpletenosti v celotno življenje, iskanje smisla življenja, poveza-

va med človekom in vsem stvarstvom, želja po osebnem in družbenem preoblikovanju ter zavračanje racionalističnega in materialističnega pogleda na človeštvo.

Pričujoče delo opozarja po eni strani, kako potrebno je poznati in razumeti novo dobo kot kulturni tok, po drugi strani pa, kako je potrebno, da katoličani pridejo do razumevanja pristnega katoliškega nauka in duhovnosti, da bi mogli pravilno oceniti novodobske teme. Prvi dve poglavji predstavljata novo dobo kot kulturno usmeritev s številnimi obrazi in razčlenjujeta osnovne temelje mišljenja, ki se prenaša v novodobskem kontekstu. Od tretjega poglavja naprej dajemo nekaj smernic za preučevanje nove dobe v primerjavi s krščanskim oznanilom. Tam je tudi nekaj pastoralnih nasvetov.

Tisti, ki bi radi poglobili študij nove dobe, bodo našli koristno literaturo v dodatkih. Upamo, da bo to delo res spodbudilo nadaljnje preučevanje, prilagojeno različnim kulturnim okoljem. Namen te študije je tudi spodbujanje razločevanja pri ljudeh, ki iščejo smiselne opornice za bolj polno življenje. Prepričani smo namreč, da lahko odkrijemo resnično žejo po Bogu pri mnogih išočih sodobnikih. V tem smislu je papež Janez Pavel II. rekel skupini škofov iz Združenih držav: »Pastirji se morajo pošteno vprašati, ali so dovolj pozorni na žejo človeškega srca po resnični 'živi vodi', ki jo more dati samo Kristus, naš Odrešenik (prim. Jn 4,7-13).« Tako kot papež se hočemo tudi mi opreti »na trajno svežino evangeljskega oznanila in na njegovo sposobnost, da preoblikuje in prenovi ljudi, ki ga sprejmejo« (AAS 86/4, 330).

1. KAKŠNE VRSTE RAZMIŠLJANJE?

Nadaljnja razmišljanja so zamišljena kot vodnik za katoličane, ki sodelujejo v Cerkvi pri oznanjevanju evangelija in pri posredovanju vere na katerikoli ravni. Ta dokument nima namena ponuditi skupka izčrpnih odgovorov

na številna vprašanja, ki jih zastavlja nova doba, ali na druga sodobna znamenja večnega človekovega iskanja sreče, smisla in odrešenja. Naš razmislek je povabilo k razumevanju nove dobe in pristnemu dialogu z ljudmi, ki so pod vplivom novodobskega mišljenja. Dokument vodi ljudi, ki delujejo v pastoralih, pri razumevanju novodobske duhovnosti in odgovarjanju nanjo. Po eni strani opozarja na mesta, kjer se ta duhovnost razlikuje od katoliške vere, po drugi pa zavrača tista stališča novodobskih mislecev, ki so v nasprotju s krščanstvom. Od kristjanov se v prvi vrsti pričakuje predvsem trdna zasidranost v njihovi veri. Na takšni ustrezni podlagi lahko gradijo življenje, ki pozitivno odgovarja na povabilo iz Prvega pisma apostola Petra: »Vselej bodite vsakomur pripravljeni odgovoriti, če vas vpraša za razlog upanja, ki je v vas. Vendar pa odgovarjajte s krotkostjo in spoštljivo, iz dobre vesti« (1 Pet 3,15-16).

1.1. Zakaj sedaj

Začetek tretjega tisočletja ne prihaja samo 2000 let po Kristusovem rojstvu, ampak tudi v času, ko astrologi verjamejo, da se končuje doba Rib, ki jo imajo za krščansko dobo. Njihova razmišljanja se vrtijo okrog nove dobe, ki se tako imenuje po dobi Vodnarja, ki je pred vrati. Nova doba je še ena od številnih razlag o tem, kaj naj sedanji zgodovinski trenutek pomeni. Takšne razlage bombardirajo sodobno (še zlasti zahodno) kulturo in je zelo težko jasno videti, kaj je skladno s krščanskim oznanilom in kaj se z njim ne ujema. Zato se zdi, da je to pravi trenutek, da ponudimo krščanski pogled na novodobsko mišljenje in na vse novodobsko gibanje.

Povsem pravilno je že bilo rečeno, da veliko ljudi v našem času niha med gotovostjo in negotovostjo, še zlasti, kar zadeva njihovo identiteto.¹ Nekateri pravijo, da je

¹ Prim. Paul Heelas, *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*, Oxford (Blackwell) 1996, 137.

krščanstvo patriarhalno in avtoritarno, da politične ustanove niso sposobne izboljšati sveta in da uradna medicina (alopatija) ni sposobna učinkovito zdraviti ljudi. Zaradi prepričanja, da nekdanje osrednje sestavine družbe niso vredne zaupanja ali nimajo prave avtoritete, se je ustvarilo ozračje, v katerem ljudje iščejo smisel in moč v notranjosti, v sebi. Prav tako iščejo alternativne ustanove, za katere upajo, da bodo odgovorile na njihove najgloblje potrebe. Nestrukturirano ali kaotično življenje alternativnih skupnosti iz sedemdesetih let 20. stoletja se je umaknilo iskanju discipline in struktur, ki so povsem jasno ključni elementi v zelo razširjenih »mističnih« gibanjih. Nova doba je v glavnem tako privlačna zato, ker njena ponudba odgovarja na lakoto, ki je sedanje institucije pogosto ne morejo potešiti.

Čeprav je nova doba v precejšnji meri odziv na sodobno kulturo, je v številnih razsežnostih tudi sama otrok te kulture. Renesansa in reformacija sta oblikovali modernega zahodnega posameznika, ki prav nič ne podlega pritiskom zunanjih bremen zgolj zunanje avtoritete ali tradicije. Ljudje vse manj čutijo potrebo, da bi »pripadali« institucijam (in vendar je osamljenost velika nadloga modernega življenja), in jim ni do tega, da bi »uradne« sodbe postavljali nad svoje. Ta kult človeka spremlja takšno ponotranjenje religije, ki pripravlja ugodna tla za sakralizacijo »jaza«. Prav zaradi tega ima nova doba veliko skupnih vrednot s kulturo podjetnosti in »evangelijem blaginje« (o tem bomo več govorili v oddelku 2.4.) in s porabniško kulturo. Vpliv vsega tega je dobro viden pri vedno večjem številu ljudi, ki trdijo, da je krščanstvo mogoče mešati z novo dobo, in jemljejo zase tisto, kar se jim zdi najboljše pri enem ali drugem.² Velja se spomniti, da so šla nekatera odstopanja v krščanstvu onstran tradicionalnega teizma, ko so sprejela enostranski zasuk k jazu, in prav to spodbuja takšno mešanje pristopov. Pri

² Prim. P. Heelas, n. d., 164 in sl.

tem je treba opozoriti na nekaj pomembnega: v nekaterih novodobskih dejavnostih namreč skrčijo Boga na golo pospeševanje človekove uresničitve.

Nova doba nagovarja ljudi, ki v celoti sprejemajo vrednote moderne kulture in imajo svobodo, pristnost, neodvisnost in druge sorodne vrednote za svete. Nagovarja tudi ljudi, ki imajo težave s patriarhalnostjo. »Nova doba ne zahteva več vere ali verovanja, kot je potrebno za to, da gremo v kino,«³ in vendar trdi, da zadovoljuje duhovne potrebe ljudi. Toda tu je ključno vprašanje: kaj je praznoprav mišljeno z duhovnostjo v novodobskem okolju? Odgovor je ključ, s katerim odpremo nekaj razlik med krščanskim izročilom in večino tega, kar moremo imenovati nova doba. Nekatere izvedbe nove dobe izkoriščajo naravne sile in poskušajo komunicirati z drugim svetom, da bi odkrile usodo ljudi; posameznikom hočejo pomagati, da bi se priključili na pravo valovanje in tako potegnili najboljši delež iz njih samih in iz okoliščin. V večini primerov imamo opravka s popolnim fatalizmom. Nasprotno pa je krščanstvo povabilo, da bi gledali okrog in onstran sebe, k »novemu prihodu« Boga, ki nas kliče, da bi živeli dialog ljubezni.⁴

1.2. Doba komunikacij

V zadnjih letih je tehnološka revolucija v sredstvih za komuniciranje ustvarila povsem nove razmere. Lahkost in hitrost, s katerima morejo ljudje odslej komunicirati, je eden od razlogov, zakaj je novi dobi uspelo pritegniti pozornost ljudi vseh starosti in vseh okolij v tolikšni meri, da veliko tistih, ki sledijo Kristusu, ne ve več prav dobro, za kaj sploh gre. Zlasti medmrežje (internet) je postalo izjemno vplivno predvsem pri mladih, za katere je to pri-

³ Prim. P. Heelas, n. d., 173.

⁴ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica o Svetem Duhu (Dominum et vivificantem)*, Cerkveni dokumenti 32, Ljubljana 1986, 53.

ročno in privlačno sredstvo za pridobivanje informacij. Toda to je tudi površen prenosnik dezinformacij glede številnih vidikov religije. Zato ne gre zaupati, da je vse, kar je označeno kot »krščansko« ali »katoliško«, že zvest odmev učenja katoliške Cerkve. Obenem se na spletu izjemno širijo novodobski viri, od najresnejših do najbolj nesmiselnih. Ljudje potrebujejo zanesljive informacije o razlikah med krščanstvom in novo dobo in imajo pravico do njih.

1.3. Kulturni kontekst

Ko človek proučuje različna novodobna izročila, hitro opazi, da je v njih v resnici kaj malo resnično novega. Če se zdi, da se je ta izraz najprej razširil prek roženkrižnikov in prostožidarjev za časa francoske in ameriške revolucije, je stvarnost, ki jo vsebuje, bolj sodobna različica zahodnega ezoterizma. Ezoterizem sega do gnostičnih skupin, ki so poganjale v prvih dneh krščanstva, za časa reformacije v Evropi pa je dobil nov zagon. Razvijal se je vzporedno z znanstvenimi predstavami sveta in se v 18. in 19. stoletju polagoma opremil z racionalno utemeljitvijo. Postopno je odklanjal osebnega Boga in se posvečal drugim bitjem, ki so v tradicionalnem krščanstvu pogosto služila kot posredniki med Bogom in človeštvom. Pri tem jih je bolj ali manj izvirno prikojeval ali pa jim dodajal še druge. Splošno sprejetje Darwinove razvojne teorije je druga usmeritev sodobne zahodne kulture, ki je zelo močno pospešila širjenje novodobskih idej. Ta teorija je skupaj z zanimanjem za skrite duhovne moči ali naravne sile hrbtenica večine tega, kar danes poznamo kot novodobsko teorijo.

Dejansko je nova doba naletela na naklonjen sprejem zato, ker je bil pogled na svet, na katerem temelji, že na široko sprejet. Tla so ji dobro pripravili rast in širjenje relativizma skupaj z odporom ali brezbržnostjo do krščanske vere.

Poleg tega teče živahna razprava o tem, ali lahko novo dobo opišemo kot postmoderen pojav in v kakšnem pomenu. Obstoj in gorečnost novodobskega mišljenja in prakse pričujeta za nepotešljivo hrepenenje človeškega duha po presežnosti in religijskem smislu. To pa ni le sodoben kulturni pojav, ampak je bil očitno že v antičnem svetu tako pri kristjanih kot poganih.

1.4. Nova doba in katoliška vera

Čeprav se je mogoče strinjati, da novodobska religioznost nekako odgovarja na upravičene duhovne želje človeške narave, je vendarle treba priznati, da gredo njeni poskusi, da bi dala prave odgovore, v nasprotno smer od krščanskega razodetja. Prav v zahodni kulturi je »alternativno« obravnavanje duhovnosti vse bolj privlačno. Po eni strani so nove oblike psihološkega potrjevanja posameznika zelo v modi pri katoličanih, celo v domovih duhovnih vaj, semeniških in redovniških vzgojnih hišah. Hkrati opazamo povečano nostalgijo in radovednost za starodavne modrosti in obredja; vse to vsaj delno razloži rastočo priljubljenost ezoterike in gnoze. Mnoge posebej privlači to, kar je znano - upravičeno ali ne - kot »keltska« duhovnost,⁵ ali pa verstva starodavnih ljudstev. Knjige in tečaji o duhovnosti in starodavnih ali vzhodnih religijah so cvetoč posel in jih iz trgovskih razlogov pogosto predstavljajo z nalepko »nove dobe«. Resnici na ljubo, pa povezave s temi verstvi niso vedno očitne; največkrat jih sploh ni.

Ustrezna krščanska presoja novodobskega mišljenja in prakse bo zanesljivo prepoznala, da je nova doba - enako kot gnoza 2. in 3. stoletja - nekakšen splet stališč,

⁵ Prim. Gilbert Markus, »Celtic Schmeltic«, (1) v: *Spirituality*, vol. 4, November-December 1998, No 21, 379-383, in (2), v: *Spirituality*, vol. 5, January-February 1999, No. 22, 57-61.

ki so za Cerkev heterodoksna. Janez Pavel II. svari pred »preporodom starih gnostičnih idej v obliki tako imenovane nove dobe. Ni se mogoče slepiti, češ, to vodi v prenovi religije. Gre samo za novo obliko izvajanja gnoze, torej tistega stališča duha, ki v imenu globokega poznavanja Boga naposled sprevača njegovo Besedo in jo nadomesti s čisto človeškimi besedami. Gnoza ni nikoli povsem izginila iz krščanskega sveta, marveč je vedno živela skupaj z njim, včasih kot filozofski tok, pogostejše pa v religijskih ali navidez religijskih oblikah. To sobivanje je potekalo v očitnem, če že ne izrecnem nasprotovanju vsemu, kar je krščanstvu bistvenega.«⁶ Primer za to lahko vidimo v eneagramu, ki je pripomoček z devetimi kategorijami za analizo značaja. Ko ga uporabljamo kot sredstvo za duhovno rast, vnaša dvoumnost v nauk in prakso krščanske vere.

1.5. Spodbudni izziv

Privlačnosti novodobne religioznosti ne smemo podcenjevati. Zaradi površnega razumevanja krščanske vere so nekateri prepričani, da ne navdihuje globoke duhovnosti, zato jo iščejo drugod. Pravzaprav mislijo, da je nova doba že za nami, in govorijo o »naslednji dobi«.⁷ Govorijo o krizi, do katere je prišlo v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja v Združenih državah, vendar dopuščajo, da bo takšna »kriza« zunaj angleško govorečega sveta izbruhnila pozneje. Toda knjigarne, radijske postaje in tudi množica skupin za samopomoč, ki so se pojavile v majhnih in velikih zahodnih mestih, govorijo prav nasprotno. Vse kaže, vsaj zaenkrat, da je nova doba še zelo živa in del sodobne kulturne scene.

⁶ Prim. Janez Pavel II., *Prestopiti prag upanja*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1994, 112.

⁷ Prim. še zlasti Massimo Introvigne, *New Age & Next Age*, Casale Monferrato (Piemme) 2000.

Uspeh nove dobe je izziv za Cerkev. Ljudem se zdi, da jim krščanska vera ne daje - ali jim morda nikoli ni dajala - tega, kar resnično potrebujejo. Iskanje, ki jih pogosto pripelje v novo dobo, je pristno, saj teži h globlji duhovnosti, k nečemu, kar se dotakne srca in daje smisel zmedenemu in pogosto odtujujočemu svetu. Marsikaj drži v novodobski kritiki »materializma v vsakdanjem življenju, filozofiji in celo medicini in psihiatriji; redukcije, ki noče upoštevati religijskih in nadnaravnih izkušenj; industrijske kulture podivjanega individualizma, ki spodbuja egoizem in mu ni mar za druge ljudi, prihodnost in okolje«. ⁸ Vsi problemi, povezani z novo dobo, so predvsem v njenih alternativnih odgovorih na življenjska vprašanja. Če Cerkev noče biti obtožena, da je gluha za pričakovanja ljudi, morajo njeni člani storiti dvoje. Še trdneje morajo zasidrati v temeljih svoje vere in razumeti pogosto nemi krik v srcih ljudi, ki jih vodi drugam, če ga Cerkev ne poteši. To je tudi poziv, da se približajo Jezusu Kristusu in so pripravljeni hoditi za njim. On je namreč resnična pot do sreče, resnica o Bogu in polnosti življenja za slehernega moža ali ženo, ki je pripravljen/a odgovoriti na njegovo ljubezen.

2. NOVODOBSKA DUHOVNOST: SPLOŠNI PREGLED

Kristjani so v številnih zahodnih družbah in vse pogostejše tudi v drugih predelih sveta pogosto v stiku z različnimi vidiki nove dobe. Mnogi želijo razumeti, kakšen je najboljši pristop k temu privlačnemu, zapletenemu, neulovljivemu in včasih celo motečemu pojavu. Razmišljanja, ki sledijo, skušajo pomagati kristjanom:

- odkriti elemente rastočega novodobskega izročila;
- opozoriti na tiste elemente, ki so v nasprotju s krščanskim razodetjem.

⁸ M. Introvigne, n. d., 267.

To je pastoralni odgovor na tovrstni izziv, ki noče niti poskusiti podati popolnega seznama novodobnega pojava, ker bi tako nastala predebela knjiga in ker je zlahka moč najti takšne informacije drugod. Bistveno je poskusiti pravilno razumeti novo dobo, da bi jo mogli tako nepristransko presojati in se izogniti njenemu karikiranju. Ne bi bilo ne pametno ne resnično, če bi trdili, kako je dobro vse, kar je povezano z njo, ali nasprotno, da je vse v zvezi z njo slabo. Toda če upoštevamo vizijo, na kateri temelji novodobna religioznost, jo je, gledano v celoti, jo je težko spraviti s krščanskim naukom in duhovnostjo. Nova doba ni gibanje v pomenu, kot ga dajemo tej besedi v izrazu »nova religijska gibanja«, niti ne ustreza temu, kar običajno pomenita izraza »kult« in »sekta«. Ker je razširjena po kulturah na tako različnih področjih, kot so glasba, film, seminarji, tečaji, duhovne vaje, terapije in še številne druge dejavnosti in dogodki, je močno razpršena in neformalna, čeprav nekatere religijske ali navidezno religijske skupine zavestno privzemajo novodobne elemente in je, kot že rečeno, nova doba vir idej za različne religijske in navidez religijske sekte.⁹ Nova doba še zdaleč ni eno samo in poenoteno gibanje, ampak je rahla mreža praktikantov, ki delujejo po načelu *misli globalno, deluj lokalno*. Ni nujno, da se člani te mreže med seboj poznajo; srečajo se le poredko, če sploh kdaj. Nekateri raje govorijo o novi dobi kot o »okolju«¹⁰ ali o »kultnem občinstvu«,¹¹ da bi se izognili zmedi, ki bi jo mogla povzročiti uporaba izraza »gibanje«. Vsemu na-

⁹ Prim. Michel Lacroix, *L'ideologia della New Age*, Milano (Il Saggiatore) 1998, 86. Izraz sekta ni uporabljen v slabšalnem pomenu, ampak kot označevalec sociološkega pojava.

¹⁰ Prim. Wouter J. Hanegraaff, *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Secular Thought*, Leiden-New York-Köln (Brill) 1996, 377 in drugje.

¹¹ Prim. Rodney Stark and William Sims Bainbridge, *The Future of Religion. Secularisation, Revival and Cult Formation*, Berkeley (University of California Press) 1985.

vkľub, pa je to tudi »zelo skladna miselna usmeritev«,¹² ki je zavesten izziv sodobni kulturi. Gre za sinkretistično strukturo, ki vsebuje zelo raznovrstne elemente, kar omogoča ľudem, da imajo interese ali stike na zelo razľıchnih ravneh in z razľıcnimi stopnjami pripadnosti. Veliko tokov, dejavnosti in obnašanj, ki so tako ali drugače del nove dobe, dejansko izhaja iz široke in zlahka razpoznavne reakcije proti prevladujoči kulturi. V tem smislu izraz »gibanje« ni popolnoma zgrešen in ga je mogoče uporabľati za novo dobo v enakem pomenu, kot ga uporabľamo za druga široka druŹbena gibanja, npr. gibanje za civilne pravice ali mirovno gibanje. Kajti enako kot ta gibanja tudi nova doba zajema osupľljivo pisano mnoŹico ľjudi, ki so povezani z glavnimi cilji gibanja, a se med seboj zelo razlikujejo po stopnji angaŹiranja in tolmačenju posameznih vprašanj.

Izraz »novodobska religija« je še bolj sporen in je bolje, da se mu izogibamo, četudi je nova doba pogosto odgovor na religijska vprašanja in potrebe ľjudi in nagovarja predvsem tiste, ki poskušajo najti ali znova odkriti duhovno razseŹnost svojega Źivľjenja. S tem, ko se izogibamo rabi izraza »novodobska religija«, nikakor ne mislimo spodbijati pristnosti pri iskanju smisla in pomena Źivľjenja. Upošteveno le, da številni privrŹenci nove dobe skrbno razlikujejo med »religijo« in »duhovnostjo«. Mnogi izmed njih so zavrgli organizirano religijo v prepričanju, da ji ni uspelo odgovoriti na njihove potrebe, in so prav zaradi tega šľi iskat »duhovnost« drugam. Poleg tega je v srcu nove dobe prepričanje, da se je končalo obdobje posameznih religij, zato bi označevanje nove dobe kot religije nasprotovalo njeni samopodobi. Kljub vsemu pa je kar ustrezno, če umestimo novo dobo v širši kontekst ezoterične religioznosti, ki je vedno bolj privlačna.¹³

¹² Prim. M. Lacroix, n. d., 8.

¹³ Švicarsk tečaj *Theologie für Laien* (Teologija za laike) z naslovom *Faszination Esoterik* jasno govori o tem. Prim. »Kursmappe 1 – New Age und Esoterik«, besedilo k prosojnicam, 9.

Pri našem besedilu se pojavlja težava, ker poskuša razumeti in ovrednotiti nekaj, kar je v prvi vrsti povečevanje bogastva človeške izkušnje. Zato se izpostavlja kritiki, da ne more biti pravično do kulturnega gibanja, ki po svojem bistvu prekoračuje to, kar ima za zatiralske meje racionalnega diskurza. Vendar pa je to besedilo mišljeno kot povabilo kristjanom, da resno vzamejo novo dobo, in kot tako zahteva od bralcev, da vzpostavijo kritičen dialog z ljudmi, ki sprejemajo isti svet iz zelo drugačnih perspektiv.

Pastoralna uspešnost Cerkve je v 3. tisočletju v veliki meri odvisna od priprave učinkovitih podajalcev evangeljskega sporočila. Kar sledi, je odgovor na težave, s katerimi se mnogi srečujejo, ko imajo opraviti z zelo zapletenim in izmuzljivim pojavom nove dobe. To je poskus razumeti, kaj nova doba je, in odkriti vprašanja, za katera pravi, da prinaša odgovore in rešitve. Obstaja nekaj odličnih knjig in drugih virov, ki obravnavajo ta pojav v celoti ali zelo podrobno razlagajo posamezne vidike; nekaj jih je navedenih na koncu tega besedila v dodatku. Kakor koli so že ta dela temeljita, pa zanje ni značilno vedno potrebno razločevanje v luči krščanske vere. Zato je namen našega prispevka pomagati najti katoličanom ključ za razlaganje osnovnih načel novodobske misli, da bi nato mogli krščansko ovrednotiti novodobske elemente, s katerimi se srečujejo. Reči je še treba, da veliko ljudi zavrača izraz nova doba in nekateri raje govorijo o »alternativni duhovnosti«, češ da je ustrežnejša in manj omejevalna. Res je tudi, da številni pojavi, omenjeni v tem dokumentu, nimajo posebne oznake, ampak se predpostavlja, da bodo bralci prepoznali pojav ali niz pojavov, ki morejo biti upravičeno povezani s kulturnim gibanjem, ki ga pogosto imenujemo nova doba.

2.1. Kaj je novega v zvezi z novo dobo?

Za mnoge se izraz nova doba nanaša na velik obrat v zgodovini. Za astrologe smo sedaj v dobi Ribe, ki je bila

pod vplivom krščanstva. Toda obdobje Ribe bo zamenjala *nova doba* (angleško *New Age*) Vodnarja nekje v začetku tretjega tisočletja.¹⁴ Vodnarjeva doba ima tako pomembno mesto v novodobnem gibanju zaradi vpliva spiritizma, antropozofije in njihovih ezoteričnih predhodnikov. Ljudje, ki poudarjajo, da je takšna sprememba na svetovni ravni tik pred zdajci, pogosto izražajo *željo* po njej, a ne toliko v svetu kot v naši kulturi, v našem razmerju do sveta. To je še zlasti vidno pri tistih, ki zagovarjajo zamisel o novi življenjski paradigmi. Ta pristop je privlačen, ker ljudje niso v nekaterih njegovih izrazih pasivni opazovalci, ampak dejansko sodelujejo pri spreminjanju kulture in pojavljanju nove duhovne zavesti. V drugih izrazih se več moči pripisuje neogibnemu napredovanju naravnih ciklov. V vsakem primeru je Vodnarjeva doba vizija, ne teorija. Toda nova doba je zelo široko izročilo in zajema številne zamisli, ki nimajo neposredne zveze s prehodom iz dobe Rib k Vodnarjevi dobi. Vanjo sodijo zmerne, a razširjene vizije o prihodnosti, v kateri:

- bo planetarna duhovnost skupaj s posameznimi religijami;
- podobne planetarne politične institucije bodo dopolnjevale bolj lokalne ustanove;
- obstajali bodo globalni ekonomski dejavniki, ki bodo bolj demokratični in odprti za sodelovanje;
- velik poudarek bo na komunikaciji in vzgoji;
- mešan pristop k zdravju bo združeval uradno medicino in samo-zdravljenje;
- človek se bo dojemal bolj androgino;
- našli se bodo načini, kako povezati znanost, mistiko, tehnologijo in ekologijo.

¹⁴ Izraz je že bil v uporabi v naslovu *The New Age Magazine*, ki so ga izdajali prostozidarji The Ancient Accepted Scottish Masonic Rite v južni jurisdikciji ZDA in to že leta 1900. Prim. M. York, »The New Age Movement in Great Britain«, v: *Syzygy. Journal of Alternative Religion and Culture*, 1: 2-3 (1992), Stanford CA, 156, opomba 6. Različni avtorji različno tolmačijo začetek nove dobe. Ocene se gibljejo med leti 1967 in 2376.

Naj ponovimo: vse to razodeva globoko težnjo po polnejšem in bolj zdravem življenju ljudi in planeta. Med izročili, ki se stekajo v novo dobo, lahko med drugim navedemo okultne dejavnosti starega Egipta, kabalo, krščansko gnozo, sufizem, druidsko vednost, keltsko krščanstvo, srednjeveško alkimijo, renesančni hermetizem, zen budizem, jogo idr.¹⁵

Kaj je torej novega v zvezi z novo dobo? Njena »novost« je »sinkretizem ezoteričnih in svetnih elementov«. ¹⁶ Ti se stekajo v zelo razširjeno prepričanje, da je dozorel čas za korenito spremembo v posameznikih, družbi in svetu. Obstajajo različni izrazi te potrebe po spremembi:

- od newtonske mehanične fizike h kvantni fiziki;
- od modernega povečevanja razuma k ovrednotenju čustev, doživetij in izkušenj (pogosto predstavljeno kot prehod od *racionalne* misli na levi strani možganov k *intuitivni* misli desne strani možganov);
- od prevlade moških in patriarhalnih vrednot k slavljenju ženskih vrednot tako pri posamezniku kot v družbi. V tem kontekstu se pogosto uporablja izraz »sprememba paradigme«. Nekateri so trdno prepričani, da takšna spre-

¹⁵ Konec leta 1977 je Marilyn Ferguson poslala vprašalnik dvesto desetim »ljudem, ki delujejo v preoblikovanju družbe« in ga poimenovala *Vodnarjeva zarota*. Zanimivo je naslednje: »Na vprašanje, naj imenujejo posameznike, ki so najbolj vplivali nanje s svojimi idejami, bodisi v osebnem stiku, bodisi s spisi, so po vrstnem redu najpogostejše omenjeni: Pierre Teilhard de Chardin, C.G. Jung, Abraham Maslow, Carl Rogers, Aldous Huxley, Robert Assagioli in J. Krishnamurti. Pogosto so omenjeni tudi: Paul Tillich, Hermann Hesse, Alfred North Whitehead, Martin Buber, Ruth Benedict, Margaret Mead, Gregory Bateson, Tarthang Tulku, Alan Watts, Sri Aurobindo, Swami Muktananda, D.T. Suzuki, Thomas Merton, Willis Harman, Kenneth Boulding, Elise Boulding, Erich Fromm, Marshall McLuhan, Buckminster Fuller, Frederic Spiegelberg, Alfred Korzybski, Heinz von Foerster, John Lilly, Werner Erhard, Oscar Ichazo, Maharishi Mahesh Yogi, Joseph Chilton Pearce, Karl Pribram, Gardner Murphy in Albert Einstein.« M. Ferguson, *The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time*, Los Angeles (Tarcher) 1980, 50 (opomba 1) in 434.

¹⁶ W. J. Hanegraaff, n. d., 520.

membra ni le zaželena, ampak je neizogibna. Zavračanje modernosti, ki je pri viru te želje, ni novo, marveč ga lahko opišemo kot »sodobno oživitev poganjskih religij z mešanjem vplivov tako vzhodnih religij kakor sodobne psihologije, filozofije, znanosti in protikulture, ki je nastala med letoma 1950 in 1960«,¹⁷ Nova doba pričuje za nič manj kot kulturno revolucijo, je kompleksna reakcija proti prevladujočim idejam in vrednotam v zahodni kulturi in – kar je ironično – njena idealistična kritika je vendarle tudi sama značilen primer kulture, ki jo kritizira.

Nekaj je treba reči o pojmu *sprememba paradigme*. Ta izraz je razširil Thomas Kuhn, ameriški zgodovinar znanosti, ki gleda na paradigmo kot na »celoten zbir verovanj, vrednot, tehnik itd., ki so skupne članom določene skupnosti«. ¹⁸ Pri zamenjavi ene paradigme z drugo pride do popolne spremembe perspektive, ne le do postopnega razvoja. Gre za resnično revolucijo in Kuhn dodaja, da so konkurenčne paradigme nesorazmerne in ne morejo obstajati skupaj. Potemtakem ne drži misel, da je sprememba paradigme na religijskem in duhovnem področju samo nova oblika izražanja tradicionalnih verovanj. Dejansko se resnično spreminja pogled na svet, ki ne postavlja pod vprašaj samo vsebine prejšnjega pogleda, marveč tudi njegovo osnovno razlago. Morda je najjasnejši primer tega, gledano z vidika razmerij med novo dobo in krščanstvom, popolno predrugačenje življenja in pomena Jezusa Kristusa. Teh dveh vizij ni mogoče spraviti.¹⁹

¹⁷ Irish Theological Commission, *A New Age of the Spirit? A Catholic Response to the New Age Phenomenon*, Dublin 1994, poglavje 3.

¹⁸ T. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago (University of Chicago Press), 1970, 175.

¹⁹ Prim. Alessandro Olivieri Pennesi, *Il Cristo del New Age. Indagine critica*, Vatican City (Libreria Editrice Vaticana) 1999, *passim*, še zlasti strani 11-34. Glej tudi naše 4. poglavje.

Ker znanosti in tehnologiji očitno ni uspelo dati vsega, kar se je zdelo, da sta nekoč obljubljali, so se ljudje v iskanju smisla in osvoboditve obrnili k duhovnosti. Nova doba, kot jo poznamo sedaj, je sad teženja po nečem bolj človeškem in lepšem, kot je zatiralska in odtujevalska izkušnja življenja v zahodni družbi. Prvi predstavniki nove dobe so raziskovali zelo daleč v vse smeri, tako je nova doba postala skrajno eklektičen pristop. Čeprav je mogoče, da je znamenje nekakšnega »vračanja k religiji«, to zanesljivo ni vračanje k pravovernemu krščanskemu nauku in verovanju. Prva simbola tega »gibanja«, ki sta prodrli v zahodno kulturo, sta bila znameniti festival v Woodstocku v državi New York leta 1969 in muzikal Lasje (*Hair*), ki je predstavil velike teme nove dobe v svoji emblematični pesmi Aquarius (Vodnar).²⁰ Toda to je bil samo vrh ledene gore, katere razsežnosti so se pokazale šele pred nedavnim. Idealizem iz let 1960 in 1970 na nekaterih področjih še ostaja, toda danes ni več v prvi vrsti stvar odraščajoče mladine. Vezi s političnimi ideologijami levice so se razrahljale in psihološka mamila niso več tako pomembna, kakor so bila tedaj. Odtlej se je zgodilo toliko različnih reči, da vse to ni več videti revolucionarno. »Duhovne« in »mistične« težnje, nekoč del protikulture, so sedaj etabliran del prevladujoče kulture in vplivajo na tako različnih področjih, kot so medicina, znanost, umetnost

²⁰ Vredno si je priklicati v spomin besedilo te pesmi, ki se je hitro zapisalo v duha cele generacije Američanov in Evropejcev. »Ko bo Mesec v sedmi hiši in se bo Jupiter povezal z Marsom, takrat bo Mir vodil Planete in Ljubezen bo vozila Zvezde. To je svitanje Vodnarjeve dobe ... Harmonija in razumevanje, simpatija in zaupanje bodo v izobilju; ne bo več hinavščine ali zasmehovanje - zlato življenje, sanje vizij, mistično kristalno razodetje in resnična osvoboditev duha. Vodnar ...«
»When the Moon is in the Seventh House, and Jupiter aligns with Mars, then Peace will guide the Planets, and Love will steer the Stars. This is the dawning of the Age of Aquarius... Harmony and understanding, sympathy and trust abounding; no more falsehoods or derision - golden living, dreams of visions, mystic crystal revelation, and the mind's true liberation. Aquarius ...«

in religija. Zahodno kulturo sedaj prežema bolj splošna politična in ekološka zavest in ta globalna kulturna sprememba močno vpliva na življenjski slog ljudi. Nekateri zatrjujejo, da je prav novodobsko »gibanje« ta velika sprememba, za katero naj bi veljalo, da je »vidno boljši način življenja«.²¹

2.2. Kaj pravi nova doba, da ima ponuditi?

2.2.1. Očaranost: kakšen angel mora biti kje

Ena izmed najbolj skupnih prvin novodobne duhovnosti je očaranost nad nenavadnimi pojavi, še zlasti nad paranormalnimi stvarnostmi. Ljudje, ki veljajo za »medije«, razlagajo, kako njihovo osebnost prevzame neka druga stvarnost med transi v novodobnem pojavu, znanem kot »channeling«. Med tem »kanaliziranjem« lahko medij izgubi nadzor nad svojim telesom in sposobnostmi. Ljudje, ki so bili priče takšnim dogodkom, zlahka priznavajo, da so ti pojavi res duhovne narave, a ne od Boga, kljub jeziku ljubezni in luči, ki se tam skoraj vedno uporablja ... Verjetno je bolj pravilno, če imamo te pojave za nove oblike spiritizma kakor pa za duhovnost v pravem pomenu besede. Drugi prijatelji in svetovalci iz duhovnega sveta so angeli (ki so postali središče nove industrije knjig in slik). Ljudje, ki govorijo o angelih v novi dobi, počnejo to nesistematično. Dejansko veljajo včasih razlikovanja na tem področju za nekoristna, če so preveč natančna, kajti »tam je veliko stopenj vodij, stvarnosti, energij in bitij v vsaki oktavi vesolja ... Vsi so tam zato,

²¹ P. Heelas, n. d., 1 in sl., avgusta 1978 je časopis Berkeley Christian Coalition o tem zapisal: »Samo pred desetimi leti sta bili boječa, na mamilih temelječa duhovnost hipijev in mistika Zahodnih jogijev omejeni na protikulturo. Danes sta obe prodrli v glavni tok naše kulturne miselnosti. Vse - znanost, zdravstvo, umetnost, da niti ne omenjamo psihologije in religije - dela na temeljiti prenovi svojih osnovnih izhodišč.« Navaja Marilyn Ferguson, n. d., 370.

da bi stopili z njimi v stik in jih izbrali glede na vaše lastne mehanizme privlačnosti/odbojnosti.«²² Ljudje se pogosto zatekajo k tem duhovnim stvarnostim iz »nereligijskih« razlogov: npr. za pomoč pri sproščanju, ki ima za cilj boljše odločanje in nadzor nad življenjem in kariero. Zlitje z nekaterimi duhovi, ki učijo skozi posamezne ljudi, je druga novodobna izkušnja, na katero se sklicujejo ljudje, ki se razglashajo za »mistike«. Nekateri naravni duhovi so opisani kot močna energija, ki obstaja v naravnem svetu, pa tudi na »notranji ravni; do te pridemo z obredi, mamili ali drugimi tehnikami za doseganje odtujenih stanj zavesti. Jasno je, vsaj v teoriji, da nova doba ne priznava višje duhovne avtoritete, kakor je osebno notranje doživljanje.

2.2.2. Harmonija in razumevanje: dobre vibracije

Tako različni pojavi, kakor sta Findhornov vrt in Feng Shui,²³ predstavljajo pestrost poti, ki kažejo, kako pomembno je biti v sozvočju z naravo ali kozmosom. V novi dobi ni razlike med dobrim in zlim. Človeška dejanja so sad razsvetljenja ali nevednosti. Posledice tega je, da ne sme biti nihče obsojen in nihče ne potrebuje odpuščanja. Verovanje v obstoj zla lahko porodi le negativnost in strah. Odgovor na negativnost je *ljubezen*. Tu ne gre za ljubezen, ki se mora prevesti v dejanja, ampak gre za razpoloženje duha. Ljubezen je energija, nekakšna vibracija z visoko frekvenco, zato je skrivnost sreče, zdravja in uspeha v sposobnosti, da se priključimo na to vibracijo in da najdemo tako svoje mesto v veliki verigi bitja. Novodobski učitelji in terapije trdijo, da imajo ključ za odkritje odnosov med vsemi elementi v vesoljstvu, tako da lahko ljudje spreminjajo tonalitetu svojega življenja in

²² Prim. Chris Griscom, *Ecstasy is a New Frequency: Teachings of the Light Institute*, New York (Simon & Schuster) 1987, 82.

²³ Glej oddelek 7.2. Besednjak novodobskih izrazov.

so v popolni harmoniji drug z drugim in z vsem okrog sebe, čeprav imajo različna teoretična ozadja.²⁴

2.2.3. Zdravje: cvetoče življenje

Današnja uradna medicina (alopatija) se omejuje na zdravljenje delnih osamljenih težav, ne uspe pa ji pogledati širše slike človekovega zdravja: to je vzrok za precejšnje mero razumljivega nezadovoljstva. Alternativne terapije so postale sila popularne, ker trdijo, da obravnavajo celega človeka in se ukvarjajo bolj z *zdravljenjem* kakor pa *negovanjem*. Holistično zdravje se, kakor je znano, usmerja na pomembno vlogo, ki jo igra duh pri telesnem zdravljenju. Pravijo, da je povezava med duhovnimi in fizičnimi vidiki človeka v imunskem sistemu ali v indijskem čakra sistemu. V novodobski luči je izvor bolezni in trpljenja v delovanju proti naravi. Ko je človek uglaščen z naravo, lahko pričakuje veliko bolj zdravo življenje in celo gmotno blaginjo. Nekateri novodobski zdravilci trdijo, da nam v resnici sploh ne bi bilo treba umreti. Razvijanje lastnega človeškega potenciala nas bo povežalo z notranjim božanstvom in s tistimi deli nas samih, ki so bili odtujeni in izničeni. To se pokaže predvsem v odtujenih stanjih zavesti (*Altered States of Consciousness* ASCs), v katera pridemo z mamili ali z različnimi tehnikami za razširjanje duha, še zlasti v kontekstu »transpersonalne psihologije«. Šaman pogosto velja za strokovnjaka za odtujena stanja zavesti, zmore namreč posredova-

²⁴ Prim. W. J. Hanegraaff, n. d., pogl. 15 (»The Mirror of Secular Thought«). Sistem ustrežajočih odnosov je očitno podedovan od tradicionalnih ezoterizmov, vendar ima nov povem za ljudi, ki (zavestno ali ne) sledijo Swedenborgu. Medtem ko je imel sleherni naravni element v tradicionalni ezotrični doktrini v sebi božansko življenje, pa je za Swedenborga narava mrtev odsev živega duhovnega sveta. Ta misel je zelo pri srcu postmoderne viziji razčaranja sveta in različnih poskusov, da bi ga spet začarali. H. Blavatsky je zavrgla skladne odnose in Jung je poudarjeno relativiziral vzročnost v prid ezotričnega svetovnega nazora o skladnih odnosih.

ti med transpersonalnimi območji duhov in bogov ter človeškim svetom.

Obstaja veliko različnih načinov za pospeševanje holističnega zdravja. Nekateri prihajajo iz starodavnih kulturnih izročil, bodisi religijskih bodisi ezoteričnih; nekateri so povezani s psihološkimi teorijami, ki so jih razvili v Esalenu v letih 1960-1970. Oglaševanje, povezano z novo dobo, pokriva široko paleto dejavnosti, kot so akupunktura, biofeedback, kiropraktika, kineziologija, homeopatija, iridologija, masaža in različne oblike »bodywork« (npr. orgonomija, Feldenkrais, refleksologija, Roling, polarna masaža, terapevtsko dotikanje itd.), meditacija in vizualizacija, prehrabne terapije, duševno zdravljenje, različne oblike rastlinske medicine, zdravljenje s kristali, z metali, glasbo ali barvami, reinkarnacijske terapije in končno dvanajststopenjski program in skupine samopomoči.²⁵ Izvor zdravja naj bi se skrival v nas samih; dosežemo ga, ko smo v stiku s svojo notranjo energijo ali s kozmično energijo.

Kolikor zdravje vsebuje podaljšanje življenja, nam nova doba ponuja vzhodni recept v zahodnih izrazih. Izvirno je bila reinkarnacija del hindujske ciklične misli, utemeljene na *atmanu* ali božanskem jedru osebnosti (pozneje pojem *dživa*), ki gre iz telesa v telo v ciklusu trpljenja (*samsara*), tega pa določa zakon *karme*, povezan z ravnanjem v prejšnjih življenjih. Upi so položeni v možnost vnovičnega rojstva v boljše stanje ali, končno, v osvoboditev od potrebe po novem rojstvu. V večini budiističnih izročil je različno to, da se seli iz telesa v telo nekakšno nadaljevanje zavesti, ne pa *atman*. Sedanje življenje je vpeto v potencialno neskončni kozmični proces, ki so mu podrejeni celo bogovi. Na Zahodu razumejo reinkarnacijo bolj optimistično od Lessingovih časov naprej, in sicer kot postopen proces učenja in osebne uresničitve. Spiritizem, teozofija, antropozofija in nova

²⁵ W. J. Hanegraaff, n. d., 54-55.

doba imajo reinkarnacijo za sodelovanje v kozmičnem razvoju. Ta postkrščanski pristop k eshatologiji (zadnjim rečem) naj bi odgovoril na nerešena vprašanja teodiceje in nas osvobodil pojma pekla. Ko se duša loči od telesa, lahko posamezniki gledajo nazaj na vse svoje življenje do tistega trenutka, ko pa se združi s svojim novim telesom, si vnaprej ogleda življenje, ki jo čaka. Ljudje imajo dostop do svojih prejšnjih življenj prek sanj in meditativnih tehnik.²⁶

2.2.4. Celota: magično mistično kroženje

Ena od osrednjih skrbi v novodobnem gibanju je iskanje »celote«. Gibanje močno spodbuja preseganje vseh oblik »dualizma«, ker so takšne delitve nezdrav izdelek manj razsvetljene preteklosti. Glasniki nove dobe zatrjujejo, da je treba preseči tudi takšne delitve, kot je resnična razlika med Stvarnikom in stvarstvom pa dejanska razlika med človekom in naravo ali duhom in materijo. Vse te prave razlike povsem zmotno razumejo kot oblike dualizma. Pogosto se predpostavlja, da so te dualistične težnje na koncu utemeljene v judovsko-krščanskih koreninah zahodne civilizacije, medtem ko bi bilo veliko bolj pravilno, če bi jih povezali z gnozo, posebej z maniheizmom. Znanstvena revolucija in duh moderne ga racionalizma sta posajena na zatožno klop zaradi svoje dvojne težnje. Prva je težnja po drobljenju. Zaradi nje so organske celote obravnavane kot mehanizmi, ki jih je mogoče zvesti na najmanjše sestavine in jih z njimi tudi razložiti. Druga pa je težnja po reduciranju duha na snov tako, da postane duhovna resničnost z dušo vred le še prigoden stranski pojav v bistvu snovnih procesov. Na vseh teh področjih ponuja nova doba »holistične« alternative. Holizem prežema celotno novodobno gibanje

²⁶ Prim. Reinhard Hümmel, »Reinkarnation«, v: H. Gasper, J. Müller, F. Valentin (eds.), *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen*, Freiburg (Herder) 2000, 886-893.

od ukvarjanja s holističnim zdravjem do iskanja zedinjujoče zavesti, od ekološke prebujenosti do zamisli o globalnem »omrežju«.

2.3. Osnovna načela novodobske misli

2.3.1. Globalni odgovor v času krize

»Tako krščansko izročilo kot posvetno verovanje v neomejen razvoj znanosti sta se soočila z resnim prelomom, ki se je najprej pojavil v študentskih revolucijah okrog leta 1968.«²⁷ Modrost starejših generacij je bila nenadoma ob vso veljavo in spoštovanje, medtem ko se je vse-mogočnost znanosti razblinila tako, da se danes Cerkev »mora soočati z zelo težko krizo podajanja svoje vere mlajšim rodovom«.²⁸ Splošni izgubi zaupanja v te tradicionalne stebre zavesti in družbenega povezovanja je sledila nepričakovana vrnitev kozmične religioznosti, obredij in verovanj, za katere je veljalo, da jih je krščanstvo preraslo. V resnici niso ti podzemeljski ezoterični tokovi nikoli čisto izginili. V zahodnem svetu pa je bilo tedaj nekaj novega nenavadno veliko zanimanje za azijske religije, ki se je pojavilo ob koncu 19. stoletja v teozofskem gibanju. »Ta novost izraža rastočo zavest o globalni duhovnosti, ki vzajema in povzema vsa obstoječa religijska izročila.«²⁹

Večno filozofsko spraševanje o enem in o množičnosti ima sodobno obliko v skušnjavi, da bi presegli ne le nepotrebne ločitve, ampak celo resnično različenost in razliko. Najbolj skupni izraz tega teženja je holizem, ena bistvenih sestavin nove dobe in eno izmed glavnih znamenj časov v zadnji četrtini 20. stoletja. Neverjetno veliko ener-

²⁷ M. Fuss, *New Age and Europe – A Challenge for Theology*, v: *Mission Studies*, Vol. VIII-2, 16, 1991, 192.

²⁸ M. Fuss, n. d., 192.

²⁹ M. Fuss, n. d., 193.

gije je bilo porabljene v prizadevanjih, da bi presegli delitve na kose, ki je značilna za mehanistično ideologijo. Toda to je sprožilo čut dolžnosti, da se vse podredi globalnemu omrežju, ki je dobilo nekakšno navidez presežno avtoriteto. Najbolj opazni posledici sta proces spreminjanja zavesti in razvoj ekologije.³⁰ Nova vizija, ki je cilj tega preoblikovanja zavesti, je potrebovala precej časa, da se je oblikovala, njen zagon pa ovirajo starejše oblike misli, katerim očitajo, da so se vkopale v status quo. Nasprotno pa je bilo uspešno posplošenje ekologije kot očaranosti nad naravo in kot ponovne sakralizacije zemlje, matere Zemlje ali Gaje (Gea), in to zaradi misijonarske vneme zelenih. Človeški rod kot celota je izvršilni organ Zemlje in vse bolj je jasno, da lahko le globalna vlada v okviru globalne etike zagotavlja *harmonijo* in *razumevanje*, ki sta potrebni za odgovorno upravljanje. Toplina matere Zemlje, katere božanstvo prežema vse stvarstvo, naj bi premostila prepad med stvarstvom in presežnim očetom - Bogom judovstva in krščanstva, in odpravila potrebo, da bi nas takšno bitje sodilo.

V takšni viziji zaprtega sveta, ki zajema »Boga« in druga duhovna bitja z nami vred, je moč prepoznati implicitni panteizem. Prav to je temeljna točka, ki prežema vso novodobsko misel in prakso in vnaprej določa sleherno pozitivno ugotovitev, ki bi jo lahko imeli za ta ali oni vidik novodobske duhovnosti. Kot kristjani pa nasprotno verujemo, da »je človek po svojem bistvu stvaritev in ostane to za večno tako, da božanski jaz ne bo nikoli posrkal vase človeškega jaza«.³¹

³⁰ M. Fuss, n. d., 199.

³¹ Kongregacija za nauk vere, *Pismo katoliškim škofom o nekaterih vidikih krščanske meditacije (Orationis Formas)*, v: O meditaciji; Študij cerkvenih očetov, Cerkevni dokumenti 44, Ljubljana 1990, 14; Prim. Pastoralna konstitucija *Cerkve v sedanjem svetu* (1965) 19; Janez Pavel II., *Okrožnica vera in razum (Fides et ratio)*, Cerkevni dokumenti 80, Ljubljana 1999, 22.

2.3.2. Glavni vir novodobne misli

Bistveni vir novodobnega mišljenja bomo našli v ezoterično-teozofski tradiciji, ki so jo na široko sprejemali krogi evropskih izobražencev v 18. in 19. stoletju. Še zlasti je bila močna v prostozidarstvu, spiritizmu, okultizmu in teozofiji, ki so delili nekakšno ezoterično kulturo. V tem svetovnem nazoru sta vidni in nevidni svet povezana z vrsto ustrežanj, analogij in vplivov med mikrokozmosom in makrokozmosom, med metali in planeti, med planeti in različnimi deli človeškega telesa, med vidnim svetom in nevidnimi svetovi stvarnosti. Narava je živo bitje, prepletena z omrežji simpatije in antipatije, animirata jo svetloba in skrivni ogenj, ki ju ljudje poskušajo nadzorovati. Ljudje lahko stopijo v stik z zgornjimi ali spodnjimi svetovi s pomočjo svoje domišljije (organ duše ali duha), s pomočjo posrednikov (angeli, duhovi, demoni) ali z obredji.

Ljudi je mogoče uvesti v skrivnosti vesolja, Boga in jaza z duhovnim programom preoblikovanja. Končen cilj je *gnoza*, najvišja oblika spoznanja, ki je odrešenje samo. Tega ni brez iskanja najstarejšega in najvišjega izročila v filozofiji (kar neustrezno imenujejo *philosophia perennis*) in religije (prvotna teologija), pa tudi skrivnega (ezoteričnega) nauka, ki je ključ za vse »znane« in vsem dostopne tradicije. Ezoterična vednost se prenaša z učitelja na učenca v okviru postopnega uvajalnega programa.

Nekateri mislijo, da je bil ezoterizem 19. stoletja v celoti sekularen. Alkimija, magija, astrologija in druge sestavine tradicionalnega ezoterizma so bile vključene v sodobno kulturo skupaj z iskanjem vzročnih zakonitosti, z razvojno teorijo, psihologijo in študijem religij. Ta ezoterizem je dosegel najbolj izpopolnjeno obliko v zamislih ruskega medija Helene Blavatsky, ki je leta 1875 v New Yorku skupaj s Henryjem Olcottom ustanovila *Teozofsko društvo*. Njegov namen je bil združiti prvine vzhodnega in zahodnega izročila v nekakšen razvojni spiritizem.

Društvo si je postavilo tri velike cilje:

1. oblikovanje jedra Vesoljnega človeškega bratstva brez rasnega, verskega, kastnega ali barvnega razlikovanja;

2. spodbujanje primerjalnega študija religije, filozofije in znanosti;

3. preučevanje nerazloženih naravnih zakonov in spečih moči v človeku.

»Pomen teh ciljev bi moral biti jasen. Prvi cilj implicitno zavrača 'iracionalni fanatizem' in 'sektaštvo' tradicionalnega krščanstva, kakor to vidijo spiritisti in filozofi ... Iz ciljev ni neposredno razvidno, da za teozofe pomeni 'znanost' okultne znanosti in 'filozofija' *occulta philosophia*, pa da so 'naravni zakoni' zakoni neke okultne ali duševne narave, od primerjalnega veroslovja pa so pričakovali, da bo razkrilo 'neko prvinsko izročilo', ki se nazadnje navdihuje pri hermetični *philosophia perennis*.«³²

Pomembna sestavina v spisih Helene Blavatsky je bila emancipacija žena, ki je vsebovala napad na judovskega, krščanskega in islamskega »moškega« Boga. Ljudi je odločno nagovarjala, naj se vrnejo k hinduistični boginji materi in k uresničevanju ženskih vrlin. S tem je nadaljevala Annie Besant, ki je bila v prvi vrsti feminističnega gibanja. Ta boj proti »patriarhalnemu« krščanstvu nadaljujejo danes *wicca* (čarovnice) in »ženska duhovnost«.

Marilyn Ferguson je poglavje *Vodnarjeve zarote* posvetila predhodnikom Vodnarjeve dobe, to je vsem tistim, ki so pletli niti preoblikovalne vizije, osnovane na razširjanju zavesti in izkušnji samopresejanja. Med temi omenja

³² W. J. Hanegraaff, n. d., 448 in sl. Cilji so navedeni po končni verziji (1896). Prejšnje verzije so poudarjale iracionalni fanatizem in potrebo po pospeševanju nesektaškega izobraževanja in vzgoje. Hanegraaff navaja J. G. Meltonov opis novodobne religije kot zakoreninjene v žokultni metafizični tradiciji (n. d., 455).

ameriškega psihologa Williama Jamesa in švicarskega psihiatra Carla Gustava Junga. James je definiral religijo kot izkušnjo, ne kot dogmo, in je učil, da lahko ljudje spremenijo svoje miselne navade do te mere, da postanejo arhitekti svoje lastne usode. Jung je poudarjal presežno naravo zavesti in vpeljal pojem kolektivnega nezavednega. To je nekakšno skladišče simbolov in spominov, ki so skupni ljudstvom različnih časov in kultur. Wouter Hanegraaff pravi, da sta ta dva avtorja prispevala k »sakralizaciji psihologije«, kar je postalo pomembna sestavina novodobne misli in prakse. Jung »ni le psihologiziral ezoterizma, ampak je tudi sakraliziral psihologijo, ko jo je napolnil z vsebinami ezoteričnih pogledov. Sad tega je sklop teorij, ki je omogočil ljudem, da govorijo o Bogu, medtem ko v resnici s tem mislijo svojo dušo, in da govorijo o svoji duši, medtem ko v resnici mislijo na božanstvo. Če je duša 'duh' in če je tudi Bog 'duh', potem govorjenje o enem vsekakor pomeni govorjenje o drugem.«³³ Na očitke, da je »psihologiziral« krščanstvo, je Jung odgovarjal, »da je psihologija sodoben mit in samo v luči sodobnih mitov lahko razumemo vero.«³⁴ Gotovo je res, da Jungova psihologija osvetli številne vidike krščanske vere, še zlasti potrebo po soočenju z resničnostjo zla, toda njegovo religijsko prepričanje je v različnih obdobjih njegovega življenja tako različno, da nam zapušča zmedeno podoba Boga. Osrednja sestavina njegove misli je kult sonca, po kateri je Bog življenjska energija (libido) v človeku.³⁵ Kakor je sam rekel, »ta primerjava ni samo igra

³³ W. J. Hanegraaff, n. d., 513.

³⁴ Thomas M. King, »*Jung and Catholic Spirituality*«, v: *America*, 3 April 1999, 14. Avtor opozarja, da pripadniki nove dobe »navajajo odlomke, ki obravnavajo I Ching, astrologijo in zen, medtem ko katoličani navajajo odlomke, ki obravnavajo krščanske mistike, liturgijo in psihološki pomen zakramenta sprave« (12). Naštevata tudi katoliške avtorje in duhovne ustanove, ki se izrecno navdihujejo pri Jungovi psihologiji in se ji pustijo voditi.

³⁵ Prim. W. J. Hanegraaff, n. d., 501

besed».³⁶ Jung se je namreč skliceval na »notranjega Boga«, na bistveno božanstvo, za katero je bil prepričan, da je v slehernem človeku. Pot do notranjega sveta gre skozi nezavedno. Ujemanje med notranjim svetom in zunanjim je *kolektivna* zavest.

Ta težnja po enačenju psihologije in duhovnosti je bila močna v Gibanju za človeški potencial, kot se je razvilo proti koncu šestdesetih na Esalen Institute v Kaliforniji. Transpersonalna psihologija, ki je pod močnim vplivom vzhodnih religij in Junga, ponuja kontemplativni program, v katerem se prepletata znanost in mistika. Po udarek na telesu, iskanje tehnik za razširjanje zavesti in gojenje mitov o kolektivnem nezavednem so spodbude za iskanje »Boga v človekovi notranjosti«. Da bi človek uresničil svoje zmožnosti, mora iti prek lastnega *jaza*, da bi postal bog, kar tudi je nekje globoko v sebi. To more storiti le z ustrezno terapijo: meditacija, parapsihološke izkušnje in/ali uporaba halucinacijskih mamil. To so pota do uresničitve »vrhunskih doživetij«, »mističnih izkušenj« zlitja z Bogom in s kozmosom.

Simbol Vodnarja je izposojen iz astrološke mitologije, toda pozneje je začel izražati željo po radikalno novem svetu. *Garden community* v Findhornu v severovzhodni Škotski in Center za razvoj človeškega potenciala v Esalenu v Big Suru v Kaliforniji sta središči, kjer se je nova doba začela ustvarjati in se do neke mere še vedno ustvarja. Novo dobo vztrajno hrani rastoča globalna zavest in vse večji strah pred skorajšnjo ekološko krizo.

2.3.3. Velike teme nove dobe

Natančno rečeno, nova doba ni religija, ampak se zanima za to, kar imenujemo »božansko«. Nova doba je v bistvu ohlapno povezovanje različnih dejavnosti, idej in

³⁶ Carl Gustav Jung, *Wandlungen und Symbole der Libido*, navaja W. J. Hanegraaff, n. d., 503

ljudi, za katere se more ta izraz veljavno uporabljati. Zato v njej ne najdemo nič takšnega, kar bi bilo podobno naukom glavnih verstev. Kljub temu in čeprav je v novi dobi izjemna pestrost, pa vendarle ima nekaj skupnih točk:

- svet velja za nekakšno organsko celoto;
- animira ga energija, ki jo enačijo z božansko dušo ali duhom;
- precejšnjo veljavo uživa posredništvo različnih duhovnih stvarnosti;
- ljudje so se zmožni dvigniti v višje nevidne sfere in nadzorovati svoje življenje onstran smrti;
- prepričanje, da obstaja «večna vednost», ki je pred vsemi religijami in kulturami in višja od njih;
- ljudje sledijo razsvetljenim učiteljem ...

2.3.4. Kaj pravi nova doba ...

2.3.4.1. ... o človeku?

Nova doba trdno veruje v izpopolnjevanje človeka s pomočjo široke palete tehnik in terapij (nasprotno od krščanstva, ki vidi izpopolnitev v sodelovanju z Bogom in njegovo milostjo). Nova doba se strinja z Nietzschejem, da krščanstvo preprečuje celovito uresničitev pristne človeškosti. V novodobnem kontekstu pomeni popolnost dokončano samouresničenje in to v skladu z vrednostnim sistemom, ki smo ga ustvarili sami in ki ga uresničujemo z lastnimi silami. Zato moremo govoriti o človeku, ki ustvarja samega sebe. S tega vidika je večja razlika med ljudmi, kakršni so sedaj in kakršni bodo potem, ko bodo v polnosti uresničili svoje zmožnosti, kakor pa razlika med ljudmi in človečnjaki (antropoidi).

Koristno je razlikovati med *ezoterizmom*, ki je iskanje vednosti, in *magijo* ali okultizmom, ki je sredstvo za dosego določenih moči. Nekatere skupine so ezoterične in okultne. V središču okultizma je volja do moči, ki izvira iz sanjarjenja, da bomo postali bogovi.

Tehnike za širjenje zavesti naj bi ljudem razodevale njihovo božansko moč, s katero bodo pripravili pot dobi razsvetljenja. To povečevanje človeštva sprevrže pravičen odnos med Stvarnikom in stvarjo in ena od njegovih skrajnih oblik je satanizem. Satan postane tako simbol upora proti dogovorom in pravilom, simbol, ki si pogosto nadene nasilno, sebično in napadalno podobo. Nekatere evangeličanske skupnosti (ameriški protestantski fundamentalisti) izražajo svojo zaskrbljenost zaradi subliminalne navzočnosti satanskega simbolizma v nekaterih oblikah rock glasbe, ki imajo močan vpliv na mlade. Vse to je zelo daleč proč od sporočila miru in harmonije, ki ju najdemo v novi zavezi. To je ena od posledic povečevanja človeštva, kadar le-to vsebuje tudi zanižanje presežnega Boga.

Ta pojav ne vpliva le na mlade, marveč so osnovne teme ezoterične kulture navzoče tudi na področjih politike, vzgoje in zakonodaje.³⁷ *To še zlasti velja za ekologijo.* Radikalna ekologija (*deep ecology*) s svojim izjemnim poudarjanjem biocentrizma zanika biblično antropološko vizijo, po kateri so ljudje v središču sveta in so kakovostno višje od drugih naravnih bitij. Biocentrizem je danes zelo cenjen v zakonodaji, v vzgoji in izobraževanju, in to kljub dejstvu, da s tem podcenjuje človeštvo. Ta isti ezoterični kulturni izvir moremo najti v ideološki teoriji, ki je podlaga za politiko kontrole rojstev in poskuse genetskega inženirstva, za katerega kaže, da izraža sanje ljudi o njihovem ponovnem stvarjenju samih sebe. Le kako mislijo to storiti? Z razvozlanjem genetske kode, s spreminjanjem naravnih zakonitosti spolnosti in z upiranjem mejam, ki jih postavlja smrt.

Po tem, kar lahko imenujemo klasična novodobna pripoved, se ljudje rodijo z božansko iskro, v pomenu, ki spominja na starodavno gnozo. Ta iskra jih povezuje v

³⁷ Prim. Michel Schooyans, *L'Évangile face au désordre mondial*, s predgovorom kardinala Josepha Ratzingerja, Paris (Fayard) 1997.

enotnost Celote. Vsi ljudje veljajo tako za bistveno božanske, čeprav sodelujejo v tem kozmičnem božanstvu na različnih stopnjah zavesti. Smo so-stvarniki in ustvarjamo svojo lastno stvarnost. Veliko novodobskih avtorjev trdi, da si sami izberemo okoliščine za svoje življenje (celo bolezen in zdravje), seveda vse to v viziji, po kateri je sleherni posameznik ustvarjalni vir sveta. Kljub vsemu pa moramo prehoditi določeno pot, da bi v celoti došli, kje je naše mesto v enotnosti kozmosa. Pot je psihoterapija in priznanje vesoljne zavesti pa odrešenje. Greha ni, je le nepopolna vednost. Identiteta slehernega človeškega bitja se razkroji v vesoljnem bitju in v procesu zaporednih inkarnacij. Ljudje so podvrženi določujočemu vplivu zvezd, lahko pa se odpirajo božanstvu v svoji notranjosti z vztrajnim iskanjem (s pomočjo ustreznih tehnik) vedno večje harmonije med seboj in božansko kozmično energijo. V tem ni nikakršne potrebe po razodetju ali odrešenju, ki bi prišlo ljudem od zunaj, ampak je potrebno samo doživljati odrešenje, ki je skrito v njihovi notranjosti (samoodrešenje) s tem, da obvladujejo psihofizične tehnike, ki vodijo do dokončnega razsvetljenja. Nekatero stopnjo na poti samoodrešenja so *priprava* (meditacija, telesna harmonija, sproščanje samoozdravitvenih energij). To so startne točke za proces poduhovljenja, popolnosti in razsvetljenja, s katerimi pridobijo ljudje še večji nadzor nad seboj in se psihično skoncentrirajo na »spreminjanje« individualnega jaza v »kozmično zavest«. Človekova usoda je vrsta zaporednih reinkarnacij duše v različnih telesih. Tega ne razumejo kot krog *samsare* v smislu očiščenja kot kazni (hinduizem), ampak kot postopno vzpenjanje k popolnemu razvoju človekovih zmožnosti.

S psihologijo razlagajo razširjanje duha kot »mistično« izkušnjo. Joga, zen, transcedentalna meditacija in tantrične vaje vodijo v doživljanje samo-izpopolnitve ali razsvetljenja. Za izjemne izkušnje (podoživetje lastnega rojstva, potovanje skozi vrata smrti, biofeedback, ples in celo mamila - karkoli pač lahko povzroči neko odtujeno

stanje zavesti) verjamejo, da vodijo do enosti in razsvetljenja. Ker obstaja samo en Duh, so lahko nekateri ljudje kanal za višja bitja. Sleherni del tega edinega vesoljnega bitja je v stiku z vsakim drugim delom. V novi dobi je transpersonalna psihologija klasičen pristop, njeni osnovni pojmi pa so: Vesoljni Duh, Višji Jaz, kolektivno in osebno nezavedno ter posamični ego. Višji Jaz je naša resnična identiteta, most med človeštvom in Bogom kot božanskim umom. Duhovni razvoj je stik z višjim jazom, ki je presegel vse vrste dualizma med subjektom in objektom, življenjem in smrtjo, dušo in telesom, jazom in razdrobljenimi vidiki jaza. Naša omejena osebnost je kakor senca ali sen, ki ga je ustvaril resnični jaz. Višji Jaz se spominja prejšnjih (re)inkarnacij.

2.3.4.2. ... o Bogu?

Za novo dobo je poudarjeno značilno dajanje prednosti vzhodnim ali predkrščanskim verstvom, za katera velja, da krščanstvo ni imelo nikakršnega vpliva nanje. Od tod veliko spoštovanje do starodavnih poljedelskih obredij in kultov rodnosti. »Gajo«, mater Zemljo, prikazujejo kot alternativo Bogu Očetu, kajti njegovo podobo povezujejo s patriarhalnim pojmovanjem moške nadvlade nad ženskami. Če je že govor o Bogu, ne gre nikoli za osebne Boga. Nova doba ne govori niti o osebnem niti o presežnem Bogu. Prav tako ni Stvarnik in ljubeči ohranjevalec sveta, ampak je »brezosebna energija« navzoča v svetu, s katerim oblikuje »kozmično enotnost«. »Vse je eno.« Ta enotnost je monistična, panteistična ali natančneje panenteistična. Bog je »življenjsko počelo«, »duh ali duša sveta«, seštevek vsega zavestno obstoječega v svetu. V tem smislu je vse Bog. Ker je božja navzočnost najbolj očitna v duhovnih vidikih resničnosti, je potemtakem sleherni um/duh na neki način Bog.

Ko moške in žene zavestno sprejemajo »božansko energijo«, je to pogosto označeno kot »kristusovska energija«.

Toda Kristus, za katerega tu gre, ni Jezus iz Nazareta. Naslov »Kristus« se dodeli človeku, ki je prišel do stopnje zavesti, v kateri dojema samega sebe ali samo sebe kot božansko, in se zato lahko razglaša za »vesoljnega Učitelja«. Jezus iz Nazareta ni bil *edini* Kristus, ampak je ena od številnih zgodovinskih osebnosti, v kateri se je ta »kristusovska narava« razodela, tako kot to velja za Buda in druge. Sleherna zgodovinska uresničitvev *Kristusa* jasno pokaže, da so vsi ljudje nebeška in božanska bitja, in jih vodi vse do uresničenja tega.

Najbolj notranja in najbolj osebna (»psihična«) raven, na kateri ljudje »zaznavajo to božansko kozmično energijo«, se imenuje tudi »Sveti Duh«.

2.3.4.3. ... o svetu?

Prehod iz mehaničnega vzorca klasične fizike k »holističnemu« moderne atomske in pod-atomske fizike, ki ima materijo bolj za valove ali energijo kot pa za delce, je osrednjega pomena v večjem delu novodobnega mišljenja. Svet je ocean energije, ki je ena sama celota ali omrežje povezav. Energija, ki animira organizem, se pravi svet, je »duh«. Med božanstvom in svetom ni nikakršne razlike, drugačnosti. Svet sam je božanski in doživlja razvojni proces, ki pelje iz negibne materije v »višjo in popolno zavest«. Svet je neustvarjen, večni in samozadosten. Prihodnost sveta temelji na notranjem dinamizmu, ki je nujno pozitiven in vodi v spravljenost (božansko) enotnost vsega, kar obstaja, bog in svet, duša in telo, razum in čutenje. nebo in zemlja, vse to je eno samo neskončno vibriranje energije.

James Lovelock je napisal knjigo *Hipoteza Gaja*, kjer pravi, da »bi lahko gledali na celotno paleto žive materije na zemlji, od kitov do virusov, od hrastov do alg kot na eno samo živečo enoto. Ta je sposobna tako ravnati z zemeljsko atmosfero, da zadovolji svoje splošne potrebe in si daje zmožnosti in moči/sile, ki so daleč onstran tega,

kar zmorejo njeni sestavni deli.«³⁸ Za nekatere je hipoteza o Gaji »nenavadna sinteza individualizma in kolektivizma. Vse se dogaja tako, kakor da bi nova doba, potem ko je potegnila ljudi iz politike, ki jih ločuje, ne mogla drugače, kot da jih nemudoma vrže v veliki kotel globalnega uma.« Globalni možgani potrebujejo ustanove, s katerimi bi vladali ali povedano drugače, potrebujejo svetovno vlado. »Nova doba sanja o duhovni aristokraciji, v slogu Platonove Republike, ki jo vodijo tajne družbe ... da bi reševala sodobne probleme.«³⁹ Morda je takšen pogled na novo dobo nekoliko pretiran, vendar različna znamenja kažejo, da se gnostični elitizem in svetovna vlada vna ujemata v številnih vprašanih mednarodne politike.

V svetu je vse med seboj povezano. Sleherni del je v resnici sam po sebi podoba celote. Celota je v sleherni stvari in sleherna reč je v celoti. V »veliki verigi bitij« so vsa bitja intimno povezana in skupaj tvorijo eno samo družino z različnimi stopnjami razvoja. Sleherni človek je *hologram*, podoba vsega stvarstva, v katerem sleherna reč vibrira na lastni valovni dolžini. Sleherni človek je živčna celica v Zemljinem osrednjem živčnem sistemu in vsi posamezniki so v dopolnjevalnih razmerjih drug z drugim. V vsem stvarstvu dejansko obstaja notranja komplementarnost ali androgenost.⁴⁰

V novodobskih spisih in mišljenju se velikokrat pojavlja tema o »novi paradigmi«, ki jo je uveljavila sodobna znanost. »Znanost nam daje uvide v celote in sisteme, silnice in spreminjanja. Učimo se brati tendence, prepoznavati zgodnja znamenja drugačne, bolj obetavne paradigme. Ustvarjamo alternativne scenarije za prihod-

³⁸ Navaja v Maranatha Community's *The True and the False New Age. Introductory Ecumenical Notes*, Manchester (Maranatha) 1993, 8.10 – izvirne številke strani niso podane.

³⁹ Michel Lacroix, *L'Ideologia della New Age*, Milano (Il Saggiatore) 1998, 84 sl.

⁴⁰ Prim. poglavje o David Spanglerjevih idejah v: *Actualité des religions*, N° 8, september 1999, 43.

nost. Razpravljamo o pomanjkljivostih starih sistemov in na vseh področjih odločno postavljamo nove okvire za reševanje problemov.«⁴¹ Doslej je »sprememba paradigme« samo radikalna sprememba perspektive in nič več. Vprašanje je, ali sta misel in resnična sprememba sorazmerna in za kako učinkovito se sprememba v notranjem svetu izkaže v zunanjem. Človek se mora naravnost vprašati - brez kakršne koli negativne sodbe - koliko je sploh znanstven miselni proces, kadar vsebuje trditve takega kova: »Vojne si ni mogoče predstavljati v družbi samostojnih ljudi, ki so odkrili medsebojno povezanost vsega človeštva, a jih ni strah tujih idej in tujih kultur; zavedajo pa se tudi, da se sleherna revolucija začne v notranjosti in da ne moreš vsiliti nikomur svojega doživetja razsvetljenja.«⁴² No, če si česa ni mogoče predstavljati, iz tega logično še ne sledi, da se to ne bi moglo zgoditi. Takšno razmišljanje je resnično gnostično v tem, da pripisuje vse preveč moči vednosti in zavesti. S tem nikakor ne mislimo zanikati osnovne in ključne vloge rastoče zavesti v znanstvenem odkritju in ustvarjalnem razvoju, ampak le preprosto posvariti pred tem, da bi zunanji stvarnosti vsiljevali nekaj, kar je še vedno samo v glavi.

2.4. »Bolj prebivalci mita kot zgodovine?«⁴³

Nova doba in kultura

»Privlačnost nove dobe korenini v kulturno spodbujanem zanimanju za jaz, njegovo vrednost, sposobnosti in težave. Medtem ko je tradicionalna vernost s svojo hierarhično ureditvijo primerna za skupnost, je duhovnost

⁴¹ M. Ferguson, n. d., 407.

⁴² N. d., 411.

⁴³ »Biti Amerikanec ... je pravzaprav bolj izmišljati si usodo, kakor pa jo podedovati. Vedno smo bili bolj prebivalci mita kot zgodovine«, pravi Leslie Fiedler; navaja M. Ferguson, n. d., 142.

brez tradicije primerna za posameznika. S tem ko nova doba olajšuje človeku slavljenje tega, kar ima za biti in za postati, pripada 'jazu'; s tem pa, s čemer se oddaljuje od prevladujoče kulture, je 'za' jaz, ker je v stanju, da ureja vprašanja identitete, ki jih porajajo uveljavljene oblike življenja.«⁴⁴

Zametovanje izročila v obliki patriarhalnih, hierarhičnih, družbenih ali cerkvenih organizacij pomenit tudi iskanje alternativne oblike družbe, takšne, ki se povsem jasno navdihuje pri sodobnem pojmu subjekta. Številni novodobski spisi trdijo, da človek ne more (direktno) ničesar storiti, da bi spremenil svet, vse pa lahko stori, da spremeni sebe. Zato razumejo spreminjanje posameznikove zavesti kot (posredno) pot za spreminjanje sveta. Najmočnejše orodje za spreminjanje družbe je osebni zgled. Splošno svetovno priznanje takšnih osebnih zgledov bo hitro pripeljalo do spreminjanja kolektivnega duha in takšna sprememba bo véliki dosežek našega časa. To je razvidno del holistične paradigme in na novo oblikovano klasično filozofsko vprašanje o razmerju med enim in množičnim. Povezano je tudi z Jungovo teorijo ustrežanja in z njegovim zametovanjem vzročnosti. Posamezniki so razdrobljene predstave planetarnega holograma. Ko človek gleda vase, ne le da *pozna* svet, marveč ga tudi *spreminja*. Bolj ko gleda v svojo notranjost, manjša postaja politična arena. Ali se to resnično ujema z govorjenjem o demokratičnem sodelovanju v novem svetovnem redu, ali pa je zvito jemanje oblasti ljudem, zaradi česar so bolj ranljivi in je zato z njim lažje manipulirati? Ali sedanje ukvarjanje s svetovnimi vprašanji (ekološki problemi, ropanje naravnih virov, preveliko število prebivalcev, gospodarski prepad med severom in jugom, velikanske zaloge atomskega orožja in politična nestabilnost) spodbuja angažiranje v drugih enako resničnih političnih ali socialnih vprašanjih ali pa to angažiranje za-

⁴⁴ Prim. P. Heelas, n. d., 173 in sl.

vira? Stari rek, »da se urejena ljubezen začenja pri sebi«, je lahko pravšnja protiutež za preveč egocentrično obravnavanje teh vprašanj. Nekateri opazovalci nove dobe odkrivajo za navidezno brezbriznostjo do politike neizprosno avtoritarnost. Tudi David Spangler sam opozarja na eno od senc nove dobe, ki je: »nevarno predajanje nemoci in neodgovornosti zaradi pričakovanja prihajajoče nove dobe, namesto da bi bili dejavni ustvarjalci v polnosti živetežga življenja«.⁴⁵

Čeprav bi bilo namigovanje, da je dušni mir (*kvietizem*) splošna težnja v novi dobi, netočno, pa leti ena glavnih kritik na novodobsko zasebniško iskanje samoizpopolnitve, ki resnično deluje proti možnosti zdrave religijske kulture. To je vidno na treh področjih.

- Vprašljivo je, ali je nova doba *intelektualno dosledna*, ko predstavlja popolno sliko sveta in to v nekem svetovnem nazoru, ki naj bi hkrati zajemala naravo in duhovno stvarnost. V tej perspektivi je zahodni svet videti kot razdeljen, utemeljen na monoteizmu, transcendenci, drugačnosti in ločenosti. Nek osnoven dualizem je zaznan v delitvah, kot so te med stvarnim in idealnim, relativnim in absolutnim, neskončnim in končnim, človeškim in božanskim, svetim in posvetnim, med preteklostjo in sedanjostjo, ki spominjajo na Heglovo »nesrečno zavest«. Vse to se prikazuje kot nekaj tragičnega. Nova doba pa na vse to odgovarja z enotnostjo, ki se doseže z zlitjem. Zase zatrjuje, da spravlja dušo in telo, žensko in moško, duh in materijo, človeško in božansko, zemljo in vesolje, transcendentno in imanentno, religijo in znanost, jin in jang, razlike med verstvi. V tem primeru ni več drugačnosti. To, kar ostane, je - človeško rečeno - transpersonalno. Novodobski svet je neproblematičen: v njem ni ničesar več, kar bi bilo še treba storiti. Toda metafizično vprašanje o enem in množičnem ostaja brez odgovora, morda ni niti zastavljeno, ker je - razen globokega ob-

⁴⁵ David Spangler, *The New Age*, Issaquah (Mornington Press) 1988, 14.

žalovanja zaradi učinkov neenotnosti in delitve - njen edini odgovor opis, kakšne bi bile videti reči v neki drugi viziji.

- Nova doba uvaža vzhodne verske prakse po delih in jih *na novo tolmači tako, da bi ugajale zahodnjakom*. Zato tudi zametava govorico o grehu in odrešenju in jo zamenjuje z moralno nevtralno govorico o odvisnosti in ozdravljenju. Reference na zunajevropske vplive so včasih le 'namišljeno povzhodnjenje' zahodne kulture. Poleg tega tu ne moremo govoriti o pristnem dialogu. V kontekstu, v katerem so grško-rimsko in judovsko-krščanski vplivi sumljivi, se uporabljajo vzhodni vplivi prav zaradi tega, ker so alternativa zahodni kulturi. Tradicionalna uradna znanost in medicina veljata za manjvredni od holističnih pristopov, tako kot so patriarhalne in partikularne strukture na področju politike in religije. Vse naštetu naj bi bile ovire za prihod Vodnarjeve dobe. Tu se še enkrat vidi, za kaj gre, ko se ljudje odločijo za novodobne alternative: gre za popoln prelom z izročilom, ki jih je izoblikovalo. Je to res tako zrelo in osvobajajoče, kot se pogosto misli ali predpostavlja?

- Pristna verska izročila cenijo disciplino, da bi ljudje z njo dosegli modrost, ravnodušnost in sočutje. V novi dobi odsevajo globoke in neuničljive težnje družbe po celoviti religijski kulturi in po nečem bolj enotnem in razsvetljenem, kakor je to, kar na splošno ponujajo politiki. Kljub vsemu pa ni jasno, ali so koristi od nazora, utemeljenega na vedno bolj razširjenem jazu, namenjene posameznikom ali družbam. Novodobski tečaji treninga (znani kot »Erchardov seminar treniranja« idr.) združujejo v sebi protikulturne vrednote s prevladujočo stremljenjem po uspehu, notranjim zadoščenjem z zunanjo uspešnostjo; Findhornov tečaj »Poslovni duh« preoblikuje izkušnjo dela, ko sočasno poveča produktivnost; nekateri privrženci nove dobe se ne trudijo samo za to, da bi postali bolj pristni in spontani, ampak tudi za uspeh (z magijo ipd.). »Za podjetne poslovneže je še toliko bolj pri-

vlačno, da so novodobski treningi v sozvočju z bolj humanističnimi idejami daleč zunaj poslovnega sveta. Za ideje je delovno mesto 'okolje učenja', 'prinašanje življenja nazaj na delo', 'počlovečeno delo', 'uresničen menedžer', 'najprej ljudje' ali 'še ne odklenjene možnosti'. Ideje, kakor jih predstavljajo glasniki nove dobe, so napravljene za zapeljevanje poslovnežev, ki že sodelujejo v bolj (posvetnih) humanističnih seminarjih in želijo to poglobiti tako zaradi svoje osebne rasti, uspeha in navdušenja kot tudi zaradi večje komercialne storilnosti.⁴⁶ Tako je jasno, da ljudje, ki se odločajo za novo dobo, iščejo modrost in mirnost zase, vprašanje pa je, koliko jih tovrstne dejavnosti usposablja za delo za skupno blaginjo. Vse te pojave – pustimo ob strani vprašanje motivacije – moramo presojati po njihovih sadovih. Vprašati se je treba, ali pospešujejo *človeka* ali *solidarnost*, pa ne le s kiti, z drevesi ali enako mislečimi ljudmi, ampak z vsem stvarstvom, z vsem človeštvom. Najbolj škodljive posledice sleherne filozofije sebičnosti, ki jo sprejmejo zase institucije ali veliko ljudi, je kardinal Joseph Ratzinger označil za sklop »strategij, kako skrčiti število teh, ki bodo jedli za mizo človeštva«.⁴⁷ To je odločilno merilo, s katerim presojamo vpliv sleherne filozofije ali teorije. Krščanstvo si vedno prizadeva, da bi merilo človeške napore z njihovo odprtostjo do Stvarnika in do vseh drugih stvari; to je spoštovanje, ki je trdno utemeljeno na ljubezni.

2.5. Zakaj nova doba tako hitro raste in se tako uspešno širi?

Ne glede na pomisleke in na kritike, ki se porajajo ob novi dobi, je le-ta poskus, s katerim želijo ljudje vnesti v

⁴⁶ P. Heelas, n. d., 168.

⁴⁷ Glej *Predgovor* v knjigi Michel Schooyans, *L'Évangile face au désordre mondial*, n. d. Ta navedek je iz italijanskega prevoda: *Il nuovo disordine mondiale*, Cinisello Balsamo (San Paolo) 2000, 6.

ta svet, ki ga doživljajo kot trdega in brezsrčnega, vsaj malo topline. Kot reakcija na modernost deluje nova doba v glavnem na ravni čustev, nagonov in vzbujenj. Strah pred apokaliptično prihodnostjo zaradi gospodarske nestabilnosti, pred politično negotovostjo in klimatskimi spremembami igra pomembno vlogo pri spodbujanju ljudi, da iščejo alternativno, odločno optimistično razmerje do sveta. Ljudje iščejo celostnost in srečo, pogosto na izrecno duhovni ravni. Gotovo ni naključje, da žanje nova doba takšne uspehe v časih, ki jih zaznamuje skoraj splošno povečevanje *različnosti*. Zahodna kultura je šla predaleč v strpnosti - v smislu prisiljenega sprejemanja ali sprijaznjenja s posebnostmi posameznikov ali manjšin - tako, da pri tem zavestno spodkopava spoštovanje normalnosti. Normalnost predstavljajo kot moralno obremenjen pojem, ki je nujno povezan z absolutnimi normami. Za vse večje število ljudi niso absolutna verovanja ali norme nič drugega kot nesposobnost, da bi prenašali poglede in prepričanja drugih. V takšnem ozračju so se alternativni življenjski slogi in teorije resnično razbohotili tako, da ni le sprejemljivo, ampak je prav dobro, če si različen.⁴⁸

Nadvse pomembno je, da ne pozabimo, kako so ljudje vključeni v novo dobo na zelo različne načine in na številnih ravneh. V večini primerov pravzaprav niti ne gre za vprašanje »pripadnosti« skupini ali gibanju; niti ni v tem veliko jasne zavesti o načelih, iz katerih je nova doba zgrajena. V večini primerov se zdi, da ljudi privlačijo posebne terapije ali dejavnosti, ne zanima pa jih njihovo ozadje; drugi so preprosto občasni porabniki izdelkov z oznako nova doba. Ljudi, ki npr. uporabljajo dišavno terapijo ali poslušajo novodobsko glasbo, ponavadi zanima učinek, ki ga imata na njihovo zdravje ali dobro

⁴⁸ Prim. *Our Creative Diversity. Report of the World Commission on Culture and Development*, Paris (UNESCO) 1995, ki ponazorja pomembnost, ki jo je deležno slavljenje in pospeševanje različnosti.

počutje. Samo manjšina se pogloblja v to zadevo in poskuša razumeti njen teoretični (ali mistični) pomen. To se popolnoma ujema s porabniškim vzorci v družbah, kjer sta zabava in razvedrilo tako zelo pomembna. Gibanje se je zelo dobro prilagodilo tržnim zakonitostim in nova doba se je tako na široko razširila deloma tudi zato, ker je zelo privlačna kot tržna ponudba. V nekaterih kulturah gledajo na novo dobo kot na proizvod, ki je nastal z uporabo tržnih načel na religijskem področju.⁴⁹ Vedno bo tako ali drugače mogoče kovati dobiček iz duhovnih potreb ljudi. Kakor številne drugih reči v sodobni ekonomiji je tudi nova doba svetovni (globalni) pojav, ki ga povezujejo in hranijo informacije množičnih medijev. Seveda lahko razpravljamo, ali so to globalno skupnost ustvarili množični mediji, vendar pa je povsem gotovo, da publikacije za široko publiko in množične komunikacije zagotavljajo, da se skupni pojmi, ki jih imajo »verniki« in simpatizerji, zelo hitro razširjajo skoraj povsod. Kljub vsemu pa ni mogoče dokazati, ali je to hitro širjenje idej naključno ali načrtno, ker imamo opraviti z zelo rahlo obliko »skupnosti«. Kakor kibernetične skupnosti, ki jih ustvarja svetovni splet, je tudi nova doba področje, kjer so lahko odnosi med ljudmi ali zelo neosebni ali medosebni, in to v zelo selektivnem pomenu.

Nova doba je postala priljubljena kot ohlapen niz verovanj, terapij in dejavnosti, ki so pogosto izbrani in sestavljeni po želji, ne glede na nespravljalivost in površnost, ki se pri tem dogajajo. To ni presenetljivo, kajti gre za pogled na svet, ki zavestno daje prednost intuitivnemu mišljenju »desne polovice možganov«. Prav zaradi tega je zelo pomembno, da odkrijemo in prepoznamo osnovne značilnosti novodobnega mišljenja. To, kar se ponuja, je pogosto opisano zgolj kot »duhovno«, ne pa kot pripad-

⁴⁹ Prim. Christoph Bochinger, *»New Age« und moderne Religion: Religionswissenschaftliche Untersuchungen*, Gütersloh (Kaiser) 1994, še posebej 3. poglavje.

nost h kakšni religiji, čeprav so v tem mišljenju tesnejše povezave z nekaterimi vzhodnimi verstvi, kakor se tega njihovi »porabniki« zavedajo. To je gotovo pomemben vidik, ki ga je treba upoštevati pri izbiri 'molitvenih' skupin, je pa tudi resen problem pri upravljanju vedno večjega števila podjetij, ki zahtevajo od svojih uslužbencev, da prakticirajo meditacijo in tehnike za širjenje zavesti kot del delovnih obveznosti.⁵⁰

Prav je, da na kratko spregovorimo o usklajeni promociji nove dobe kot ideologije, čeprav je to zelo zapleteno vprašanje. Nekateri skupine so se odzvale na novo dobo tako, da so jo obtožile zarote, a so dobile odgovor, da smo priče spontanim kulturnim spremembam in da njihov potek določajo silnice, nad katerimi človek nima oblasti. Kljub temu je dovolj, če opozorimo, kako ima nova doba skupaj s številnimi vplivnimi mednarodnimi skupinami za cilj ukinjanje in preseganje posameznih verstev, da bi ustvarili prostor za novo vesoljno verstvo, ki bi moglo združiti vse človeštvo. Na to kažejo tudi zelo usklajena prizadevanja številnih ustanov, da bi iznašle *globalno etiko*, etični okvir, ki bi izražal globalnost sodobne kulture, ekonomije in politike. Poleg tega daje politizacija ekoloških vprašanj nedvomno neko posebno barvo hipotezi Gaja ali čaščenju matere Zemlje.

3. NOVA DOBA IN KRŠČANSKA DUHOVNOST

3.1. Nova doba kot duhovnost

Širitelji pogosto označujejo novo dobo kot »novo duhovnost«. Uporaba besede »nov« zveni tukaj ironično, ker so njene številne ideje vzete iz starodavnih verstev in kultur. Resnično novo pa je zavestno novodobsko iskanje

⁵⁰ Razprava o pomanjkljivostih tehnik, ki še niso molitve, sledi v oddelku 3.4. *Krščanska mistika in novodobska mistika*.

alternative zahodni kulturi in njenim judovsko-krščanski verskim koreninam. »Duhovnost« se tako nanaša na notranjo izkušnjo harmonije in enotnosti s celotno stvarnostjo, kar zdravi človekovo doživljanje nepopolnosti in končnosti. Ljudje odkrivajo svojo globoko povezanost s sveto vesoljno silo ali energijo, ki je v jedru vsega življenja. Ko možje in žene to odkrijejo, lahko stopijo na pot v popolnost. Ta jih bo usposobila za usmeritev lastnega življenja in razmerja do sveta; usposobila jih bo, da bodo zavzeli svoje mesto v vesoljnem procesu nastajanja in v Novi Genezi sveta, ki je v stalnem razvoju. Iz tega nastane kozmična mistika,⁵¹ utemeljena na zavesti o svetu, ki brsti z dinamičnimi energijami. Tako se vse - kozmična energija, vibracija, svetloba, Bog, ljubezen, celo najvišje Bitje - nanaša na eno in isto stvarnost, prvotni izvir, ki je navzoč v slehernem bitju.

Ta duhovnost je sestavljena iz dveh različnih prvin: prva je metafizična, druga psihološka. *Metafizična* sestavina prihaja iz novodobskih ezoteričnih in teozofskih korenin in je v bistvu nova oblika gnoze. Do božanskega je mogoče priti s poznanjem skritih misterijev prek posameznikovega iskanja »stvarnosti, ki je za tem, kar ni nič drugega kot navaden videz, izvora onstran časa, presežnega za tem, kar je minljivo, izvirnega izročila za kratkotrajnim izročilom, drugega, ki se skriva za menoj, kozmičnega božanstva onstran utelešenega posameznika«. Ezoterična duhovnost »je iskanje Bitja v ozadju ločenosti bitij, nekakšna nostalgija po izgubljeni enotnosti.«⁵² »Človek prepozna v tem gnostični izvir ezoterične duhovnosti, ki se pokaže povsem jasno, ko otroci Vodnarja iščejo presežno enotnost verstev. Nagibajo se k temu, da vzamejo iz zgodovinskih verstev samo njihovo ezoterič-

⁵¹ Prim. Carlo Maccari, »La 'mistica cosmica' del New Age«, v: *Religioni e Sette nel Mondo* 1996/2.

⁵² Jean Vernet, »L'avventura spirituale dei figli dell'Acquario«, v: *Religioni e Sette nel Mondo* 1996/2, 42 in sl.

no jedro, za katerega so po lastnem prepričanju odgovorni. Na neki način zanikajo zgodovino in ne dopuščajo, da bi mogla duhovnost pognati korenine v času ali v kakršni koli ustanovi. Jezus iz Nazareta ni Bog, marveč eden od številnih zgodovinskih pojavov vesoljnega in kozmičnega Kristusa.«⁵³

Psihološka sestavina te vrste duhovnosti prihaja iz srečanja med ezoterično kulturo in psihologijo (prim. 2.32). Nova doba postane tako izkušnja osebne duševno-duhovne spremembe, ki jo imajo za podobno religiozni izkušnji. Za nekatere se ta sprememba izraža v obliki globoke mistične izkušnje, ki sledi osebni krizi ali dolgemu duhovnemu iskanju. Za druge prihaja iz opravljanja meditacije ali kakšne vrste terapije ali paranormalnih izkušenj, ki spreminjajo stanja zavesti in omogočajo uvid v enotnost stvarnosti.⁵⁴

3.2. Duhovni narcizem?

Številni avtorji imajo *novodobsko* duhovnost za nekakšen duhovni narcizem ali namišljeno mistiko. Zanimivo je opomniti, da je takšno kritiko podal tudi David Spangler, pomemben glasnik nove dobe, ki se je v svojih po-
unejših delih odmaknil od najbolj ezoteričnih vidikov tega miselnega toka.

Spangler je pisal, da v najbolj razširjenih oblikah nove dobe »posamezniki in skupine doživljajo svoje pustolovske in oblastne fantazije ponavadi v okultni ali milenaristični obliki ... Za to raven nove dobe je značilna navezanost na zasebni svet uresničitve jaza in posledično (čeprav ne vedno opazno) umik iz sveta. Na tej stopnji je nova doba poseljena z nenavadnimi in eksotični-

⁵³ Jean Vernet, n. d., 42 in sl.

⁵⁴ Prim. J. Gordon Melton, *New Age Encyclopedia*, Detroit (Gale Research) 1990, XIII–XIV.

mi bitji, mojstri, alkimisti, nezemljani; je kraj duševnih moči in okultnih skrivnosti, zarot in skritih naukov.«⁵⁵

V poznejšem delu D. Spangler našteva negativne prvine ali »sence« nove dobe: »odtujitev od preteklosti v imenu prihodnosti; navezanost na novost zaradi novosti ...; nekritičnost in pomanjkanje razločevanja v imenu celotnosti in povezanosti, zaradi česar ni moč razumeti ali spoštovati vloge meja ...; enačenje duševnih pojavov z modrostjo, kanaliziranja z duhovnostjo, novodobskega pogleda z najvišjo resnico.«⁵⁶ Vendar je avtor nazadnje le prepričan, da je sebični, iracionalni narcizem omejen na ozek krog novodobcev. Pozitivni vidik, ki ga poudari, pa je vloga nove dobe kot podobe spremembe in inkarnacije svetega, kot gibanja, v katerem večina ljudi »resno išče resnico« in deluje v prid življenja in notranje rasti.

Trgovski vidik številnih izdelkov in terapij, ki se predstavljajo kot novodobski, je razkril David Toolan, ameriški jezuit, ki je bil več let v novodobskem okolju. Ugotavlja, da novodobci odkrivajo notranje življenje in so očarani nad možnostjo biti odgovoren za svet, vendar pa tudi zlahka popuščajo individualizmu in imajo vse za potrošni material. Medtem ko novodobska duhovnost ni krščanska, tudi budistična ni, ker vsebuje samozanikaja. Zdi se, da sanje o mistični združitvi vodijo v praksi v zgolj navidezno združenje, ki pusti na koncu ljudi še bolj osamljene in nezadovoljne.

3.3. Kozmični Kristus

Na začetku krščanstva so bili verujoči v Jezusa Kristusa prisiljeni v soočenje z gnostičnimi verstvi. Do njih se niso obnašali ignorantsko, ampak so vzeli njihov izziv pozitivno in so uporabljali za samega Kristusa izraze, ki so sicer veljali za kozmična božanstva. Najbolj ja-

⁵⁵ David Spangler, *The Rebirth of the Sacred*, London (Gateway Books) 1984, 78.

sen primer tega je znameniti spev o Kristusu v Pavlovem Pismu kristjanom v Kolósah.

»Ta je podoba nevidnega Boga, prvorojenec vsega stvarstva, kajti v njem je bilo ustvarjeno vse, kar je v nebesih in kar je na zemlji, vidne in nevidne stvari, tako prestoli kakor gospostva, tako vladarstva kakor oblasti. Vse je bilo ustvarjeno po njem in zanj. On je obstajal pred vsemi stvarmi in v njem je utemeljeno vse in on je glava telesa, to je Cerkve. On je začetek, prvorojenec med mrtvimi, tako da je postal prvi med vsemi stvarmi. Bog je namreč hotel, da se je v njem naselila vsa polnost in da je po njem spravil s sabo vse stvarstvo, saj je s krvjo njegovega križa, se pravi po njem, pomiril, kar je na zemlji in kar je v nebesih« (Kol 1,15-20).

Za te prve kristjane ni bilo nikakršne nove kozmične dobe, ki naj bi prišla. S tem spevom so slavili Dopolnitev vsega, ki se je začela s Kristusom. »Čas se je namreč dopolnil zaradi tega pravega dejstva, ko je Bog v učlovečenju stopil dol v človeško zgodovino. Večnost je stopila v čas: katera 'dopolnitev' bi mogla biti večja od te? Kakšna druga 'dopolnitev' bi še bila mogoča?«⁵⁷ Gnostično verovanje v kozmične sile in nekakšno temno vrsto usode zavrača možnost odnosa do osebnega Boga, razode tega v Kristusu. Za kristjane je resnični kozmični Kristus ta, ki je dejavno navzoč v različnih udih svojega telesa, Cerkve. Ne ozirajo se za neosebnimi kozmičnimi silami, ampak verujejo v ljubečo skrb *osebnega* Boga. Zanje je treba prenesti kozmični bio-centrizem v niz *družbenih* odnosov (v Cerkvi). Tudi niso zaprti v krožni vzorec kozmičnega dogajanja, marveč so usmerjeni na *zgodovinskega* Jezusa, še posebej na njegovo križanje in vstajenje. V Pismu Kološanom in v Novi zavezi najdemo nauk o Bogu, ki je različen od tega v novodobski misli. Krščan-

⁵⁶ David Spangler, *The New Age*, n. d., 13.

⁵⁷ Janez Pavel II., *Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (Tertio Millennio Adveniente)*, Cerkveni dokumenti 58, Ljubljana 1995, 9.

ska zamisel Boga je eden v treh osebah, ki je ustvaril človeški rod v želji, da bi delil občestvo trojstvenega življenja z ustvarjenimi osebami. To pomeni, prav razumljeno, da pristna duhovnost ni toliko *naše* iskanje Boga kakor *Bogovo* iskanje nas.

Drugačen, povsem različen pogled na kozmični pomen Kristusa se je uveljavil v novodobskih krogih. »Kozmični Kristus je *božanski vzorec*, ki je vključen v osebo Jezusa Kristusa (vendar nikakor ni omejen nanj). Božanski vzorec vključenosti *je postal meso in se naselil med nami* (Jn 1,14) ... Kozmični Kristus vodi nov izhod iz suženjstva in pesimističnih pogledov Newtonovega mehanističnega sveta, ki je napolnjen s tekmovalnostjo, zmagovalci in poraženci, dualizmi, antropocentrizmom in dolgočasjem. Do dolgočasje prihaja, ko je naš vznemirljivi svet slikan kot stroj, oropan skrivnosti in mistike. Kozmični Kristus je lokalni in zgodovinski, dejansko doma v človeški zgodovini. Kozmični Kristus bi mogel živeti v soseščini ali celo v notranjosti človekovega najglobljega in najbolj resničnega jaza.«⁵⁸ Čeprav vsi privrženci nove dobe ne bi bili zadovoljni s tem prikazom, vendarle zelo dobro zade ne ton in popolnoma jasno pokaže, v čem so razlike med dvema pogledoma na Kristusa. Za novo dobo je kozmični Kristus vzorec, ki se more ponoviti v številnih ljudeh, krajih in časih; je nosilec ogromne zamenjave paradigme; konec koncev je možnost v nas.

Po krščanskem verovanju Jezus Kristus ni vzorec, marveč božja oseba. Njen človeško-božanski lik razodeva skrivnost Očetove ljubezni za slehernega človeka skozi vso zgodovino (Jn 3,16). On živi v nas zato, ker deli z nami svoje življenje, toda niti vsiljeno niti samodejno. Sleherni, moški in ženska, je povabljen, da deli njegovo življenje, da živi »v Kristusu«.

⁵⁸ Matthew Fox, *The Coming of the Cosmic Christ. The Healing of Mother Earth and the Birth of a Global Renaissance*, San Francisco (Harper & Row) 1988, 135

3.4. Krščanska mistika in novodobska mistika

Za kristjane je duhovno življenje razmerje z Bogom, ki postopno postaja globlje po zaslugi božje milosti. To dogajanje tudi osvetli naše odnose s soljudmi, možmi in ženami, in s svetom. V okviru nove dobe pa duhovnost pomeni doživljanje stanj zavesti, ki jih obvladuje občutek harmonije in zlitja s Celoto. »Mistika« se tako ne nanaša na srečanje presežnega Boga v polnosti ljubezni, ampak na doživetje, ki ga povzroči zasuk k samemu sebi, razveseljujoče občutje enosti s svetom, občutek, da se človekova individualnost potaplja v veliki ocean Bitja.⁵⁹ Ta temeljna razlika je vidna na vseh stopnjah primerjave med krščansko in novodobsko mistiko. Novodobski način očiščevanja temelji na zavesti nezadovoljstva ali odtujenosti, ki jo je treba preseči s potopitvijo v Celoto. Človek mora za spreobrnjenje uporabljati tehnike, ki vodijo do doživetja razsvetljenja. To preoblikuje osebno zavest in odpre njega ali njo za stik z božanstvom, ki je razumljeno kot najgloblje bistvo stvarnosti.

Obstoječe tehnike in metode v tem imanentističnem verskem sistemu, ki ne pozna pojma osebnega Boga, izvirajo »od spodaj«. Čeprav vsebujejo spuščanje v globine človekovega srca ali duše, so bistveno človeško podjetje s strani človeka, ki se poskuša dvigniti k božanstvu s svojimi lastnimi napori. To je pogosto »vzpon« na stopnjo zavesti do tistega, kar je razumljeno kot osvobajajoča zavest »notranjega boga«. Do teh tehnik nima vsak dostopa, njihove koristi so omejene na privilegirano duhovno »aristokracijo«.

Bistvena sestavina krščanske vere pa je vendarle sestopanje Boga k njegovim stvarem, še zlasti k najskromnejšim, šibkim in po merilih tega »sveta« najmanj

⁵⁹ Prim. Argentine Bishops' Conference Committee for Culture, *Frente a una Nueva Era. Desafío a la pastoral en el horizonte de la Nueva Evangelización*, 1993.

nadarjenim. Seveda so tudi duhovne tehnike, ki se jih splača naučiti, toda Bog jih more zaobiti ali delovati brez njih. Kristjanova »metoda približevanja Bogu ne temelji na nobeni tehniki v pravem pomenu besede. To bi bilo v protislovju z duhom otroštva, ki ga zahteva evangelij. Srce pristne krščanske mistike ni tehnika, temveč vedno božji dar; in tisti, ki ga je deležen, se zaveda, da ga ni vreden.«⁶⁰ Spreobrnjenje je za kristjane vrnitev k Očetu po Sinu v poslušnosti moči Svetega Duha. Bolj ko ljudje napredujejo v svojem odnosu z Bogom - ki je vedno in v vseh pogledih prostovoljen dar - bolj žgoča je potreba po odvritvi od greha, duhovne kratkovidnosti in samo-zaslepljenosti, kajti vse to preprečuje zaupljivo samo-izročitev Bogu in odprtost za druge ljudi.

Vse meditativne tehnike je treba očistiti domišljavosti in prevzetnosti. Krščanska molitev ni vaja iz ukvarjanja s seboj, molk in izpraznitev sebe, temveč ljubezenski dialog, ki »vsebuje spreobrnjenjsko razpoloženje, odhod od 'sebe' k 'Tiju' Boga«.⁶¹ To vodi k rastoči popolni predanosti božji volji, ki nas vabi h globoki, pristni solidarnosti z brati in sestrami.⁶²

3.5. »Notranji bog« in »theosis«

Tu je ključna točka v razliki med novo dobo in krščanstvom. Novodobsko literaturo prežema prepričanje, da »tam zunaj« ni božanskega bitja, ki bi bilo dejansko različno od druge stvarnosti. Od Jungovih časov dalje je tok ljudi, ki izpovedujejo verovanje v »notranjega boga«. Naša težava - v novodobski perspektivi - je v naši nesposobnosti, da bi prepoznali naše lastno božanstvo. To nezmož-

⁶⁰ Kongregacija za nauk vere, *O meditaciji*, 23.

⁶¹ Kongregacija za nauk vere, *n. d.*, 3; Glej oddelek o meditaciji in kontemplativni molitvi v *Katekizmu katoliške Cerkve*, Ljubljana 1993, štev. 2705-2719.

⁶² Prim. Kongregacija za nauk vere, *O meditaciji*, 13.

nost moremo premagati s pomočjo vodenja in uporabe cele vrste tehnik za odklepanje našega skritega (božanskega) potenciala. Glavna zamisel je, da je »Bog« globoko v nas samih. Mi smo bogovi in mi odkrijemo neomejeno moč v nas tako, da olupimo z nas plasti nepristnosti.⁶³ Bolj ko priznavamo ta potencial, bolj se uresničuje in v tem smislu ima nova doba svojo zamisel o *theosis*, postati božanski ali, natančneje, priznati in sprejeti, da smo božanski. Nekateri menijo, da živimo v »času, ko je treba naše razumevanje Boga ponotranjiti: prešli naj bi od vse-mogočnega Boga tam zunaj k Bogu, ki je dinamična ustvarjalna moč v samem središču slehernega bitja: Bog kot Duh«.⁶⁴

V Predgovoru h knjigi *Adversus Haereses* se sv. Irenej sklicuje na »Jezusa Kristusa, ki je po svoji presežni ljubezni postal to, kar smo mi, da bi nas mogel narediti celo za tisto, kar je on sam«. Tu vidimo, da se *theosis* ali pobožanstvenje po krščanskem pojmovanju ne uresniči po zaslugi samo naših prizadevanj, marveč s pomočjo božje milosti, ki deluje v nas in skozi nas. Pobožanstvenje neizogibno vključuje od vsega začetka zavest o nepopolnosti in celo grešnosti, nikakor pa ne kakšnega povelicevanja samega sebe. Še več, poteka kot uvajanje v življenje Trojice, popoln primer razlike v srcu enotnosti; je bolj sinergija (združevanje moči) kot pa zlitje. Vse to se uresničuje kot sad osebnega srečanja, kot dar nove vrste življenja. Življenje v Kristusu ni nekaj tako osebnega in zasebnega, da bi bilo omejeno le na območje zavesti. Niti ni zgolj nova stopnja zavesti. Življenje v Kristusu dejansko pomeni spremenjenje v naši duši in našem telesu, ko sodelujemo v zakramentalnem življenju Cerkve.

⁶³ Prim. Brendan Pelphrey, »I said, You are Gods. Orthodox Christian Theosis and Deification in the New Religious Movements« v: *Spirituality East and West*, Easter 2000 (No. 13).

⁶⁴ Adrian Smith, *God and the Aquarian Age. The new era of the Kingdom*, Great Waking (McCrimmons) 1990, 49.

4. PRIMERJAVA MED NOVO DOBO IN KRŠČANSTVOM

Težko je ločiti posamezne sestavine novodobske religioznosti - naj se zdijo še tako nedolžne - od vseobsegajočega okvirja, ki prežema miselni svet novodobskega gibanja. Gnostična narava tega gibanja narekuje, da ga presojamo v njegovi celovitosti. Z vidika krščanske vere ni mogoče izbrati nekaterih novodobskih sestavin in jih sprejeti, druge pa zavreči. Glede na to, da novodobsko gibanje zelo poudarja komunikacijo z naravo in kozmično vednost o nekem splošnem dobrem - in potemtakem zanika razodete vsebine krščanske vere - ga ni mogoče imeti za pozitivnega ali neškodljivega. V kulturnem okolju, zaznamovanem z verskim relativizmom, je treba opozoriti na poskus, da bi novodobsko vernost postavili na isto raven kot krščansko vero in bi se tako ustvaril vtis, da je razlika med vero in verovanjem zgolj relativna. To pa bi ustvarilo veliko zmedo pri nepoučenih. Zato je koristno spomniti na Pavlovo spodbudo Timoteju: »tako da boš naročil nekaterim, naj ne učijo drugačnega nauka. Naj se ne ukvarjajo z bajkami in brezkončnimi rodovniki, saj ti bolj pospešujejo razpravljanja kakor Božji načrt, ki se uresničuje v veri« (1Tim 1,3-4). Nekateri dejavnosti so neustrezno označene za novodobske zgolj iz tržnih razlogov, da bi se bolje prodajale, a niso resnično povezane s tem svetovnim nazorom. To le še povečuje zmešnjavo. Zato je nujno, da natančno določimo, kaj sodi v novo dobo in potemtakem ni sprejemljivo za verujoče v Kristusa in njegovo Cerkev.

Naslednja vprašanja bodo morda najpreprostejši ključ za ocenitev nekaterih osrednjih prvin novodobske misli in dejavnosti s krščanskega vidika. Nova doba se naša na ideje, ki krožijo o Bogu, človeku in svetu; tiče se ljudi, s katerimi se kristjani morejo pogovarjati o verskih rečeh, pa propagandnega materiala za meditativne skupine, terapij in podobnega, jasnih stališč o religiji itd. Če

nekatera od teh vprašanj uporabimo pri ljudeh in idejah, ki izrecno ne veljajo za novodobne, bomo odkrili nadaljnje neimenovane in neznane povezave s celotnim novodobskim ozračjem.

* Je Bog nekdo, s katerim moremo imeti odnos, ali nekaj, kar se da uporabljati, ali moč, ki jo je mogoče izkoristiti?

Novodobski pojem boga je razpršen, medtem ko je krščanski zelo jasen. Novodobski bog je brezosebna energija, resnično poseben podaljšek sveta ali njegova sestavina; v tem smislu je bog življenjska sila ali duša sveta. Božanstvo je v slehernem stvari in postopno raste »od najnižjega kristala v neživem svetu do boga rimske ceste samega in čez, o katerem ne more reči ničesar. To ni človek, temveč »Velika Zavest«.⁶⁵ V nekaterih klasičnih novodobskih spisih se jasno vidi, kako ljudje o sebi mislijo, da so bogovi: nekateri to bolj razvijajo, drugi manj. Boga ni treba iskati več onstran sveta, ampak globoko v sebi samem.⁶⁶ Tudi če je »bog« nekaj zunaj človeka, je tam zato, da človek z njim manipulira.

To je zelo različno od krščanskega razumevanja Boga, Stvarnika neba in zemlje in izvira vsega osebnega življenja. Bog sam je oseben, Oče, Sin in Sveti Duh, ki je ustvaril svet zato, da bi delil občestvo svojega življenja z ustvarjenimi osebami. »Bog, ki žprebiva v nedostopni svetlobi« (1 Tim 6,16), hoče priobčevati svoje božje življenje ljudem, ki jih je svobodno ustvaril, da bi jih v svojem edinem Sinu napravil za posinovljence. Z razodetjem samega sebe hoče Bog narediti ljudi zmožne, da bi mu odgovarjali, ga spoznavali in ga ljubili daleč onkraj vsega tistega, česar bi bili zmožni sami od sebe.«⁶⁷ Boga ne enačimo z življenjskim počelom, razumljenim kot »duh« ali »osnovna energije« sveta, marveč

⁶⁵ Prim. Benjamin Creme, *The Reappearance of Christ and the Masters of Wisdom*, London (Tara Press) 1979, 116.

⁶⁶ Prim. Jean Vernet, *Le New Age*, Paris (P.U.F.) 1992, 14.

⁶⁷ *Katekizem katoliške Cerkve*, 52.

je Ljubezen, ki je povsem različna od sveta in kljub temu ustvarjalno navzoča v vsem, ljudi pa vodi v odrešenje.

* Ali je en sam Jezus Kristus ali pa je tisoče Kristusov?

Novodobna literatura pogosto predstavlja Jezusa Kristusa kot enega izmed številnih modrih mož, uvedencev ali avatarjev, medtem ko je v krščanskem izročilu Božji Sin. Tu je nekaj skupnih točk v novodobskih pristopih:

- osebni in enkratni zgodovinski Jezus je različen od večnega, neosebnega vesoljnega Kristusa;

- Jezusa nimajo za edinega Kristusa;

- Jezusovo smrt na križu bodisi zanikajo bodisi tako tolmačijo, da izključijo misel, da bi On kot Kristus mogel trpeti;

- nesvetopisemske spise (kot neognostični evangeliji) imajo za pristne vire vednosti o tistih vidikih Jezusovega življenja, ki jih ne najdemo v Svetem pismu. Druga razodetja o Jezusu, ki so jih prinesla bitja, duhovni voditelji in dvignjeni učitelji, pa celo tista v Akaševi Kroniki, so podlaga za novodobski pogled na Kristusa;

- pri razlagi biblijskih tekstov se uporablja nekakšna ezoterična eksegeza, da bi očistili krščanstvo religijske razsežnosti, ki preprečuje pristop k njegovemu ezoteričnemu bistvu.⁶⁸

*V krščanskem izročilu je Jezus Kristus edinole Jezus iz Nazareta, o katerem govorijo evangeliji, Marijin sin in edini Božji Sin, pravi Bog in pravi človek, popolno razodetje božje resnice, edini Odrešenik sveta: »križan bil za nas pod Poncijem Pilatom, trpel, umrl in bil v grob položen. Tretji dan je vstal od mrtvih, šel v nebesa in sedi na desnici Očetovi«.*⁶⁹

⁶⁸ Prim. Alessandro Olivieri Pennesi, *Il Cristo del New Age. Indagine Critica*, Vatican City (Libreria Editrice Vaticana) 1999, še zlasti strain 13-34. Prikaz skupnih točk je na strain 33.

⁶⁹ Nicejska veroizpoved.

* V zvezi s človekom se je treba vprašati, ali je eno samo vesoljno bitje ali pa je veliko posameznikov?

»Namen novodobskih tehnik je, da bi proizvajale mistična stanja po želji, kakor da bi šlo za laboratorijski material. Ponovno rojstvo, biofeedback, čutna osamitev, holotropično dihanje, hipnoza, mantre, post, odpovedovanje spanju in transcendentalna meditacija so poskusi, da bi nadzirali mistična stanja in v njih živeli brez prestanka.«⁷⁰ Vse te dejavnosti ustvarjajo ozračje duševne slabosti (in ranljivosti). Kadar je namen vaje, da bi morali znova iznajti sami sebe, tedaj se zastavlja resno vprašanje, kdo sem »jaz«. Temu vprašanju dajeta posebno težo pojma »notranji bog« in holistična povezanost z vsem svetom. Osamljene individualne osebnosti bi bile za novo dobo patologiški pojav (še zlasti v transpersonalni psihologiji). Toda »resnična nevarnost je holistična paradigma. Nova doba je misel, ki temelji na totalitarni enotnosti in prav zato je nevarna ...«⁷¹ Bolj umirjeno lahko rečemo: »Pristni smo, ko 'se vzamemo v roke', ko naše odločitve in reakcije tečejo spontano iz naših najglobljih potreb, ko naše obnašanje in izražena čustva odsevajo našo osebno celovitost.«⁷² Gibanje človeški potencial je najbolj jasen primer prepričanja, da so ljudje božanski ali da vsebujejo v sebi božansko iskrico.

Krščanski pogled na človeka temelji na bibličnem učenju o človeški naravi; moški in ženska sta bila ustvarjena po Božji podobi (prim. 1Mz 1,27) in Bog se je močno zavzel zanj in v veliko olajšanje psalmista (prim. Ps 8). Človeška oseba je skrivnost, v polnosti razodeta le v Jezusu Kristusu (prim. GS 22) in dejansko postaja pristno človeška šele v svojem odnosu do Kristusa po daru Duha.⁷³ To je daleč

⁷⁰ Michel Lacroix, *L'Ideologia della New Age*, Milano (Il Saggiatore) 1998, 74

⁷¹ Edwin Schur, n. d., 68.

⁷² Edwin Schur, *The Awareness Trap. Self-Absorption instead of Social Change*, New York (McGraw Hill) 1977, 68.

⁷³ Prim. *Katekizem katoliške Cerkve*, 355-383.

od skarikiranega antropocentrizma, ki ga pripisujejo krščanstvu in ga številni novodobski pisci in privrženci zavračajo.

* Se odrešimo sami ali pa je odrešenje prostovoljni božji dar?

Nadvse pomembno je odkriti, kaj ali kdo nas po našem prepričanju odrešuje. Ali se odrešujemo sami s svojim delovanjem, kakor pogosto razlaga nova doba, ali pa nas odrešuje božja ljubezen? Ključne besede so *samoizpolnitev*, *samouresničitev*, *samoodrešitev*. Nova doba je v svojem razumevanju človeške narave izrazito pelagijanska.⁷⁴

Za kristjane ni odrešenje v nobeni tehniki, marveč je odvisno od udeležенosti pri Kristusovem trpljenju, smrti in vstajenju in od direktnega osebnega odnosa z Očetom. Ker je stanje, v katerem je človek, zaznamovano z izvirnim in osebnim grehom, ga more popraviti le božji poseg: greh je namreč žalitev Boga in samo on nas more spraviti s samim seboj. Po božjem odrešilnem načrtu je ljudi odrešil Jezus Kristus, ki je kot Bog in človek edini posrednik odrešenja. V krščanstvu ni odrešenje neko doživljanje sebe, meditativno in intuitivno prebivanje v svoji notranjosti, temveč je odpuščanje grehov, pa to, da si dvignjen iz globokih dvoumnosti človeške notranjosti, ter pomiritev človeške narave z darom skupnosti z ljubečim Bogom. Poti odrešenja ni moč preprosto najti v preoblikovanju zavesti, ki smo ga sami sprožili, ampak je v osvoboditvi od greha in njegovih posledic, nakar nas šele to vodi v boj proti grehu v nas in v družbi okrog nas. Ta osvoboditev nas nujno usmerja v ljubečo solidarnost z našimi bližnjimi v stiski.

⁷⁴ Prim. Paul Heelas, *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*, Oxford (Blackwell) 1996, 161.

* Ali resnico iznajdemo mi sami ali pa se je oklenemo?

Novodobna resnica je povezana z dobrimi vibracijami, kozmičnimi ustrežanji, harmonijo in ekstazo, na splošno prijetnimi doživljanji. Gre za to, da človek najde svojo lastno resnico v skladu z »dobrim počutjem«. Razumljivo, da je zato tudi presojanje verskih in etičnih vprašanj povezano s človekovimi razpoloženji, občutji in doživetji. Po krščanskem učenju je Jezus Kristus »pot, resnica in življenje« (Jn 14,6). Od njegovih učencev in učenk se zahteva, da v celoti odprejo svoje življenje njemu in njegovim vrednotam. Z drugimi besedami, sprejeti morajo objektivni niz zahtev, ki so del neke objektivne resničnosti, katero morejo dejansko spoznati vsi.

* Molitev in meditacija: govorimo samim sebi ali nago-varjamo Boga?

Glede na to, da zlahka mešajo psihologijo in duhovnost, je treba poudariti, da številne meditativne tehnike, ki jih sedaj uporabljajo, niso molitve. Pogosto znajo biti dobra priprava na molitev, a nič več kot to, tudi če omogočajo bolj prijetno stanje duha ali dobro telesno razpoloženje. Doživljanja, za katera tu gre, so resnično nabita, toda zgolj na tej ravni je človek še vedno sam, ne še v navzočnosti drugega. Potopitev v tišino nas lahko pripelje v praznino, namesto da bi bila tiha kontemplacija ljubljene. Prav tako je res, da so tehnike za poglobljanje v svojo dušo dejansko sklicevanje na našo sposobnost, s katero se bližamo Bogu ali celo postanemo pobožanstveni. Toda če te tehnike ne upoštevajo, da tudi Bog išče človekovo srce, še niso krščanske molitve. Tudi ko jih imajo za povezavo z vesoljno energijo, »takšen lahek 'odnos' z Bogom, ko ima ta za nalogo le, da izpolni vse naše potrebe, razodeva sebičnost v srcu takšne nove dobe«, ⁷⁵

⁷⁵ *A Catholic Response to the New Age Phenomenon*, Irish Theological Commission 1994, 3. pogl.

Novodobske dejavnosti niso resnične molitve, kolikor so na splošno stvar samopreiskovanja ali zlitja s kozmično energijo. V tem so namreč v nasprotju z dvojno usmeritvijo krščanske molitve, ki sicer vsebuje samopreiskovanje, vendar pa je bistveno tudi srečanje z Bogom. Krščanska mistika še zdaleč ni le človeški napor, marveč je bistveno dialog, ki »predpostavlja spreobrnjenje, odhod od 'sebe' k 'tiju' Boga«. ⁷⁶ »Tudi če je kristjan sam in moli na skrivnem, se zaveda, da vedno moli za blaginjo Cerkve v povezavi s Kristusom v Svetem Duhu in skupaj z vsemi svetimi«. ⁷⁷

* Ali smo v skušnjavi, da bi zanikali greh, ali pa smo pripravljeni priznati, da obstaja?

Nova doba ne pozna pravega pojma greha, ampak le nepopolno vednost. Zato je potrebno razsvetljenje, ki ga je mogoče doseči s posebnimi duševno-telesnimi tehnikami. Ljudem, ki sodelujejo v novodobskim dejavnostih, ne bo rečeno, kaj naj verujejo, kaj naj delajo ali česa ne, marveč: »Obstaja tisoč načinov, kako raziskovati notranjo stvarnost. Pojdi, kamor te vodita tvoja pamet in tvoj nos. Zaupaj samemu sebi.« ⁷⁸ Avtoriteta se je preselila od Boga v človekovo notranjost. Za novodobsko miselnost je največji problem odtujitev od vesoljstva, ne pa napaka ali greh. Zdravilo je potemtakem v tem, da se človek vedno bolj in bolj potaplja v celotno bitje. V nekaterih novodobskih spisih in dejavnostih je jasno, da eno samo življenje ni dovolj, zato je potrebna reinkarnacija, ki šele omogoča ljudem, da uresničijo ves svoj potencial.

S krščanskega vidika »se stvarnost greha, še posebej greha na začetku, razjasni samo v luči božjega razodetja. Brez spoznanja, kakršno nam božje razodetje daje o Bogu, ni mogoče jasno prepoznati greha; in človek je brez spo-

⁷⁶ Kongregacija za nauk vere, *O meditaciji*, 3.

⁷⁷ Kongregacija za nauk vere, n. d., 7.

⁷⁸ William Bloom, *The New Age. An Anthology of Essential Writings*, London (Rider) 1991, p. XVI.

znanja v skušnjavi, da bi ga razlagal edinole kot napako v razvoju, kot psihološko slabost, zmoto, nujno posledico neustrezne družbene strukture itd. Samo s spoznanjem božjega načrta o človeku razumemo, da je greh zloraba svobode, ki jo je Bog dal ustvarjenim osebam zato, da bi mogle ljubiti Boga in vzajemno druga drugo.⁷⁹ Greh je pregrešitev zoper razum, resnico in pravilno vest; greh je pomanjkanje resnične ljubezni do Boga in do bližnjega, in to zaradi napačne navezanosti na določene dobrine. Greh rani človekovo naravo in prizadene škodo človeški solidarnosti ...⁸⁰ Greh je žalitev Boga ... se obrača zoper božjo ljubezen do nas in odvrta od nje naša srca ... Tako je greh 'ljubezen do sebe prav do preziranja Boga'.⁸¹

* Ali smo opogumljeni, da zavržemo ali sprejmemo trpljenje in smrt?

Nekateri novodobski pisci razumejo trpljenje kot nekaj, kar si človek zada sam, ali kot slabo karmo ali vsaj kot nezmožnost, da bi izkoristili svoje sposobnosti. Drugi se osredotočijo na metode za doseganje uspeha in zdravja (prim. Deepak Chopra, José Silva idr.). Reinkarnacija velja pogosto v novi dobi za nepogrešljivo sestavino duhovne rasti, za stopnjo v postopnem duhovnem razvoju, ki se je začel pred našim rojstvom in se bo nadaljeval po naši smrti. V našem sedanjem življenju povzroča doživetje smrti drugih ljudi zdravilno krizo.

Oboje, kozmična enotnost in reinkarnacija, je nespravljivo s krščanskim verovanjem, da je človeška oseba posebno bitje, ki živi eno življenje, za katerega je polno odgovorna. Takšno pojmovanje osebe prinaša odgovornost in svobodo. Kristjani vedo, da »se na Kristusovem križu ni uresničilo prek trpljenja le odrešenje, marveč da je bilo odrešeno tudi človeško trpljenje. Kristus, sam brez greha,

⁷⁹ Katekizem katoliške Cerkve, 387.

⁸⁰ Katekizem katoliške Cerkve, 1849.

⁸¹ Katekizem katoliške Cerkve, 1850.

je vzel nase 'vse zlo greha'. Izkušnja tega zla je določila neprimerljiv obseg Kristusovega trpljenja, ki je postalo cena za odrešenje ... Odrešenik je trpel namesto človeka in zanj. Sleherni človek je po svoje deležen odrešenja. Sleherni je tudi poklican, da je udeležen v tistem trpljenju, po katerem se je odrešenje uresničilo. Poklican je k udeležbi pri trpljenju, po katerem je bilo odrešeno tudi vse človeško trpljenje. Ker je Kristus uresničil odrešenje skozi trpljenje, je tudi dvignil človeško trpljenje na raven odrešenja. Tako more sleherni človek v svojem trpljenju postati udeleženec v Kristusovem odrešilnem trpljenju.⁸²

* Ali je družbeno angažiranje nekaj, čemur se je treba izogibati, ali pa ga je treba namerno iskati?

Večina nove dobe je nesramežljivo samouveljavitvena (autopromocija). Vendar nekateri vidni predstavniki gibanja trdijo, da ni pošteno soditi vsega gibanja po manjšini sebičnih, iracionalnih in narcističnih ljudi, ali si dovoliti, da bi bili zaslepljeni zaradi nekaterih njihovih nenavadnih dejavnosti, ki preprečujejo, da bi videli v novi dobi pristno duhovno iskanje in duhovnost.⁸³ Za krščanstvo ni sprejemljivo zlitje posameznikov v kozmični jaz, relativizacija ali ukinitev različnosti in nasprotovanja v nekakšni kozmični harmoniji.

Kjer je resnična ljubezen, tam mora biti neka različna druga oseba. Pristen kristjan išče enotnost v sposobnosti in svobodi drugega, da reče »da« ali »ne« daru ljubezni. Enotnost je v krščanstvu razumljena kot občestvo in občestvo kot enotnost.

* Je naša prihodnost zapisana v zvezdah ali pa moramo sodelovati pri njenem nastajanju?

⁸² Janez Pavel II., *Apostolsko pismo o odrešenijskem trpljenju (Salvifici doloris)*, Cerkveni dokumenti 21, Ljubljana 1984, 19.

⁸³ Prim. David Spangler, *The New Age*, n. d., 28.

Nova doba, ki se že svita, bo obljudena s popolnimi dvospolnimi bitji, ki so povsem pod nadzorom naravnih kozmičnih zakonitosti. Po tem scenariju bo krščanstvo odstranjeno, umaknilo se bo globalni religiji in novi svetovni ureditvi.

Kristjani so ves čas budni, pripravljeni za poslednje dni, ko bo Kristus zopet prišel. Njihova nova doba se je začela pred 2000 leti s Kristusom, ki ni nihče drug kakor »Jezus iz Nazareta. On je Božja Beseda, ki je postala človek za odrešenje vseh.« »Njegov Sveti Duh je navzoč in dejaven v srcih posameznikov, v družbi in zgodovini, ljudstvih, kulturah in verstvih«. Dejansko »Očetov Duh, ki ga Sin obilno razdaja, je navdihovalec vsega.«⁸⁴ Živimo v zadnjih časih.

*

Številne novodobne dejavnosti se tistim, ki jih opravljajo, ne zdijo povezane z verskimi vprašanji. Kljub temu pa je nesporno, da te dejavnosti same podajajo, četudi le posredno, miselnost, ki more vplivati na mišljenje in navdihovati zelo poseben pogled na stvarnost. Gotovo je, da nova doba ustvarja svoje lastno ozračje in zna biti težko razlikovati med rečmi, ki niso škodljive, in tistimi, ki jih je nujno preveriti. Kakor koli že, dobro je vedeti, da nauk o Kristusu, ki je razširjen v novodobskih krogih, navdihujejo teozofsko učenje Helene Blavatsky, antropozofija Rudolfa Steinerja in »Šola Arcana« Alice Bailey-ve. Njihovi današnji privrženci ne le da širijo njihove ideje, ampak sodelujejo z novodobci pri razvijanju povsem novega razumevanja stvarnosti; to je nauk, ki ga nekatere opazovalci poznajo po imenu »novodobna resnica«.⁸⁵

⁸⁴ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (Redemptoris missio)*, Cerlveni dokumenti 46, Ljubljana 1991, 6 in 28; Kongregacija za verski nauk, *Izjava Gospod Jezus (Dominus Jesus)*, v: *Communio* 10 (2000), 12.

⁸⁵ Prim. R. Rhodes, *The Counterfeit Christ of the New Age Movement*, Grand Rapids (Baker) 1990, 129.

5. JEZUS KRISTUS NAM DAJE VODO ŽIVLJENJA

Edini temelj Cerkve je Jezus Kristus, njen Gospod. On je v srcu slehernega krščanskega dejanja in slehernega krščanskega sporočila. Zato se Cerkev vedno znova obrača k svojemu Gospodu. Evangeliji pripovedujejo o številnih srečanjih z Jezusom, od pastirjev v Betlehemu do razbojnikov, ki sta bila z njim križana; od modrih učiteljev, ki so mu prisluhnili v templju, do učencev, ki sta potrta hitela proti Emavsu. V četrtem poglavju Janezovega evangelija pa je pripoved o Jezusovem srečanju s Samarijanko pri Jakobovem studencu, ki jasno govori o tem, kaj nam Jezus ponuja. To pripoved so celo opisali kot »vzorec za naše prizadevanje za resnico«.⁸⁶ Doživetje srečanja s tujcem, ki nam ponudi vodo življenja, je ključ, kako moremo in moramo kristjani uresničevati dialog z vsakim, ki še ne pozna Jezusa.

Eden izmed privlačnih elementov Janezove pripovedi o tem srečanju je ta, ki pravi, kako je žena potrebovala kar nekaj časa, preden je uzrla, kaj misli Jezus z vodo 'življenja' ali 'živo' vodo (vrstica 11). Kljub temu je očarana - ne le nad tujcem samim, marveč tudi nad njegovim sporočilom - zato mu prisluhne. Na začetku je bila prese-nečena, ko je ugotovila, kaj Jezus ve o njej: »Dobro si rekla: 'Nimam moža'; kajti pet mož si imela in ta, ki ga imaš zdaj, ni tvoj mož. To si prav povedala.« (vrstici 17 in 18.), potem pa se je povsem odprla njegovi besedi: »Gospod, vidim, da si prerok« (vr. 19). Začne se pogovor o češčenju Boga: »Vi častite, česar ne poznate, mi pa častimo, kar poznamo, kajti odrešenje je od Judov« (vr. 22). Jezus se je dotaknil njenega srca in jo je tako pripravil k poslušanju, kaj ima povedati o sebi kot Mesiju: »Jaz sem, ki govorim s teboj.« S tem je ženo pripravil, da je odprla svoje srce pravemu češčenju v Duhu in samorazodetju Jezusa kot božjega Maziljenca.

⁸⁶ Helen Bergin, »Living One's Truth«, in *The Furrow*, January 2000, 12.

»Tedadaj je žena odložila vrč, odšla v mesto in pripovedovala ljudem« vse o tem človeku (vr. 28-29). Izjemen učinek, ki ga je imelo na ženo njeno srečanje s tujcem, jim je tako vzbudil radovednost, da so še sami »odšli so iz mesta in se napotili k njemu« (vr. 30). Kmalu so tudi oni sprejeli resnico o njem: »Ne verjamemo več zaradi tvojega pripovedovanja, kajti sami smo slišali in vemo, da je on resnično odrešenik sveta« (vr. 42). Od poslušanja o Jezusu so prišli do osebnega poznanstva z njim in nato k razumevanju vesoljnega pomena njegove identitete. Vse to se je zgodilo, ker so se v srečanje angažirali s svojim duhom, srcem in vsem drugim.

Pomenljivo je, da se zgodba začne pri studencu. Jezus ponudi ženi »izvir vode, ki teče v večno življenje« (vr. 14). Ljubeznivost, s katero Jezus pristopa k tej ženi, je zgled pastoralne učinkovitosti, ko človek poskuša pomagati drugim, da so brez težav iskreni v bolečem pregledovanju samega sebe: (»Vse mi je povedal, kar sem storila.« vr. 39). Takšen pristop bi mogel obroditi bogato žetev med ljudmi, ki jih je bil morda pritegnil Vodnar (Aquarius), ki pa še vedno iskreno iščejo resnico. Njih bi morali povabiti, naj poslušajo Jezusa, ki nam daje ne le nekaj, kar bo potešilo našo žejo danes, marveč skrite duhovne globine »žive vode«. Pomembno je priznati iskrenost ljudi, ki iščejo resnico, ker tu ne gre za prevaro ali zaslepljenost. Kako velja biti tudi potrpečljiv, ve vsak dober vzgojitelj. Človek, ki ga je zajela resnica, je nenadoma poln moči zaradi povsem novega občutka osvoboditve, še zlasti od minulih padcev in strahov. In »kdor si prizadeva, da se bolje pozna, kakor žena pri studencu, bo druge okužil z željo, da bi spoznali resnico, ki more osvoboditi tudi njih«, ⁸⁷

Povabilo, da bi se srečali z Jezusom Kristusom, prinašalcem vode življenja, bo imelo več teže, če ga bo izrekel nekdo, ki ga srečanje z Jezusom očitno pretreslo. Ta nam-

⁸⁷ H. Bergin, n. d., 15.

reč ni le slišal o Jezusu, temveč je prepričan, »da je on resnično Odrešenik sveta« (vr. 42). Gre za to, da ljudem pustimo, naj se odzivajo po svoje in v svojem ritmu, Bogu pa pustimo, naj stori vse drugo.

6. POMEMBNE TOČKE

6.1. Potrebno je spremljanje in dobra podkovanost

Kristus ali Vodnar?

Nova doba je skoraj vedno povezana z »alternativami«. To je lahko alternativen pogled na stvarnost ali alternativen način izboljšanja sedanjih razmer kakšnega človeka (magija).⁸⁸ Alternative ne dajejo ljudem dveh možnosti, ampak le možnost, da izberejo eno reč na račun druge. Tako je npr. v religiji nova doba alternativa judovsko-krščanski dediščini. Vodnarjeva doba, mislijo, naj bi nadomestila prevladujočo krščansko dobo Rib. Novodobski misleci se tega dobro zavedajo. Nekateri med njimi so prepričani, da je prihajajoča sprememba neizogibna, medtem ko si drugi zelo prizadevajo, da bi se to vendarle že zgodilo. Ljudem, ki se sprašujejo, ali je mogoče verovati v oba, Kristusa in Vodnarja, lahko samo koristi, če vedo, da gre tu za »ali-ali«. »Noben služabnik ne more služiti dvema gospodarjema; ali bo enega sovražil in drugega ljubil, ali pa se bo enega držal in drugega zaničeval« (Lk 16,13). Kristjani naj samo pomislijo na razliko med tremi modrimi z Jutrovega in kraljem Herodom, pa bodo prepoznali silne učinke izbire za Kristusa ali proti njemu. Vedno je treba imeti pred očmi, da so številna gibanja, ki so napajala novo dobo, izrecno protikrščanska. Njihov odnos do krščanstva ni nevtralen, ampak nevtralizirajoče. Ne glede na to, kar se pogosto govori o odprtosti

⁸⁸ Prim. P. Heelas, n. d., 138.

za vse religijske zorne kote, se na tradicionalno krščanstvo ne gleda kot na sprejemljivo alternativo. Dejansko je občasno nadvse jasno povedano, da »do pravega krščanstva ne sme biti nobene strpnosti«, in najdemo celo argumente, ki zagovarjajo protikrščansko delovanje.⁸⁹ To nasprotovanje je bilo svoj čas omejeno na redke kroge tistih, ki so se bolj resno pridružili novi dobi, v zadnjem času pa prežema vse sloje »alternativne« kulture, ki je izjemno privlačna, predvsem v visoko razvitih zahodnih družbah.

Zlitje ali zmeda?

Novodobska izročila zavestno in namerno zamegljujejo resnične razlike med: stvarnikom in stvarstvom, človeštvom in naravo, religijo in psihologijo, subjektivno in objektivno resničnostjo. Idealisti sicer vedno poskušajo preseči pohujšanje, ki ga povzročajo delitve, vendar gre v novodobski teoriji za sistematično *mešanje* (*fusion*) elementov, ki so v zahodni kulturi na splošno jasno ločeni. Morda je pošteno, da to imenujemo »pomešanje«, (*confusion*, *zmeda*)? Ne gre za besedno igro, če rečemo, da nova doba uspeva zaradi pomešanja, zmede. Krščansko izročilo je vedno visoko cenilo vlogo razuma pri utemljevanju vere in razumevanju Boga, sveta in človeške osebe.⁹⁰ Nova doba priteguje tiste, ki čutijo odpor do hladnega, preračunljivega in nečloveškega razuma. Čeprav imamo tu opravlja s pozitivnim uvidom, ki nas opozarja, kako potrebno je ravnotežje med vsemi našimi sposobnostmi,

⁸⁹ Elliot Miller, *A Crash Course in the New Age*, Eastbourne (Monarch) 1989, 122. Za dokumentacijo o silovitem proti-krščanskem stališču spiritizma glej R. Laurence Moore, »Spiritualism«, v: Edwin S. Gaustad (ed.), *The Rise of Adventism: Religion and Society in Mid-Nineteenth-Century America*, New York 1974, 79-103, in tudi R. Laurence Moore, *In Search of White Crows: Spiritualism, Parapsychology, and American Culture*, New York (Oxford University Press) 1977.

⁹⁰ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica vera in razum (Fides et Ratio)*, Cerkevni dokumenti 80, Ljubljana 1999, 36-48.

pa to ne more opravičiti postavljanja na stran sposobnosti, ki je usodnega pomena za polno človeško življenje. Racionalnost ima prednost splošnosti: slehernemu je prosto na voljo, povsem drugače kakor skrivnostni in čarobni značaj ezoterične ali gnostične »mistične« vernosti. Vse, kar širi pojmovno zmedo ali tajinstvenost, je treba zelo skrbno preučevati, kajti to bolj prikriva, kakor razkriva zadnje bistvo resničnosti. To se ujema s postmoderno izgubo zaupanja v nesporne gotovosti minulih časov, kar navaja ljudi, da se vse raje zatekajo v iracionalnost. Tu smo pred izzivom, da pokažemo, kako more zdravo partnersko razmerje med vero in razumom izboljšati človeško življenje in spodbujati spoštovanje stvarstva.

Ustvarjanje lastne stvarnosti

Široko razširjeno novodobsko prepričanje, da vsak ustvarja svojo lastno stvarnost, je privlačno, toda varljivo. Izkristaliziralo se je v Jungovi teoriji, po kateri je človek prehod iz zunanjega sveta v notranji svet neskončnih razsežnosti, kjer je vsak človek Abraksas, ki rodi svoj lastni svet ali pa ga požre. Zvezda, ki sije v tem neskončnem notranjem svetu, je človekov Bog, ki je tudi njegov cilj. Najtežja in najbolj vprašljiva posledica sprejemanja zamisli, da človek ustvarja svojo lastno resničnost, se nanaša na vprašanja o trpljenju in smrti. Ljudje z resno invalidnostjo ali neozdravljivo boleznijo se počutijo prevarani in ponižani, ko slišijo, kako so sami krivi za svojo nesrečo, ali pa kako njihova nezmožnost, da bi kaj spremenili, razodeva njihov zgrešen pristop k življenju. To še zdaleč ni samo akademsko vprašanje, marveč ima globoke posledice za pastoralno delo Cerkve v težavnih življenjskih vprašanjih, s katerimi se sleherni srečuje. Naše omejitve so življenjsko dejstvo in sodijo k naravi ustvarjenega bitja. Smrt in žalovanje sta izziv in priložnost, kajti skušnjava, da bi si poiskali zatočišče v zahod-

ni predelavi pojma reinkarnacija, jasno dokazuje, da se ljudje bojijo smrti in želijo večno živeti. Ali res dovolj izkoristimo priložnosti, ki jih imamo, da bi opozorili na to, kar Bog obljublja v vstajenju Jezusa Kristusa? Kako močna je vera v vstajenje telesa, ki jo kristjani izpovedujemo vsako nedeljo v veroizpovedi? Novodobska zamisel, da smo tudi mi na neki način bogovi, je tu zelo vprašljiva. Celotno vprašanje je odvisno od tega, kako kdo opredeli stvarnost. Zato je treba ustrezno spodbujati zdrav pristop k epistemologiji in psihologiji na vseh stopnjah katoliškega izobraževanja, vzgoje in oznanjevanja. Pomembno je, da se usmerjamo na učinkovito govorjenje o presežnem. Osnovna težava vse novodobske misli je v tem, da je njena presežnost zgolj in le samopresežnost, ki jo je mogoče uresničiti v zaprtem svetu.

Pastoralni viri

Osmo poglavje predstavlja glavne dokumente katoliške Cerkve, v katerih je ocena novodobskih idej. Na prvem mestu je nagovor papeža Janeza Pavla II., ki smo ga navedli že v Predgovoru. Papež priznava temu kulturnemu pojavu nekaj pozitivnih vidikov; to so npr. »iskanje novega smisla življenja, nova ekološka občutljivost in želja, da bi presegli hladno, racionalistično vernost«. Toda hkrati opozarja verne na dvoumne prvine, ki niso spravljive s krščansko vero: novodobskim gibanjem »ni do krščanskega razodetja«, »nagibajo se k relativizaciji verskega nauka na račun nekakšnega meglenega svetovnega nazora«, »pogosto predlagajo panteistično pojmovanje Boga«, »osebno odgovornost Bogu za naša dejanja nadomeščajo s čutom odgovornosti kozmosu in tako odpravljajo pravi pojem greha in potrebe po odrešenju po Jezusu Kristusu«. ⁹¹

⁹¹ Prim. Janez Pavel II., *Nagovor ameriškim škofom iz Iowe, Kanzasa, Misurija in Nebraske med njihovim obiskom ad limina*, 28. maja 1993.

6.2. Praktične pobude

Najprej moramo še enkrat poudariti, da ni vsak ali vse v široki novodobski paleti enako povezano z novodobskimi teorijami. Že samo ime je pogosto narobe uporabljeno ali razširjeno na pojave, ki bi jih bilo mogoče uvrstiti drugam. Izraz nova doba so celo zlorabili za demoniziranje ljudi in dejavnosti. Zato je nadvse pomembno ugotoviti, ali pojavi, povezani s tem gibanjem, kakorkoli odsevajo krščanski pogled na Boga, človeka in svet ali pa so z njim v konfliktu. Uporaba izraza nova doba sama po sebi pomeni bore malo ali nič. Šteje odnos človeka, skupine, dejavnosti ali izdelka do glavnih krščanskih resnic.

Mreža centrov

Katoliška Cerkev ima svoje zelo učinkovite *mreže*, ki bi jih morali bolje uporabiti. Tako je npr. veliko število pastoralnih centrov. Dobro bi bilo, ko bi jih ustvarjalno uporabljali za odpravljanje zmede, ki vlada okrog novodobske vernosti, npr. kot forum za razpravljanje in študij. Žal moramo priznati, da katoliški duhovni centri pogosto dejavno širijo novodobsko religioznost v Cerkvi. To je vsekakor nujno popraviti, ne le zato, da bi ustavili širjenje zmede in zmot, temveč tudi zato, da bi ti centri mogli učinkovito širiti krščansko duhovnost. Še zlasti katoliški kulturni centri niso le učne ustanove, ampak tudi kraj za pošten dialog.⁹² Nekaj odličnih specialističnih ustanov se ukvarja z vsemi temi vprašanji. Te so dragoceni viri, ki jih je treba radodarno deliti s področji, kjer so manj dobro opremljeni za takšne dejavnosti.

Previdnost pri dialogu

Veliko novodobskih skupin izkoristi sleherno priložnost za razlaganje svoje filozofije in dejavnosti dru-

⁹² Prim. Janez Pavel II., *Posinodalna apostolska spodbuda Ecclesia in Africa* (14. septembra 1995), 103.

gim. Srečanja s takšnimi skupinami je treba skrbno pripraviti. V njih naj bi vedno sodelovali ljudje, ki znajo razložiti krščansko vero in duhovnost, pa tudi kritično razmišljati o novodobski misli in dejavnostih. Zelo pomembno je *preveriti strokovne reference* ljudi, skupin in ustanov, ki ponujajo vodstvo po novi dobi in informacijo o njej. So namreč primeri, ki so se začeli kot nepristransko raziskovanje, pozneje pa so se sprevrgli v dejavno širjenje »alternativnih religij« ali pa v njihov zagovor. Nekatere mednarodne ustanove organizirajo kampanje, ki se zavzemajo za spoštovanje do »religijske pestrosti« in zahtevajo religijski status za nekatere vprašljive organizacije. To se sklada z novodobsko vizijo o prehodu v dobo, ko se bo omejenost posameznih religij umaknila pred vesoljnostjo nove religije in duhovnosti. Nasprotno pa bo resničen dialog že od samega začetka spoštoval različnost in ne bo zamegljeval razlik v religijskih izročilih.

Preveriti predmet in vsebino molitve

Nekatere lokalne novodobske skupine imenujejo svoja srečanja »molitvene skupine«. Ljudje, ki so povabljeni v takšno skupino, se morajo prepričati, ali gre za resnično krščansko duhovnost, in biti oprezni, če bi morali skozi kakšen uvajalni obred. Takšne skupine rade izkoriščajo pomanjkanje teološkega ali duhovnega znanja za to, da ljudi postopoma zapeljejo v razne oblike lažnega bogoslužja. Kristjane je treba poučiti o pravem predmetu in vsebini molitve - v Svetem Duhu, po Jezusu Kristusu k Očetu - zato, da bi mogli pravilno oceniti namen »molitvene skupine«. Krščansko molitev in Boga Jezusa Kristusa je lahko prepoznati.⁹³ Nemalo ljudi je prepričanih, da ni nobene škode, če si kaj »sposodijo« od vzhodnih modrosti. Toda primer transcendentalne meditacije (TM)

⁹³ Prim. Kongregacija za nauk vere, *O meditaciji*; glej tudi 3. poglavje v tem dokumentu.

bi moral zbuditi previdnost glede možnosti, da se nevede včlanijo v drugo religijo (v tem primeru hinduizem), kljub temu da širitelji TM razglašajo versko nevtralnost. Ni težava v zvezi s tem, kako premišljevati, toda predmet ali vsebina vaje jasno določa, ali se nanaša na Boga, ki ga je razodel Jezus Kristus, ali na kakšno drugo razodetje ali preprosto na človekove skrite notranje globine.

Skrb za božje stvarstvo

Krščanskim skupinam, ki pospešujejo *skrb za naš planet kot božje stvarstvo*, je treba dati dolžno priznanje. Vprašanje spoštovanja stvarstva je eno tistih, ki bi jih mogli ustvarjalno obravnavati v katoliških šolah. Večino tistega, kar predlagajo bolj radikalne zahteve ekološkega gibanja, je težko spraviti s katoliško vero. Če je splošna skrb za okolje znamenje časa kot povečane odgovornosti za to, kar nam daje Bog, in morda potrebna značilnost krščanskega upravljanja s stvarstvom, pa »deep ecology« (aktivistični ekologizem) pogosto temelji na panteističnih in občasno gnostičnih načelih.⁹⁴

Dobro in pametno predstaviti krščansko sporočilo

Začetek tretjega tisočletja je pravi *kairos*, to je milostni ugodni trenutek, za evangelizacijo. Duh in srca ljudi so že nenavadno odprti za zanesljivo informacijo o krščanskem razumevanju časa in zgodovine odrešenja. Naša glavna skrb ne bi smelo biti poudarjanje pomanjkljivosti pri drugih pristopih. Pomembnejše je vračanje k izvirom naše vere tako, da moremo *dobro in pametno predstaviti krščansko sporočilo*. Ponosni smo lahko na to,

⁹⁴ To je eno od področij, kjer lahko skupine, ki so dejansko sovražno nastrojene do evangelija, zapeljejo odgovorne za vzgojo, ki nimajo dovolj informacij. To še zlasti velja za šole, kjer je lahko ulovljivo radovedno mlado poslušalstvo idealna tarča ideološkega trgovanja. Prim. opozorilo v: Massimo Introvigne, *New Age & Next Age*, Casale Monferrato (Piemme) 2000, 277 sl.

kar nam je bilo zaupano, zato se moramo upirati pritiskom prevladujoče kulture, da bi zakopali te darove (prim. Mt 25,24-30). Med najkoristnejšimi sredstvi, ki jih imamo na voljo, je *Katekizem katoliške Cerkve*. Obstaja tudi odlična dediščina poti do svetosti v življenju krščanskih žena in mož nekoč in danes. Kjer ne poznajo bogate krščanske simbolike ter krščanskega umetniškega, estetskega in glasbenega izročila ali so nanj pozabili, tam čaka kristjane veliko dela. To delo navsezadnje čaka tudi vse tiste, ki jim je do doživetja ali večje ozaveščenosti glede božje navzočnosti.

Dialog med kristjani in privrženci nove dobe bo uspešnejši, če bo upošteval privlačnost vsega tistega, kar zadeva čustvenost in simbolno govorico. Če je naša naloga poznati in ljubiti Jezusa Kristusa ter mu služiti, potem je odločilnega pomena, da začnemo z dobrim poznanjem Svetega pisma. Predvsem in nadvse pa je pomembno, da se srečujemo z Gospodom Jezusom v molitvi in zakramentih. To so prav tisti trenutki, ko je naše vsakdanje življenje posvečeno in postaja najzanesljivejša pot, da damo smisel vsemu krščanskemu sporočilu.

Prinašati iz krščanske duhovne zakladnice

Verjetno je najbolj preprost, jasen in nujen ukrep, ki ga je treba sprejeti in zna biti tudi najučinkovitejši, ta, da iz bogate zakladnice krščanske duhovne dediščine prinesemo najboljše. Veliki redovi imajo močna izročila meditacije in duhovnosti, ki bi jih bilo dobro dati v večji meri na voljo s tečaji ali takrat, ko bi redovi v svojih samostanih gostili resnične iskalce. To se sicer že uresničuje, a je potrebno še več. Ko bi pomagali ljudem v njihovem duhovnem iskanju tako, da jim ponudimo preverjene tehnike in doživetje resnične molitve, bi lahko z njimi vzpostavili dialog, ki bi jim razkril bogastvo krščanskega izročila in morda razjasnil marsikaj v zvezi z novo dobo.

Katedrala in velesejem

V živi in koristni podobi je neki privrženec nove dobe primerjal tradicionalna verstva s katedralami, novo dobo pa s sejmom svetovnih razsežnosti. Nova doba je razumljena kot spodbuda kristjanom, da bi prinesli sporočilo katedral na sejem, ki se je zdaj razširil na ves svet. Ta podoba je za kristjane pozitiven izziv, kajti vedno je čas, da se sporočilo katedral nese med ljudi na velesejmu. Kristjanom ni treba, še več, kristjani ne smejo čakati na povabilo, da bi tistim, ki iščejo odgovore na svoja vprašanja, nesli veselo sporočilo o Jezusu Kristusu, to je duhovno hrano in živo vodo, ki bi jih nahranila in odžejala. Če še naprej sledimo omenjeni primerjavi, potem moramo kristjani iz katedral, kjer smo se nahranili z besedo in zakramentom, da bi ponesli evangelij v sleherno poro vsakdanjega življenja. »Ite, missa est!« »Pojdite, maše je konec!«. V apostolskem pismu *Ob začetku novega tisočletja* je Janez Pavel II. opozoril na veliko zanimanje za duhovnost danes v sekulariziranem svetu in kako na to povpraševanje privlačno odgovarjajo druga verstva. V zvezi s tem izziva kristjane: »Mi, ki imamo milost, da verujemo v Kristusa, ki nam razodeva Očeta in je Odrešenik sveta, smo dolžni pokazati, do kakšnih globin lahko človek pride v razmerju z njim« (33). Ti, ki se prerivajo po nakupih po svetovnem velesejmu religijskih ponudb, bodo najprej začutili privlačnost krščanstva v pričevanju članov Cerkve, v našem zaupanju, mirnosti, potrpežljivosti in vedrosti, pa v naši otipljivi ljubezni do bližnjega. Vse to so sadovi vere, ki se napaja v pristni osebni molitvi.

7. DODATEK

7.1. Nekaj navedkov o novi dobi

William Bloom o novi dobi leta 1992 (navaja Heelas, str. 225 in naprej).

1. Vse življenje, vsako bivanje je manifestacija Duha, Nepoznanega, te najvišje zavesti, ki je poznana v različnih kulturah pod različnimi imeni.

2. Namen in dinamika bivanja je v tem, da v polni meri razodene Ljubezen, Modrost, Razsvetljenje.

3. Vsa verstva so izraz te iste notranje stvarnosti.

4. Vse življenje, kot ga zaznavamo s svojimi petimi čuti ali z znanstvenimi napravami, je samo zunanja tenčica nevidne, notranje in vzročne stvarnosti.

5. Prav tako so ljudje dvojne stvaritve - z (1) zunanjo začasno osebnostjo in z (2) večrazsežnim notranjim bitjem (duša ali višji jaz).

6. Zunanja osebnost je omejena in teži k ljubezni.

7. Notranje bitje se inkarnira zato, da spravi vibracije zunanje osebnosti v sozvočje z ljubeznijo.

8. Vse inkarnirane duše si svobodno izberejo svojo duhovno pot.

9. Naši duhovni učitelji so ljudje, katerih duše so se osvobodile potrebe po inkarniranju in ki izražajo brezpogojno ljubezen, modrost in razsvetljenje. Nekatera od teh velikih bitij so dobro znana in so navdihnili svetovna verstva. Nekatera so neznana in delujejo nevidno.

10. Vse življenje v svojih različnih oblikah in stanjih je medsebojno povezana energija, tudi naša dejanja, čutenja in misli. Zatorej sodelujemo z Duhom in temi energijami v soustvarjanju svoje stvarnosti.

11. Čeprav nas nosi dinamika kozmične ljubezni, smo hkrati odgovorni za svoje stanje, svoje okolje in vse življenje.

12. Sedaj je razvoj planeta in človeštva dosegel točko, ko doživljamo temeljno duhovno spremembo v svoji posamični in množični zavesti. Prav zaradi tega govorimo o novi dobi. Ta nova zavest je sad vedno uspešnejšega inkarniranja tega, kar ljudje imenujejo energije kozmične ljubezni. Ta nova zavest razkazuje samo sebe v nagonem razumevanju svetosti in še zlasti medsebojne povezanosti vsega bivajočega.

13. Ta nova zavest in to novo razumevanje dinamike soodvisnosti vsega življenja pomeni, da smo sredi porajanja popolnoma nove planetarne kulture.

Jeremy Tarcher: »dopolnjujoči pogledi« (navaja Heelas, str. 226).

1. Svet, s človeško raso vred, je izraz višje, bolj vseobsegajoče božanske narave.

2. V slehernem človeku se skriva višji božanski osebek, ki je izraz višje, bolj vseobsegajoče božanske narave.

3. Višjo naravo je mogoče prebuditi in lahko postane središče posameznikovega vsakdanjega življenja.

4. Prebujenje je razlog za obstoj slehernega posamičnega življenja.

David Spangler našteva glavne značilnosti novodobskega pogleda (navaja *l'Actualité des religions*, št. 8, september 1999, str. 43).

1. holističen (globalizirajoč, ker obstaja samo ena stvarnost-energija);

2. ekološki (Zemlja-Gaja je naša mati, sleherni od nas je živčna celica centralnega živčnega sistema Zemlje);

3. androgin (mavrica in in Jin/Jang sta simbola nove dobe, ki kažeta na dopolnjevanje nasprotij, npr. moško in žensko);

4. mističen (povsod, tudi v najbolj navadnih rečeh, odkriva sveto);

5. planetarni (ljudje morajo biti hkrati zakoreninjeni v svoji kulturi in odprti vesoljnemu, sposobni pospeševati ljubezen, sočutje, mir in celo vzpostavitev svetovne vlade).

7.2. Slovar novodobskih izrazov

Androginiya (aner, andros: moški; gine, ginakos: ženska) ni hermafroditstvo. Ne označuje namreč človeka s fizič-

nimi lastnostmi obeh spolov, hermafrodita (Hermes in Afrodita), marveč zavest o tem, da so v slehernem človeku moške in ženske prvine. O tem govorijo kot o notranji ubranosti med *animus* in *anima*. Za novo dobo je to stanje, ki izvira iz nove zavesti tega dvojnega načina bitja in bivanja, ki je značilen za vsakega moškega in vsako žensko. Bolj ko se ta zavest širi, bolj se bodo spreminjali medosebni odnosi.

Antropozofija. Ta teozofski nauk je prvi širil Hrvat Rudolf Steiner (1861-1925), ki je v letih 1902 do 1913 vodil nemško vejo Teozofskega društva, potem pa ga je zapustil. To je ezotrični nauk, ki naj bi ljudi uvajal v »objektivno vednost« v duhovno-božanski sferi. Steiner je bil prepričan, da mu je to pomagalo raziskovati zakonitosti razvoja kozmosa in človeštva. Vsako fizično bitje ima ustrezno duhovno bitje in zemeljsko življenje je pod vplivom zvezdnih energij in duhovnih reči. Kronika Akaša naj bi bila »kozmični spomin«, dostopen uvedencem.⁹⁵

Globinska psihologija je šola psihologije, ki jo je ustanovil Freudov učenec Carl Gustav Jung. Spoznal je, da so religijske in duhovne reči pomembne za celostnost in zdravje. Ključna elementa njegove metode sta razlaganje sanj in analiza arhetipov. Arhetipi so oblike, ki pripadajo podedovani strukturi človeške duše in se pojavljajo v ponavljajočih se motivih ali podobah v sanjah, domišljiji, mitih in pripovedkah.

Enneagram (iz grščine: ennea - devet in gramma - znak). Izraz označuje diagram, sestavljen iz kroga z devetimi točkami na njegovi krožnici. Te točke so povezane tako, da v krogu oblikujejo trikotnik in šesterokotnik. Izvirno so ga uporabljali za vedeževanje, danes pa je znan kot simbol določenega sistema za razvrščanje osebnosti v devet tipov standardnih značajev. Popularen je postal

⁹⁵ Prim. J. Badewien, *Antroposofia*, v: H. Waldenfels (ed.) *Nuovo Dizionario delle Religioni*, Cinisello Balsamo (San Paolo) 1993, 41.

s knjigo Helen Palmer *The Enneagramme*.⁹⁶ Vendar avtorica priznava svoj dolg drugim, kot so npr. ruski ezoterični mislec in praktik G. I. Gurdjieff, čilski psiholog Claudio Naranjo in avtor Oscar Ichazo, ustanovitelj *Arica*. Izvor enneagrama ostaja zavit v skrivnost, čeprav nekateri menijo, da naj bi prišel iz sufistične mistike.

Evolucija je v novi dobi veliko več kakor vprašanje o razvoju živih bitij in nižjih oblik v višje. Fizični vzorec je prestavljen v duhovno območje. Moč, ki je v ljudeh, naj bi jih pognala v višje oblike duhovnega življenja. Ljudje sicer nimajo popolnega nadzora nad to močjo, toda njihove dobra ali slaba dejanja lahko pospešijo ali zadržijo njihovo napredovanje. Vse stvarstvo s človeštvom vred naj bi neustavljivo šlo v zlitje z božanskim. Razume se, da ima reinkarnacija zelo pomembno mesto v tej viziji postopnega duhovnega razvoja, ki naj bi se začel pred rojstvom in se nadaljeval po smrti.⁹⁷

Ezoterizem (iz grščine *esotéros* - to, kar je znotraj). Izraz se navadno nanaša na starodavno in skrito zbirko vednosti, dosegljivo samo skupinam uvedencev, ki se imajo za varuhe resnic, skrite pred večino človeštva. Uvajanje ima za cilj popeljati ljudi od zgolj zunanje, površne vednosti o stvarnosti do notranje resnice in med uvajanjem prebuditi njihovo zavest na globlji ravni. Ljudje so povabljeni, da se lotijo tega »notranjega potovanja«, da bi odkrili »božansko iskro« v sebi. Odrešenje v tem kontekstu sovпада z odkritjem jaza.

Feng-shui. Vrsta vedeževanja iz zemlje, prahu, kamenja (geomancija) ... V tem primeru gre za kitajsko okultno odkrivanje skrite navzočnosti pozitivnih ali negativnih tokov v stavbah in drugih krajih na podlagi vednosti o zemeljskih in atmosferskih silah. »Tudi kraji so

⁹⁶ Prim. Raúl Berzosa Martínez, *Nueva Era y Cristianismo*, Madrid (BAC) 1995, 214.

⁹⁷ Helen Palmer, *The Enneagram*, New York (Harper-Row) 1989.

enako kakor človeško telo ali kozmos območja, ki so križem kražem prepletena s tokovi. Pravo ravnotežje teh tokov je vir zdravja in življenja.«⁹⁸

Gibanje za človeški potencial se je začelo v šestdesetih letih 20. stoletja v kraju Esalen v Kaliforniji. Odtlej se je razraslo v mrežo skupin, ki hoče s samouresničitvijo sprostiti človekovo prirojeno sposobnost ustvarjanja. Podjetja vedno bolj uporabljajo različne tehnike osebnega preoblikovanja v programih menedžerskega treninga, in to iz povsem gospodarskih razlogov. Ustanove, kot so Transpersonalne tehnologije, Gibanje za notranjo duhovno zavest, Organizacijski razvoj in Organizacijsko preoblikovanje, vse po vrsti poudarjajo, da nikakor ne sodijo na področje religije. Kljub temu se lahko zgodi, da so zaposleni v podjetjih, kjer uporabljajo tovrstne usluge, pod pritiski kake tuje »duhovnosti«, in to v okoliščinah, ki ne zagotavljajo dovolj osebnih svobode. Čisto razvidne so povezave med vzhodno duhovnostjo in psihoterapijo, Jungova psihologija in Gibanje za človeški potencial pa sta zelo vplivala na šamanizem in »obnovljene« oblike poganstva, npr. druizem (keltsko poganstvo) in wicca (feministično čarovništvo). V širokem pomenu lahko razumemo »osebno rast« kot okvir, ki ga ima v novi dobi »religijsko odrešenje«. Ta zagotavlja, da se bo odrešitev od človeškega trpljenja in pomanjkljivosti uresničila z razvijanjem človeških sposobnosti, sad tega pa bo, da bomo vedno bolj v stiku s svojim notranjim božanstvom.⁹⁹

Glasba (novodobska) je cvetoča industrija. Novodobsko glasbo pogosto predstavljajo kot pripomoček za doseganje skladnosti s samim seboj ali s svetom, nekaj te glasbe pa je »keltske« ali druidske. Nekateri novodobski sklada-

⁹⁸ Prim. Document of the Argentine Episcopal Committee for Culture, n. d.

⁹⁹ J. Gernet, J.-P. Vernant *et al.*, *Divination et Rationalité*, Paris (Seuil) 1974, 55.

telji pravijo, da je njihova glasba namenjena gradnji mostov med zavednim in nezavednim, toda to se verjetno dogaja tedaj, ko je poleg melodij še meditativno in ritmično ponavljanje ključnih povedi. Kot številne druge sestavne nove dobe, naj bi tudi ta glasba vodila globlje v novo dobo, vendar je večina zgolj komercialne ali umetniške. *Gnoza* je v splošnem pomenu oblika vednosti, ki ni intelektualna, marveč vizionarska ali mistična. Zanja velja, da je razodeta in sposobna povezati človeka z božansko skrivnostjo. V prvih krščanskih stoletjih so se cerkveni očetje borili proti gnosticizmu, kolikor je bil v nasprotju z vero. Nekateri opažajo obnovo gnostičnih idej v večini novodobnega mišljenja in nekateri novodobski pisci res navajajo zgodnji gnosticizem. Ker nova doba bolj poudarja monizem (vse je eno) in celo panteizem (vse je v božanstvu) ali panenteizem (vse je eno samo božanstvo), uporabljajo nekateri izraz neognosticizem, da bi novodobsko gnozo razlikovali od starega gnosticizma.

Hermetizem. Pojem označuje filozofske in religijske dejavnosti in razmišljanja, ki so povezana s spisi v Corpus Hermeticum in z aleksandrijskimi besedili, ki jih pripisujejo mitičnemu Hermesu Trismegistosu. Odkrili so jih v renesansi; takrat so mislili, da razkrivajo predkrščanski nauk, toda poznejše raziskave so pokazale, da izvirajo iz prvega stoletja krščanske dobe.¹⁰⁰ Aleksandrijski hermetizem je glavni vir sodobnega ezoterizma in imata veliko skupnega: eklektizem (nekritično pobiranje pri različnih pogledih), zavračanje ontološkega dualizma, zamisel o pozitivni in simbolni naravi sveta, misel o padcu in poznejši obnovi človeštva. Hermetična razpredanja so utrdila verovanje v starodavno temeljno izročilo ali tako imenovano *philosophia perennis*, za ka-

¹⁰⁰ Prim. Susan Greenwood, »Gender and Power in Magical Practices«, v: Steven Sutcliffe and Marion Bowman (eds.), *Beyond New Age. Exploring Alternative Spirituality*, Edinburgh (Edinburgh University Press) 2000, 139.

tero se je zmotno mislilo, da je skupna vsem verstvom. Visoka magija in obredna magija sta se razvili iz renesančnega hermetizma.

Holizem (iz grščine: *holos* - ves, cel) je ključni pojem v »novi paradigmi«. Poskrbel naj bi za okvir, ki zajema celoten svetovni nazor sodobnega človeka. V nasprotju z izkušnjo naraščajočega drobljenja v znanosti in vsakdanjem življenju je »celotnost« predstavljena kot osrednji metodološki in ontološki pojem. Človeštvo umešča v svet kakor del enega živega organizma, del harmonične mreže dinamičnih odnosov. Klasično razlikovanje med subjektom in objektom, zaradi česar sta redno deležna kritike Descartes in Newton, postavljajo pod vprašaj razni znanstveniki, ki gradijo most med znanostjo in religijo. Človeštvo je del vesoljnega spleta (ekosistem, družina) narave in sveta in se mora uskladiti s sleherno prvino te skorajda presežne avtoritete. Ko človek dojame svoje mesto v naravi, v kozmosu, ki je tudi božanski, dojame tudi, da sta »celota« in »svetost« eno. Najbolj razločno se vidi pomen in vloga pojma holizma v hipotezi »Gaja«. ¹⁰¹

Kanaliziranje (*channeling*). Fizični mediji (sredniki) pravijo, da delujejo kot kanali za prenos informacij od drugih bitij, ponavadi breztelesnih bitij, ki živijo na višji ravni. Kanaliziranje povezuje s tako različnimi bitji, kot so povzdignjeni učitelji, angeli, bogovi, skupine bitij, naravni duhovi in Najvišji Jaz.

Karma (iz sanskrta: *kri* - dejavnost, dejanje). To je ključni pojem v hinduizmu, džainizmu in budizmu, toda njegov pomen ni ves čas enak. V starodavnih vedskih časih (krog 1500 pred Kristusom) se je nanašal na obredno dejavnost, še zlasti žrtvovanje. Z njim so ljudje dobili dostop do sreče ali blaženosti po smrti. Ko sta se pojavila džainizem in budizem (okrog 6. stol. pred Kristusom), je

¹⁰¹ Prim. M. Fuss, n. d., 198-199.

karma izgubila odešenjski pomen, ker je pot osvobojenja vedno po *atmanu* ali »sebi«. V nauku o *samsari* je *karma* razumljena kot neprekinjen krog človeških rojstev in smrti (hinduizem) ali ponovnih rojstev (budizem).¹⁰² V okviru nove dobe »zakon karme« pogosto pomeni moralno ustreznico kozmičnemu razvoju. Tako nima nič več opraviti z zlom ali trpljenjem - iluziji, ki ju je treba doživljati kot del »kozmične igre« - ampak je vesoljni zakon vzroka in učinka, del teženja medsebojno povezanega sveta k moralnemu ravnotežju.¹⁰³

Kristali. Zanje velja, da vibrirajo na pomembnih frekvencah, zato so koristni za samopreoblikovanje. Uporabljajo jih v različnih terapijah in meditaciji, vizualizaciji, »zvezdnem potovanju« ali kot prinašalce sreče. Na zunaj nimajo notranje moči, ampak so samo lepi.

Kristus. V novi dobi je zgodovinski Jezus le ena od inkarnacij neke ideje ali energije ali niza vibracij. Alice Bailey je menila, da je potreben véliki prošnji dan, ko bodo vsi verniki ustvarili takšno koncentracijo duhovne energije, da se bodo zgodile nadaljnje inkarnacije, ki bodo razkrile, kako lahko ljudje rešijo sami sebe ... Za mnoge je Jezus lr duhovni učitelj, ki ga je prežl kozmični Kristus, podobno kot Buda, Mojzesa in Mohameda ter številne druge. Kozmični Kristus je znan tudi kot kristična energija v osnovah slehernega bitja in v vsem bivajočem. Posameznike je treba postopno uvajati v zavest o tej kristični lastnosti, ki naj bi jo imeli vsi. V novo-

¹⁰² Za kratek, a jasen prikaz Gibanja za človeški potencial glej Elizabeth Puttick, »*Personal Development: the Spiritualisation and Secularisation of the Human Potential Movement*«, v: Steven Sutcliffe and Marion Bowman (eds.), *Beyond New Age. Exploring Alternative Spirituality*, Edinburgh (Edinburgh University Press) 2000, 201-219

¹⁰³ Prim. C. Maccari, *La »New Age« di fronte alla fede cristiana*, Leumann-Torino (LDC) 1994, 168.

dobskem jeziku predstavlja Kristus najvišjo stopnjo popolnosti jaza.¹⁰⁴

Mistika. Novodobska mistika se ne obrača k Bogu, ki je »čisto drugi«, ampak navznoter v človekovo notranjost. Pomeni zlitje s svetom, dokončno izničenje posameznika v enosti s celoto. Doživetje samega sebe, jaza, velja za doživetje božanstva, zato človek gleda v svojo notranjost, da bi odkril pristno modrost, ustvarjalnost in moč.

Monizem je metafizično prepričanje, da so razlike med bitji zgolj slepilo. Obstaja eno samo vesoljno bitje, vse, stvar ali oseba, pa je le del tega bitja. Kolikor novodobski monizem vsebuje misel, da je stvarnost v bistvu duhovna, je sodobna oblika panteizma, vseboštvo (včasih izrecno zavrača materializem, še zlasti marksizem). Ker trdi, da ukinja sleherno dvojnost, dualizem, ne pušča več prostora za nikakršnega presežnega Boga, kajti vse je bog. Naslednja težava za krščanstvo je vprašanje zla. C. G. Jung gleda na zlo kot na »senčno stran« Boga, ki je, v klasičnem teizmu, ena sama dobrota.

Nova misel (*New Thought*) je religijsko gibanje, ustanovljeno v 19. stoletju v ZDA. Njeni izvori so v idealizmu in je njegova zelo razširjena verzija. Bog velja za povsem dobrega in zlo je samo iluzija. Osnovna stvarnost je misel. Ker človekove misli *povzročajo* dogodke v njegovem življenju, je človek odgovoren za sleherni vidik položaja, v kateri je.

Novo poganstvo. Mnogi, ki jih označujejo s tem imenom, ga zavračajo, nanaša pa se na tok, ki teče vzporedno z novo dobo in se z njo pogosto prepleta. V velikem valu reakcij proti tradicionalnim religijam, še zlasti zahodni judovsko-krščanski dediščini, so se mnogi vrnili k starim domačim tradicionalnim *poganskim* verstvom. Karkoli že je bilo pred krščanstvom, velja naenkrat za

¹⁰⁴ Prim. W. J. Hanegraaff, n. d., 283-290

bolj skladno z duhom dežele ali ljudstva, neskvarjena oblika naravne religije v stiku z naravnimi silami, pogosto matriarhalna, magijska ali šamanska. Pravijo, da bo človeštvo bolj zdravo, če se povrne k naravnim ciklusom (poljedelskih) praznikov in k splošnemu pritrjevanju življenju. Nekatere »novopoganske« religije so sodobne izmišljive in je njihovo pristno razmerje z izvirnimi oblikami pogastva sila vprašljivo. To velja še posebej v primerih, ki so pod oblastjo sodobnih ideoloških tokov kakor ekologija, feminizem ali, v maloštevilnih primerih, miti o rasni čistosti.¹⁰⁵

Okultizem. Okultna, skrita vednost in skrite sile duha in narave so v osnovah verovanj in dejavnosti, povezanih z domnevno skrivno »večno filozofijo«. Ta naj bi po eni strani izvirala iz stare grške magije in alkimije, po drugi pa iz judovske mistike. Uvedenci v skupine in družbe, ki varujejo to vednost in tehnike, morajo sprejeti posebno skrivno pravilo, s katerim se ta okultna vednost zavaruje in ostane skrita. V 19. stoletju sta spiritizem in Teozofsko društvo vpeljala nove oblike okultizma, ki so pozneje vplivale na različne novodobne tokove.

Panteizem (iz grščine: *pan* - vse in *theos* - bog). Verovanje, da je vse bog ali, včasih, da je vse v bogu in da je bog v vsem (*panenteizem*). Sleherni sestavina sveta je božanska in božanstvo je enako navzoče v vsem. V nasprotju s klasičnim teizmom v tem pojmovanju ni prostora za Boga kot različno bitje.

Parapsihologija obravnava takšne reči kot: nečutne zaznave, miselna telepatija, telekinezija (premikanje predmetov na daljavo brez stika z njimi), zdravljenje duše in komuniciranje z duhovi prek medijev ali kanaliziranja.

¹⁰⁵ V zvezi s to zadnjo, zelo občutljivo točko glej Eckhard Türk, »Neonazismus«, v: Hans Gasper, Joachim Müller, Friederike Valentin (eds.), *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen*, Freiburg-Basel-Wien (Herder) 2000, 726

Kljub hudi kritiki strokovnjakov postaja parapsihologija vse močnejša in se povsem ujema z zelo razširjenim pogledom v nekaterih krogih nove dobe, da ima človek izredne duševne sposobnosti, a pogosto samo v nerazvitem stanju.

Planetarna zavest. Ta svetovni nazor, ki se je razvil v 80-ih letih, spodbuja pripadnost vsemu človeštvu in ne več narodom, plemenom ali drugim obstoječim družbenim skupinam. Lahko ga imamo za dediča gibanj iz začetkov 20. stoletja, ki so zagovarjala svetovno vlado. Zavest o enotnosti človeštva se dobro ujema z hipotezo Gaja. *Ponovno rojstvo (rebirthing)*. V začetku 1970 je Leonard Orr opisal ponovno rojstvo kot proces, s katerim lahko človek spozna in osami nerazrešena področja svoje zavesti, ki so kriva za sedanje težave.

Pozitivno mišljenje. Tu gre za prepričanje, da lahko ljudje spremenijo fizično resničnost ali zunanje okoliščine s spremembo svojega miselnega razpoloženja, s pozitivnim in konstruktivnim mišljenjem. V nekaterih primerih gre za to, da se zavemo nekaterih nezavednih prepričanj, ki določajo naš življenjski položaj. Privrženci pozitivnega mišljenja so prepričani, da bodo tako dosegli zdravje in celovitost, blaginjo in celo nesmrtnost.

Razširitev zavesti. Če je svet razumljen kot neprekinjena veriga bitij, potem so vse stopnje obstoja - mineralna, rastlinska, živalska, človeška, kozmična in božanska bitja - odvisne druga od druge. Ljudje se začnejo zavedati svojega mesta v tej *holistični viziji globalne stvarnosti*, ko razširijo svojo zavest precej onstran njenih normalnih meja. Nova doba ponuja široko paleto tehnik, da bi ljudem pomagala doseči višjo stopnjo zaznavanja stvarnosti, premagati ločevanje med subjekti, pa med subjekti in objekti v spoznavnem procesu, in bi tako prišlo do popolnega zlitja tega, kar nižja in normalna zavest opaza kot ločene in različne stvarnosti.

Reinkarnacija. V novodobnem pojmovanju je reinkarnacija povezana z razumevanjem razvoja, ki teče v smeri pobožanstvenja. V nasprotju z indijskimi verstvi ali s tistimi, ki so nastala iz njih, gleda nova doba na reinkarnacijo kot na napredovanje posamične duše proti popolnejšim stanjem. To, kar se reinkarnira, je nekaj bistveno nesnovnega ali duhovnega. Natančneje, je zavest, iskra energije v človeku, ki ima delež pri kozmični ali »kristusovski« energiji. Smrt potemtakem ni nič drugega, kot prehod iz ene duše v drugo.

Roženkrižniki. Te zahodne okultne skupine se ukvarjajo z alkimijo, astrologijo, teozofijo in kabalističnimi razlagami Svetega pisma. Bratovščina roženkrižnikov ima zasluge za obnovo astrologije v 20. stoletju. Starodavni in mistični red Rosae Crucis (AMORC) je dosegel uspeh zaradi domnevne sposobnosti, da materializira miselne predstave o zdravju, bogastvu in sreči.

Spiritizem. Sicer so vedno bili poskusi, da bi prišli v stik z duhovi rajnih, za spiritizem 19. stoletja pa velja, da je eden izmed tokov, ki so tekli v novo dobo. Razvil se je iz zamisli Swedenborga in Mesmera in postal nekakšno novo verstvo. Gospa Blavatsky je bila medij in tako je spiritizem močno vplival na Teozofsko društvo. Pri tem je bil poudarek bolj na stiku z duhovi iz davne preteklosti kot pa z ljudmi, ki so umrli pred nedavnim. Allan Kardec je zaslužen za širjenje spiritizma v afriško-brazilskih verstvih. Spiritistične prvine najdemo tudi v nekaterih novih religijskih gibanjih na Japonskem.

Šamanizem. Dejavnosti in verovanja, povezana s komuniciranjem z duhovi narave in rajnih. To se zgodi tako, da šaman, ki služi kot medij, z izvajanjem določenega obreda pride v posest duhov. V novodobskih krogih je privlačen, ker poudarja harmonijo med naravnimi silami in zdravljenjem. K temu se pridružuje romantična predstava o prvotnih verstvih in njihovi bližini z zemljo in naravo.

Teozofija. Star izraz, ki se je izvirno nanašal na neko vrsto mistike. Povezan je bil z grško gnozo in neoplatoniki, Mojstrom Eckhartom, Nikolajem Kuzanskim in Jakobom Boehmom. Izraz je dobil nov pomen s Teozofskim društvom, ki so ga ustanovili Helena Petrovna Blavatsky in drugi leta 1875. Teozofska mistika se nagiba v monizem in poudarja bistveno enotnost duhovnih in materialnih sestavin sveta. Išče tudi skrivne moči, ki povzročajo interakcijo med materijo in duhom tako, da se človeški in božanski duh končno srečata. Tu omogoča teozofija mistično odrešenje ali razsvetljenje.

Transcendentalizem je gibanje pisateljev in mislecev v Novi Angliji v 19. stoletju, ki so imeli skupen niz idealističnih verovanj v bistveno enotnost stvarstva, prirojeno dobrost človeške osebe in večvrednost uvida pred logiko in izkušnjo pri odkrivanju najglobljih resnic. Vodilna osebnost je Ralph Waldo Emerson, ki se je oddaljil od pravovernega krščanstva in prišel prek unitarizma k novi naravni mistiki. V njej je povezoval hindujske pojme z razširjenimi ameriškimi, na primer z individualizmom, osebno odgovornostjo in potrebo po uspehu.

Uvajanje. V religijski etnologiji označuje ta beseda spoznavno in/ali izkušensko potovanje, s katerim je človek sam ali v skupini sprejet, med člane religijske skupnosti, skrivnega društva (npr. prostozidarji) ali misterijske zveze (magične, ezoterično-okultne, gnostične, teozofske idr.). Ta prehod od nečlanstva v članstvo se opravi s posebnimi (uvajalnimi) obredi.

Veliko belo bratstvo. Gospa Blavatsky je zatrjevala, da ima stik z *mahatma* ali *učitelji*, višjimi bitji, ki skupaj sestavljajo Veliko belo bratstvo. Po njenem vodijo razvoj človeškega rodu in usmerjajo delo Teozofskega društva.

Vodnarjeva doba. Vsako astrološko leto ima okrog 2146 let in se imenuje po enem od znamenj zodiaka. Toda »veliki dnevi« tečejo v obrbheben redu tako, da je tekoča

doba Rib pri kraju in jo bo zamenjala Vodnarjeva doba. Slehernna doba ima svoje posebne kozmične energije. Energije Rib so napravile dobo vojn in spopadov. Vodnar pa je postavljen tako, da bo to doba harmonije, pravičnosti, miru, enotnosti ipd. V tem smislu sprejema nova doba zgodovinsko neizogibnost. Nekateri menijo, da je bila Ovnova doba čas judovstva, doba Rib čas krščanstva, Vodnar pa doba vesoljne religije.

Wicca (čarovnice) je staroangleška beseda za čarovnice, s katero so poimenovali novopogansko obnovo nekaterih elementov obredne magije. V Angliji jo je leta 1939 začel Gerald Gardner in jo utemeljil na arhivskem materialu, po katerem naj bi bilo evropsko srednjeveško čarovništvo starodavna religija narave, ki so jo kristjani preganjali. Pod imenom »veščina« je v šestdesetih letih 20. stoletja naglo širilo v ZDA, kjer se je povezalo z »žensko duhovnostjo«.

7.3. Glavna novodobna mesta

Esalen - Skupnost sta leta 1962 v Big Suru (Kalifornija, ZDA) ustanovila Michael Murphy in Richard Price. Njun glavni namen je bil priti do samouresničitve z nudizmom, videnji in »mehkimi (alternativnimi) medicinama«. Esalen je postal eno najpomembnejših središč Gibanja za človeški potencial, ki je razširilo zamisli o holistični medicini v svet vzgoje, politike in gospodarstva. To se je zgodilo s tečaji iz primerjalnega veroslovja, mitologije, mistike, meditacije, psihoterapije, razširjanja zavesti idr. Poleg Findhorna velja za ključen kraj v razvijanju Vodnarjeve zavesti. *Esalenski sovjetsko-ameriški institut* je sodeloval s sovjetskimi uradnimi predstavniki pri Projektu za pospeševanje zdravja.

Findhorn - Ta holistična poljedelska skupnost, ki sta jo začela Peter in Eileen Caddy, je vzgojila ogromne rastline z nepravovernimi metodami. »Ustanovitev findhorn-

ske skupnosti na Škotskem leta 1965 je bila pomemben mejnik v gibanju z imenom 'nova doba'. Na Findhorn 'se je gledalo kot na uresniučitev glavnih novodobskih idealov preoblikovanja'. Vse, kar je postalo značilno za novo dobo – iskanje vesoljne zavesti, harmonija z naravo kot cilj, vizija preoblikovanega sveta in izvajanje kanaliziranja (*channeling*) –, so v Findhornu imeli že od vsega začetka. Zaradi svoje uspešnosti je ta skupnost postala zgled in/ali navdih za druge skupine, npr. Alternativci v Londonu, Esalen v Big Suru (Kalifornija), Open Center in Omega Center v New Yorku.«¹⁰⁶

Monte Verita je utopična skupnost blizu Ansona v Švici. Od konca 19. stoletja je to kraj, kjer se srečujejo evropski in ameriški glasniki protikulture v politiki, psihologiji, umetnosti in ekologiji. *Eranos* konference, na katerih se zbira nekaj vélikih duhov nove dobe, se tam odvijajo vsako leto od leta 1933 dalje. Letopis jasno izraža namen, da bi ustvarili svetovno vseobsegajočo religijo.¹⁰⁷ Človeka prevzame, ko vidi imena ljudi, ki so se ta leta srečevali na Monte Verita.

8. VIRI

8.1. Dokumenti cerkvenega učiteljstva

Pavel VI., Apostolska spodbuda o evangelizaciji (Evangelii nuntiandi), Ljubljana 1976.

Janez Pavel II, *Address to the United States Bishops of Iowa, Kansas, Missouri and Nebraska*, obisk »Ad Limina«, 28. maja 1993.

¹⁰⁶ Prim. John Saliba, *Christian Responses to the New Age Movement. A Critical Assessment*, London, (Geoffrey Chapman) 1999, 1.

¹⁰⁷ Prim. M. Fuss, n. d., 195-196.

Kongregacija za verski nauk, Nekateri vidiki krščanske meditacije, v: O meditaciji; Študij cerkvenih očetov, Cerkevni dokumenti 44, Ljubljana 1990, 7–24.

Mednarodna teološka komisija, Eshatološka vprašanja, v: Ekleziološka vprašanja, Cerkevni dokumenti 35, Ljubljana 1987, 9–10 (o reinkarnaciji).

Mednarodna teološka komisija, *Some Questions on the Theology of Redemption*, 1995, I/29 and II/35–36.

Tajništvo za edinost kristjanov in dr., Ločine (sekte) ali nova verska gibanja kot pastoralni izziv, v: Ekleziološka vprašanja, Cerkevni dokumenti 35, Ljubljana 1987, 41–62.

Komisija za kulturo pri Argentinski škofovski konferenci, *Frente a una Nueva Era. Desafío a la pastoral en el horizonte de la Nueva Evangelización*, 1993.

Irska teološka komisija, *A New Age of the Spirit? A Catholic Response to the New Age Phenomenon*, Dublin 1994.

Godfried Danneels, *Au-delà de la mort: réincarnation et resurrection*, Pastoral Letter, Easter 1991.

Godfried Danneels, Christ or Aquarius? *Pastoral Letter*, Christmas 1990, Veritas, Dublin (1990).

Carlo Maccari, »La «mistica cosmica» del New Age«, v: *Religioni e Sette nel Mondo*, 1996/2.

Carlo Maccari, *La New Age di fronte alla fede cristiana*, LDC, Torino 1994.

Edward Anthony McCarthy, *The New Age Movement*, Pastoral Instruction, 1992.

Paul Poupard, *Felicità e fede cristiana*, Edizioni Piemme, Casale Monferrato 1992.

Joseph Ratzinger, *La fede e la teologia ai nostri giorni*, Guadalajara, maj 1996, v: *L' Osservatore Romano*, 27. oktobra 1996.

Norberto Rivera Carrera, *Instrucción Pastoral sobre el New Age*, 7. januarja 1996.

Christoph von Schönborn, *Risurrezione e reincarnazione*, Edizione Piemme, Casale Monferrato 1990.

J. Francis Stafford, *Il movimento «New Age»*, v: *L' Osservatore Romano*, 30. oktobra 1992.

Working Group on New Religious Movements (ed.), Vatican City, *Sects and New Religious Movements. An Anthology of Texts From the Catholic Church*, Washington (USCC) 1995.

8.2. Dela katoliških avtorjev

Raúl Berzosa Martinez, *Nueva Era y Cristianismo. Entre el diálogo y la ruptura*, BAC, Madrid 1995.

André Fortin, *Les Galeries du Nouvel Age: un chrétien s'y promène*, Novalis, Ottawa 1993.

Claude Labrecque, *Une religion américaine. Pistes de discernement chrétien sur les courants populaires du »Nouvel Age«*, Médiaspaul, Montreal 1994.

The Methodist Faith and Order Committee, *The New Age Movement Report to Conference 1994*.

Aidan Nichols, »The New Age Movement«, v: *The Month*, marca 1992, 84-89.

Alessandro Olivieri Pennesi, *Il Cristo del New Age. Indagine critica*, Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 1999.

Ökumenische Arbeitsgruppe »Neue Religiöse Bewegungen in der Schweiz«, *New Age - aus christlicher Sicht*, Paulusverlag, Freiburg 1987.

Mitch Pacwa, *Catholics and the New Age. How Good People are being drawn into Jungian Psychology, the Enneagram and the New Age of Aquarius*, Ann Arbor MI (Servant) 1992.

John Saliba, *Christian Responses to the New Age Movement. A Critical Assessment*, Chapman, London 1999.

Josef Südbrock, *Neue Religiosität - Herausforderung für die Christen*, Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1987 (ital. *La nuova religiosità: una sfida per i cristiani*, Queriniana, Brescia 1988).

»Theologie für Laien« secretariat, *Faszination Esoterik*, Zürich (Theologie für Laien) 1996.

David Toolan, *Facing West from California's Shores. A Jesuit's Journey into New Age Consciousness*, Crossroad, New York 1987.

Juan Carlos Urrea Viera, »New Age«, *Visión Histórico-Doctrinal y Principales Desafíos*, CELAM, Santafé de Bogotá 1996.

Jean Vernet, »L'avventura spirituale dei figli dell'Acquario«, v: *Religioni e Sette nel Mondo* 1996/2.

Jean Vernet, *Jésus dans la nouvelle religiosité*, Desclee, Paris 1987.

Jean Vernet, *Le New Age*, PUF, Paris 1992.

9. SPLOŠNA LITERATURA

9.1. Nekaj novodobne literature

William Bloom, *The New Age. An Anthology of Essential Writings*, Rider, London 1991.

Fritjof Capra, *The Tao of Physics: An Exploration of the Parallels between Modern Physics and Eastern Mysticism*, Shambhala, Berkeley 1975.

Fritjof Capra, *The Turning Point: Science, Society and the Rising Culture*, Bantam, Toronto 1983.

Benjamin Creme, *The Reappearance of Christ and the Masters of Wisdom*, Tara Press, London 1979.

Marilyn Ferguson, *The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time*, Tarcher, Los Angeles 1980.

Chris Griscom, *Ecstasy is a New Frequency: Teachings of the Light Institute*, Simon & Schuster, New York 1987.

Thomas Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, University of Chicago Press, Chicago 1970.

David Spangler, *The New Age Vision*, Findhorn Publications, Forres 1980.

David Spangler, *Revelation: The Birth of a New Age*, Rainbow Bridge, San Francisco 1976.

David Spangler, *Towards a Planetary Vision*, Findhorn Publications, Forres 1977.

David Spangler, *The New Age*, The Morningtown Press, Issaquah 1988.

David Spangler, *The Rebirth of the Sacred*, Gateway Books, London 1988.

9.2. Zgodovinska, opisna in analitična dela

Christoph Boechinger, »New Age« und moderne Religion: *Religionswissenschaftliche Untersuchungen*, Kaiser, Gütersloh 1994.

Bernard Franck, *Lexique du Nouvel-Age*, Droguet-Ardant, Limoges 1993.

Hans Gasper, Joachim Müller and Friederike Valentin, *Lexikon der Sekten, Sondergruppen und Weltanschauungen. Fakten, Hintergründe, Klärungen*, Updated Edition, Freiburg-Basel-Vienna (Herder) 2000. Prim. tudi: članka »New Age« (Christoph Schorsch, Karl R. Essmann in Medard Kehl), ter »Reinkarnation« (Reinhard Hümmel).

Manabu Haga and Robert J. Kisala (eds.), »The New Age in Japan«, v: *Japanese Journal of Religious Studies*, Fall 1995, vol. 22, štev. 3 in 4.

Wouter Hanegraaff, *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Nature*, Brill, Leiden-New York-Köln 1996. (Knjiga navaja zelo obsežno literaturo.)

Paul Heelas, *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*, Blackwell, Oxford 1996.

Massimo Introvigne, *New Age & Next Age*, Ed. Piemme, Casale Monferrato 2000.

Michel Lacroix, *L'Ideologia della New Age*, Il Saggiatore, Milano 1998.

J. Gordon Melton, *New Age Encyclopedia*, Gale Research Inc, Detroit 1990.

Elliot Miller, *A Crash Course in the New Age*, Monarch, Eastbourne 1989.

Georges Minois, *Histoire de l'athéisme*, Fayard, Paris 1998.

Arild Romarheim, *The Aquarian Christ. Jesus Christ as Portrayed by New Religious Movements*, Good Tiding, Hong Kong 1992.

Hans-Jürgen Ruppert, *Durchbruch zur Innenwelt. Spirituelle Impulse aus New Age und Esoterik in kritischer Beleuchtung*, Quell Verlag, Stuttgart 1988.

Edwin Schur, *The Awareness Trap. Self-Absorption instead of Social Change*, McGraw Hill, New York 1977.

Rodney Stark and William Sims Bainbridge, *The Future of Religion. Secularisation, Revival and Cult Formation*, University of California Press, Berkeley 1985.

Steven Sutcliffe and Marion Bowman (eds.), *Beyond the New Age. Exploring Alternative Spirituality*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2000.

Charles Taylor, *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*, Cambridge University Press, Cambridge 1989.

Charles Taylor, *The Ethics of Authenticity*, Harvard University Press, London 1991.

Edenio Valle s.v.d., »*Psicologia e energias da mente: teorias alternativas*«, v: *A Igreja Católica diante do pluralismo religioso do Brasil* (III). Estudos da CNBB n. 71, Paulus, São Paulo 1994.

World Commission on Culture and Development, *Our Creative Diversity. Report of the World Commission on Culture and Development*, UNESCO, Paris 1995.

M. York, »*The New Age Movement in Great Britain*«, v: *Syzygy. Journal of Alternative Religion and Culture*, 1:2-3 (1992) Stanford CA.

9.3. Literatura o novi dobi v slovenščini

Bertoncel Mojca, *New age in zahodna kultura*, v: *Bogoslovni vestnik*, 63 (2003), 7-27.

Cerkev - nova doba (tematska številka, posvečena novi dobi) v: *Cerkev v sedanjem svetu*, 28 (1994), št. 7/8.

Črnič Aleš, *Nova religijska gibanja*, v: *Verstva in etika I* (ur. Vida Kramžar Klemenčič). - Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2003, 117-129.

Črnič Aleš, *Odnos sodobnih družb do novih religijskih gibanj*, v: *Teorija in praksa*, 40 (2003), 117-135.

Črnič, Aleš, *Nirvanizacija globalne vasi : privlačnost azijskih religij za sodobne zahodne družbe*, v: *Časopis za kritiko znanosti*, 29 (2001), št.202-203, str. 141-161.

Črnič Aleš, *Nova religijska gibanja : primer Mednarodne skupnosti za zavest Krišne, doktorska disertacija*, Ljubljana, 2002.

Črnič Aleš, *Razumeti sodobno duhovno veleblagovnico*, v: *Časopis za kritiko znanosti*, 29 (2001), št. 202-203, str. 87-89.

Debeljak Aleš, *New Age in popularnost azijskih religioznih tradicij v Ameriki*, v: *Časopis za kritiko znanosti*, 20 (1992), posebna številka, 20-31.

Dolenc Bogdan, *Spiritizem: zgrešeno iskanje stika z umrlimi*, v: *Božje okolje*, 26 (2002), 28-29.

Dolenc Bogdan, *Kristjan pred ponudbo sekt*, v: *V somraku duhovnih avantur*, Medškofijski odbor za študente, Ljubljana 1992, 51-65.

Dolenc Bogdan, *Ne guruji, ampak mojstri duhovnosti*, v: *Cerkev v sedanjem svetu*, 28 (1994), 121-124.

Dolenc Bogdan, *Antropozofija in krščanstvo*, v: *Tretji dan* (1992), št. 2, 19-20.

Gabrijelčič Marko, Kokot Marjan, Pribac Igor (ur.), *Happy New Age : razčarani svet se čara spet*, *Časopis za kritiko znanosti*, Ljubljana, 1992.

Gallagher Michael Paul, *Spopad simbolov: uvod v vero in kulturo*, Družina, Ljubljana 2003.

Goljevšček Alenka, *Nova duhovna gibanja in krščanstvo*, v: *Celovski zvon* (1990), št. 27, str. 28-34.

Goljevšček Alenka, *New age in krščanstvo*, Ognjišče, Koper 1992.

Gruber Elmar, *Konec newtonske dobe / Holografska podoba sveta*, v: *Literatura*, (1990), št. 7, 138-149.

Kosovel Ivan, *Tretja pot - pot gnoze*, v: *2000 (1997)*, št. 99/100/101, 173-197.

Lesjak Gregor, Črnič Aleš (ur.), *Nova religijska in duhovna gibanja*, Teorija in praksa, 38 (2001), št. 6.

Milan Knep (ur.) *Nova doba*. Zbornik predavanj s teološkega tečaja o aktualnih temah za študente in izobražence 1989-1990, Medškofijski odbor za študente, Ljubljana 1990.

Ocvirk Drago, *Človekove pravice, religijske utemeljitve dostojanstva in fundamentalizem*, v: *Bogoslovni vestnik*, 62 (2002), 187-209.

Ocvirk Drago, *Nove ponudbe na duhovnem tržišču*, v: *Cerkev v sedanjem svetu*, 28 (1994), 113-115.

Ocvirk Drago, *Vidik svetega v osebi in naravi*, v: Milan Knep (ur.), *Nova doba*. Zbornik predavanj s teološkega tečaja, Medškofijski odbor za študente, Ljubljana 1990, 128-151.

Ocvirk Drago, *Zavedajoč se svetosti ljubezni*, v: *Neodvisni dnevnik*, št. 20 (27. 11. 1990), 5.

Ocvirk Drago, *Šola za črnogledost, copranje in souvažstvo*, v: *Družina*, 51 (2002), št. 35, 1. septembra 2002, 22.

Ocvirk Drago, *Kaj je Nova doba (New Age)?* v: *Bogoslovni vestnik*, 53 (1993), 265-272.

Potrata Barbara, *Duhovnost nove dobe*, v: *Časopis za kritiko znanosti*, 29 (2001), št. 202-203, 163-179.

Prenova v Duhu v katoliški Cerkvi, *New age proti Svetemu pismu: ali ima miselnost in praksa Nove dobe prostor v krščanskem življenju?* Ljubljana, s. n., 2000.

Škafar Vinko, *Izzivi za katoliško Cerkev in teologijo na Slovenskem ob začetku novega tisočletja*, v: *Bogoslovni vestnik*, 61 (2001), 167-178.

Škafar Vinko, *Duhovna in verstvena gibanja*, v: Peter Kvaternik (ur.), *V prelomnih časih*, Družina – TEOF, Ljubljana 2001, 199-217.

Škafar Vinko ur., *Verstva, sekte in novodobna gibanja*, Mohorjeva družba, Celje 1998.

Thompson Gerry, *Atlas duhovnih izročil*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2003.

Turnšek Marjan, *Pot v popolnost : po meri sveta in po meri Boga in človeka*, v: *V somraku duhovnih avantur*, Medškofijski odbor za študente, Ljubljana 1992, 90-110.

Turnšek Marjan, *Med magijo in liturgijo*, v: *Cerkev v sedanjem svetu*, 28 (1994), 124-128.

Turnšek Marjan, *Skozi novo dobo Duh išče pot : (nova duhovna gibanja in krščanstvo)*, v: *Tretji dan*, št. 7 (1998), 38-46.

KAZALO

Nasilnost nove dobe. Uvodna beseda (Drago Ocvirk)	5
Papeški svet za kulturo, Papeški svet za medverski dialog: JEZUS KRISTUS PRINAŠALEC ŽIVE VODE	17
PREDGOVOR	17
1. KAKŠNE VRSTE RAZMIŠLJANJE?	18
1.1. Zakaj sedaj?	19
1.2. Doba komunikacij	21
1.3. Kulturni kontekst	22
1.4. Nova doba in katoliška vera	23
1.5. Spodbudni izziv	24
2. NOVODOBSKA DUHOVNOST: SPLOŠNI PREGLED 25	
2.1. Kaj je novega v zvezi z novo dobo?	28
2.2. Kaj pravi nova doba, da ima ponuditi?	33
2.2.1. Očaranost: kakšen angel mora biti kje	33
2.2.2. Harmonija in razumevanje: vibracije	34
2.2.3. Zdravje: cvetoče življenje	35
2.2.4. Celota: magično mistično kroženje	37
2.3. Osnovna načela novodobske misli	38
2.3.1. Globalni odgovor v času krize	38
2.3.2. Glavni vir novodobske misli	40
2.3.3. Velike teme nove dobe	43
2.3.4. Kaj pravi nova doba	44
2.3.4.1. – o človeku	44
2.3.4.2. – o Bogu	47
2.3.4.3. – o svetu	48
2.4. »Bolj prebivalci mita kot zgodovine« – Nova doba in kultura	50
3. NOVA DOBA IN KRŠČANSKA DUHOVNOST	57
3.1. Nova doba kot duhovnost	57

3.2. Duhovni narcizem	59
3.3. Kozmični Kristus	60
3.4. Krščanska in novodobska mistika	63
3.5. »Notranji bog« in »theosis«	64
4. PRIMERJAVA MED NOVO DOBO IN KRŠČANSTVOM	66
5. JEZUS KRISTUS NAM NUDI VODO ŽIVLJENJA....	76
6. POMEMBNE TOČKE	78
6.1. Potrebno je spremljanje in dobra podkovanost	78
Kristus ali Aqarius?	78
Zlitje ali zmeda?	79
Ustvarjanje lastne stvarnosti	80
Pastoralni viri	81
6.2. Praktične pobude	82
Mreža centrov	82
Previdnost pri dialogu.....	82
Preveriti predmet in vsebine molitve	83
Skrb za božje stvarstvo	84
Dobro in pametno predstaviti krščansko sporočilo	84
Prinašati iz krščanske duhovne zakladnice	85
Katedrala in velesejem	86
7. DODATEK	86
7.1. Nekaj navedkov o novi dobi	86
7.2. Slovar novodobskih izrazov	88
7.3. Glavna novodska mesta	100
8. VIRI	101
8.1. Dokumenti katoliškega cerkvenega učiteljstva	101
8.2. Dela katoliških avtorjev	103

9. SPLOŠNA LITERATURA	104
9.1. Nekaj novodobne literature	104
9.2. Zgodovinska, opisna in analitična dela	105
9.3. Literatura o novi dobi v slovenščini	106
Kazalo	111

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katehezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovsko sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA – Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)

48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralno kulturo (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)
87. Papeška bilična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
92. Kongregacija za nauk vere, Navodilo o molitvi za ozdravljenje (2001)
93. Papeški svet za družino, Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti (2001)

94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI, Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
96. Papeški svet za družbeno obveščanje, Cerkev in internet (2002)
97. Papeška komisija za kulturne dobrine, Cerkev in kulturne dobrine (2002)
98. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Rožni venec device Marije (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
100. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja, Znova začeti pri Kristusu (2003)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz Evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
103. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)

